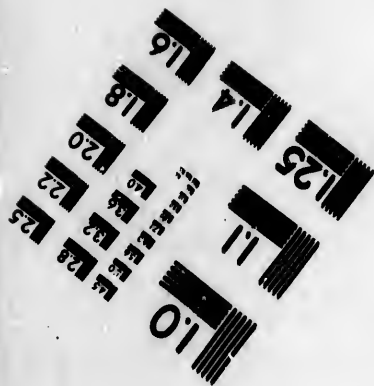
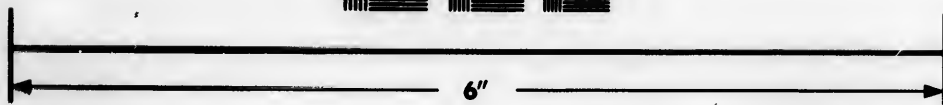
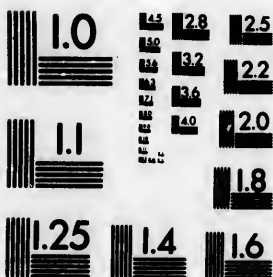

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

**CIHM/ICMH
Microfiche
Series.**

**CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1984

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- Coloured covers/
Couverture de couleur
- Covers damaged/
Couverture endommagée
- Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée
- Cover title missing/
Le titre de couverture manque
- Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur
- Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur
- Bound with other material/
Relié avec d'autres documents
- Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure
- Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.
- Additional comments: / Various pagings.
Commentaires supplémentaires:

- Coloured pages/
Pages de couleur
- Pages damaged/
Pages endommagées
- Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
- Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
- Pages detached/
Pages détachées
- Showthrough/
Transparence
- Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
- Includes supplementary material/
Comprend du matériel supplémentaire
- Only edition available/
Seule édition disponible
- Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image/
Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
						✓					

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

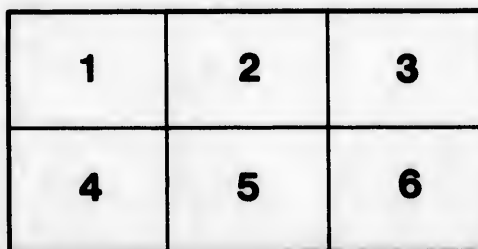
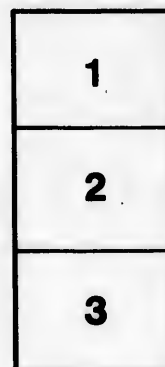
Douglas Library
Queen's University

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Douglas Library
Queen's University

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

errata
to

pelure,
on à

N

HI

VAN

No. 2.

BELANGRIJKE
HISTORISCHE DOKUMENTEN

UITGEGEVEN DOOR

GEORGE McCALL THEAL, LL.D.

INHOUD VAN No. 2:

The Antiquity of Man in South Africa.

Bushman Paintings.

Reis naar Delagoa Baai in 1688.

Reisen naar Inhambane in 1732 en 1733.

Reis van den Vaandrig Beutler in 1752.

Reis naar Inhambane in 1770.

KAAPSTAD:

VAN DE SANDT DE VILLIERS & Co. (BEPERKT), DRUKKERS.

1896.

DT 766. T 377

v. 2.

(Paper

The
during
on the
man fir
have so
a few
London

Let it
opinion
was crea
year by
infinitesi
Secondly
marked
define as

Some
shells wa
junction
which ex
and was
It was co
like the
engineers
thousand
East Tra
mound w
heliotus,
birds as
layers of
No stone
of fire are

There c
successive

THE ANTIQUITY OF MAN IN SOUTH AFRICA.

(Paper kindly furnished by George R. McKay, Esq., of East London.)

The question of the antiquity of man has excited great interest during the last thirty years. How long ago is it since man existed on the earth, or, to narrow the question, how long ago is it since man first trod this, the site of East London? I do not pretend to have solved the problem: the very utmost I can do is to set down a few facts connected with the subject, which anyone at East London can verify in half an hour's walk.

Let it be assumed as correct: First, that the generally received opinion at the commencement of the present century, that the earth was created less than six thousand years ago, has been pushed back year by year till this period of six thousand years has become an infinitesimally small factor in an unspeakable number of years; Secondly, that the necessities of all human races have caused marked divisions in their progress, which we not very satisfactorily define as the ages of stone, bronze, and iron.

Some years ago, in opening a quarry, a very large mound of shells was discovered on the left bank of the Quigney river at its junction with the Buffalo, where the mound formed a rounded bluff which extended up to where the Harbour Works stable now stands, and was one hundred and fifty feet long and forty feet in depth. It was covered with vegetable soil, with trees growing on it, just like the section yet remaining is to-day. The Harbour Works engineers have removed upwards of three hundred and seventy-five thousand cubic feet of these shells to fill up the lagoon behind the East Training Wall. Any one examining what remains of this mound will find it composed principally of limpet, mussel, oyster, holiotus, and other shells of edible species, with bones of fish and birds as well as of antelopes, hippopotamus, and other mammalia, layers of ashes, fragments of charcoal, and pieces of coarse pottery. No stone implement has been found, but stones showing the action of fire are common.

There can be no doubt that this spot was occupied by many successive generations of human beings, to permit of the accumula-

tion of so large a mass of refuse. It is highly improbable that the shells were brought from any considerable distance, and we must assume that they have been collected in the immediate neighbourhood. As there is evidence to show that the relative levels of the sea and land were the same then as now, an examination of the sea shore and the shellfish living there now will give a faint and indefinite notion of the time it would take to collect this mass.

It has also to be taken into consideration that the site of the mound would not admit of a large number of people dwelling there. At the most, they would not consist of more than three or four families. Now, how long ago is it since the fish in the bottom layer of shells were cooked and eaten there? I cannot tell, but it must be very remote from our times.

My own personal acquaintance with the locality dates back thirty years. Its condition when I first saw it was as described above. Ten years earlier (in 1847) Lieutenant Forsyth, R.N., made a survey of the Buffalo river, and his chart was published by the Admiralty. This chart shows all the features of the locality quite unchanged.

Some twenty years ago the reverend W. R. Thomson, of the Kat river, when on a visit to East London showed me the place where he crossed the Buffalo in a bullock waggon in 1827. The track taken was a straight line from where Mr. A. Webb's house now stands to the right bank of the Quigney at the mouth (a rut there marks the old road now), then skirting the mound it ran for about a hundred yards along the Buffalo towards the mouth, and from that point it crossed the river diagonally to the ravine at the large quarry on the West bank. Mr. Thomson described the East bank as quite unchanged. There were the same trees, which did not seem taller or thicker, with here and there a large tree, and thick undergrowing scrub. But for the impediment caused by the construction of the West Training Wall, he would have undertaken to drive a waggon along the same track as he had done in 1827. Here we have a record covering sixty years.

Take into consideration the time when the first meal of shellfish was cooked there till the refuse accumulated to so large a mound, the small number of persons that could be accommodated on the spot, the limited number of shellfish that could be collected on say two miles on each side of the Buffalo, and call this unknown period x ; the period since the site was abandoned, the slow growth of wind drifted soil, the growth and decay of vegetable matter till it

acqui
call t
passiv

Of
degree
be not
to abo
even it
tion, a
be exte

But
recent
that I

At t
cutting
cut int
close to
such as
ground
by abou
close res
gravel r
large nu
dressing
they are
rubbing
found, w
shells.

other sto
people ha
an outfitt

The sit
river Qui
of forty
but the c
levels, an
below the

acquired a depth of eighteen inches, with trees growing over it, and call this *y*; then there is the period during which it remained in a passive condition after reaching the stage *y*, and call this *z*.

Concisely it would stand thus :

- x* Period of accumulation,
- y* Period of abandonment and growth of trees,
- z* Undisturbed period.

Of these three periods *z* alone gives a fraction of time with any degree of certainty, all the rest must be vague conjecture. It must be noted that the sixty years of unaltered physical aspect referred to above does not mark a period in the history of the mound in even its passive condition; it is merely a point of time under observation, and, but for the disturbing influence of man, could reasonably be extended to sixty times sixty years.

But old as this kitchen midden undoubtedly is, it is the most recent trace of primitive man, as distinguished from historical man, that I have found at East London.

At the back of the new prison there is a recess in the railway cutting, that was lately covered with castor oil plants. This was cut into to afford material for forming the railway embankment close to it. Before it was cut into, it was covered by a dense bush, such as now clothes the adjoining undisturbed ground. The ground consisted of from four to five feet of stiff clay soil, followed by about a foot of travelled gravel, that is rolled gravel having a close resemblance to shot in sizes from buckshot downwards. The gravel rested on decomposed rock. A little above the gravel line a large number of stone implements were found, chiefly rubbers for dressing skins or some similar purpose, as from the way in which they are worn down it is evident that they must have been used in rubbing some pliant substance. A very few spear heads were found, with some fragments of coarse pottery, and a few limpet shells. The large proportion of rubbing stones compared with other stone implements leads to the conjecture that these primitive people had some sort of skin clothing, and that the spot was once an outfitter's establishment.

The site has been a lobe or recess, common in all streams, in the river Quigney when its bed was at that height,—it is now upwards of forty feet below that level. The gravel is as old as that period, but the clay is not, it is the accumulated wash-down from higher levels, and as the surface drainage lines are situated both above and below the spot, this accumulation must represent a very lengthy

period. The spot was probably not a residence, but a workshop commanding an aspect that gave the warmth of the morning sun with the coolness of the afternoon shade. How long ago was this? I cannot tell in years, but as compared with the earlier stages of the shell mound, these implements must be vastly older.

The castor oil plant sprung up and covered the site immediately after the excavation was made, as it invariably does whenever a great depth of soil is turned up to the surface. An idea is prevalent that the castor oil plant could be profitably utilised here, and round some of the country railway stations I observe that a beginning has been made with its cultivation, with the view of supplying the Railway Department with the oil as a lubricant. I do not share these opinions, and I believe that the *Palma Christi* is a plant of a past botanical age in this part of South Africa. My own experience of it is that it only occurs where river inundations have cut deeply into banks, thereby exposing deeply seated soil, or where deep artificial cuttings are made, and round the holes of the antbear and porcupine. After the deep seated soil is exposed to the surface the castor oil plant springs up with amazing rapidity, and crowds out every other plant. But something ails it, after a few years it dies out and disappears, and this also happens when it is purposely planted and carefully tended.

I will now go further back in time. Mr. Gately's residence stands on the rounded top of an isolated knoll or small hill, which is connected with the site of East London by a narrow neck. This neck is the dividing ridge of two watercourses that nearly surround the hill before they unite and find their way to the main stream of the First Creek. These two watercourses have been the cause of the isolation of the hill. On its top there is a layer of black mud from two to three feet thick, below that there is from one to two feet of decomposed rock before solid rock is reached. Out of this black mud at his residence Mr. Gately has dug up many implements and bones. Among them are pierced round stones such as are found in every country from France to Japan and which are the puzzle of archæologists, stone flakes, spear heads, coarse pottery, teeth and other bones of the hippopotamus.

Of the age of these implements not the vaguest conjecture can be formed till the age of the mud in which they were buried is ascertained. How came that mud there, on a hill top? There can be only one reply. The site must have been a vlei, just like the vleis in Waterloo and Market squares are now; and the water-

you
and
need
def
into
the
dec
the
imp

F
Afr
Cov
it.

the
At C
the
man
small
of th
ing s
tion.

stone
they
feet o
one w
friend
sent t

At
there
high
shells
mark
carefu
which
twelve
fish b

* A
Alban
edito:

courses have cut their way back and drained the vlei, cut it in two, and lowered the level of the ground that now forms the neck connecting the hill with the mainland. Vleis owe their existence to defective surface drainage. As the water cannot escape, it soaks into and decomposes the rock beneath, and as drainage lines follow the lines of least resistance, they eat their way back through the decomposed rock until the vlei is drained. There was a time when the place where Mr. Gately's house stands was not a hill, and the implements found there are as old as that time.

Fringing in detached patches the whole South-Eastern coast of Africa there exists a peculiar wind-stratified calcareous sandstone. Cove Rock and Bat's Cave, close to East London, are composed of it. The Bluff at Natal and the Sisters and Fountain Rocks near the Fish and Kowie rivers are conspicuous points of this formation. At Cove Rock and Bat's Cave it abounds with fossils, especially at the latter place. They consist of land and sea shells, bones of mammals—chiefly ruminants,—teeth of the hippopotamus, and small fish bones, all I believe of existing species. The peculiarities of the stratification, which can be studied side by side in the adjoining sand hills, leave no doubt whatever that this is an *Æolian* formation. Out of this *Æolian* formation I have taken three well formed stone spear heads at the level of low water, in a position where they must at one time have been covered by one hundred and eighty feet of this rock. One of these implements is now in my possession, one was sent to the Albany Museum,* and the other was given to a friend who was making a collection and by him was subsequently sent to Sir J. Lubbock.

At about one third of the way from the Sand Hill to Bat's Cave there is an isolated mass of this rock, which becomes an island at high water. On the landward face of this mass there is a heap of shells imbedded in the rock about twelve feet above high water mark, that has a strong look of being an artificial deposit. After carefully studying the matter, I can think of no natural process by which an isolated lot of shells could be so heaped up. It is about twelve feet long and three feet deep, and besides shells it contains fish bones and splintered bones of some mammal, but there are no

* A cast of this stone, kindly supplied by Dr. S. Schönland, Director of the Albany Museum, is now in the Native Affairs Office, Capetown, in the care of the editor of these pamphlets.

traces of ashes or charred wood. These shells, however, contain an element of doubt.*

Of the stone implements there can be no doubt that since the human hunters lost them—they were not found together,—they have been covered by one hundred and eighty feet of drifted sand which has become consolidated into hard rock. This process need not imply a lengthy geological period. But there is another consideration to be taken into account. These Æolian beds do not terminate at the present sea level, but extend on the bed of the Indian ocean for an indefinite distance, certainly to the extent of one mile from the present shore. Between the Sand Hill and Bat's Cave the low water platform has been cut back in many places for more than two hundred yards by the action of the waves at their present level. Standing on the larger of the two masses that form Cove Rock, and looking to the south on a clear calm day, a similar platform of rock can be seen, only at a much lower level, extending as far as the eye can reach. The submerged reef off Nahoon Point is of this rock, and the sea has been seen to break on it upwards of a mile from the shore. The Sisters and Fountain Rocks are really small islets situated three quarters of a mile from the present low water line.

Now what does this imply? Since these spear heads were dropped or lost we have to account for a depression of the land or an advance of the water line for say one mile from the present shore line, to admit of the formation being extended to known distances. Careful soundings off East London give the average inclination of the bed of the Indian ocean there as one foot in every hundred, this would be equal to a depression of the land of over fifty-two feet. Then time must be allowed for the drifted sand to consolidate into hard rock, followed by a gradual rise of the sea which has cut back this rock for a distance of one mile, up to its present level, which it has maintained for a period sufficiently long to cut a platform in this rock over two hundred yards in width. These successive changes in the physical geography of this neighbourhood, geologically modern as they are, must represent an enormous lapse of time.

* This paper was written in 1887. At a later date its author wrote concerning this mass of shells: "More extended examination and consideration leave no doubt whatever on my mind that an isolated heap of shells in that position could only occur through human agency. Natural forces would have sorted them out, according to their bulk and gravity, and not into the promiscuous and isolated heap they now form."

"O
is n
the
won
O
nort
reme
for
little
when
the
right
an ex
battle
divisi
into a
begin
Som
bank,
state
About
the ri
or fou
antelo
with a
mass v
perspe
single
and an
of bla
After
snare
men h
passing

BUSHMAN PAINTINGS.

(Paper by the Reverend T. W. Green).

The term by which these paintings are known among Kafirs is, "O datiwé ba Batwa," "Creations of the Batwa (Bushmen)." It is notable that the prefix *O* is personal, taking the personal form of the genitive particle *ba* (of); as if the native mind was affected by wonder or respect.

On the 13th of August 1885 I started from All Saints' Mission northwards, passing the Qutuben outstation about three miles, if I remember now rightly, up the valley of the Qutuba river to search for Bushman paintings, of which I had often heard; but I had little idea of the number and variety I was about to discover; whenever I have spoken of those in that place since I have called it the "Grosvenor Gallery of the Batwa." My search along the right bank of the Qutuba was fruitless for some time, till I came to an exposed rock near some trees, and sheltered by them. It was a battle scene in black only. The combatants were scattered, in two divisions, naked, many on their knees; women were driving cattle into a forest on the right; the men on the opposite side (left) were beginning to flee.

Some couple of hundred yards or so upstream, still on the right bank, I came upon the "Gallery." It is difficult so long after to state every detail accurately, as I had no measuring rule with me. About forty feet of yellow sandstone in a shallow open cave facing the river, surrounded by trees, was covered with paintings in three or four colours, with a central mass of figures of animals (chiefly antelopes), birds (chiefly cranes), and men; flanked right and left with scattered paintings. I remember that on the left of the central mass were three cranes, one behind the other, the only attempt at perspective I have ever seen; two or three feet to the right was a single buffalo, with five or six men in various attitudes of activity, and among them and near the buffalo were several *detached* strokes of black lines at various angles to each other scattered about. After some puzzling, it seemed to me to be a buffalo caught in a snare or tied by riems; I do not remember that any one of the men had a black line in his hand. Further on to the right, still passing by figures, was a figure of an old grey headed man, light-

coloured, sitting with crossed legs, and an arm uplifted bent from the elbow; the other arm was gone by the weathering of the rock; above him was a white patch, and from it came slanting parallel black short strokes, above the human figure. For some time I could not make a probable guess at the meaning; but it came like a light to the mind when I remembered that the Batwa are the great rain-makers, and this figure was either The Great Rainmaker, with a cloud and descending drops of rain above him, or a memorial of some celebrated rain-doctor. It took some time to observe and speculate on all there was before me, and I searched no further, and never visited the place since.

Up in Maxongo's Hoek (Slang River district) towards the head of the valley, midway up the mountain side, on the right side of the stream, the cave is nothing like the exaggerated description of it locally. The entrance is about four feet wide, to six perhaps, and you have to walk in a bent position on a level surface for about twenty (20) feet, when the hole sharply bends at less than a right angle to the right, backwards and upwards, slanting into the mass of the mountain, with fallen masses of rock, as difficult to climb as the rocks outside; but I did not ascend far, as it seemed to me to be only a covered channel for rain water which entered some distance above (probably).

But I was not told of the single figure of an eland which I saw outside on the exposed rock above the entrance slightly to the left. It was in the natural colour of the cow eland, and drawn as if just startled by some strange scent or sound from within the cave. It was beautifully done, and the action of fear worthy of one of the great masters' pencil.

Beyond Bedford, in the Baviaan's river part, on old Dodds Pringle's farm, or a farm close by, I saw a painting, in several coloured pigments, of British infantry, with the shako, coat and trowsers, cross-belts, and the musket, on rock in a small cavern.

Up here I have only seen one or two small paintings; but I have heard of some of well-known fame. I will try to visit them.

JOURNAAL van de "Voijage gedaan in den jaare 1688 den 19 October met het galjoot de Noord, bestaande in 19 persoonen en gedestineerd om te gaan naar de bhaj de la Goa, leggende op de z: breedte van 26 graden." (Koersen en afstanden op water alleer uitgelaten.)

Dingsdagh den 19 October 1688 naar de middagh omtrent ten 6 uijren zijn wij met het galjoot de Noord onder zeil gegaan na de bhaj Rio de la Goa de wil hebbende stelden onse cours onder 't casteel de Goede Hoop van daan n: n: w: lagen in calmte en dreven soo langh tot dat wij de Leeuwenstaart en den kop van den Leeuw regt over malkanderen hadden, lieten (vermits de stilte) aldaar ons anker vallen, en niet verder konnende komen, bleven wij daar tot 's anderen daaghs 's morgens leggen.

* * * * *

Maandagh den 15 November 1688, 's morgens met mooi weer, settender onse zeilen wederom bij, de wind schoot naar het n: n: w: met een labber coeltje konden niet hooger zeilen als w: ten n: doender omtrent 4 glaasen in de voormiddagh uijt waren sagen wij land, peilden het van ons af w: ten n: omtrent naar gissing 15 à 16 mijl, het welke hem vertoonde met kleine ronde bergjes oft eijlandjes waaren; de gegisten cours en verheid was n: w: 26½ mijl, gisten ons op de breedte te zijn van 25: 44, maar 's middags hoogte genomen hebbende, bevonden ons op de z: br: van 26: 0 soo dat wij 16 min: zijdelijker waaren als wij gegist hadden, stelden ons op de lengte te zijn van 56: 10, setten onze cours w: ten n: naar 't land, dog souden naar mijn opinie beeter geweest zijn, als dat wij onze cours n: w: aangesteld hadden, vermits ik bemerkte dat ons de stroom naar de z: toe perste, naar den middagh omtrent ten 4 uuren, naar 8 mijlen geseilt te hebben en ongeveer een mijl van de wal zijnde vertoonde hem 't land heel toe met lege sandduijnen, hier sagen wij een gat 't geen wij meenden in te loopen, hielden dierhalven met malkanderen raad, maar de wal naderende sagen als dat 't zelve seer nauw en eng begon toe te loopen, vonden dierhalven met malkanderen goed, om langs de wal te loopen, tot te huijtenste hoek van de Caab St: Maria, van dit gad tot de Caab St: Maria strekt sig de wal o: ten n: en w: ten z: omtrent 1½ mijl, tot op de hoek St: Maria. Op dese hoek strekt een rift uijt regt n: ¼ mijl van't land, dit rift is meest van steen, de klippen kan men genoeg boven water sien, liepen hier op een

musquet schoot buiten om, tot dat wij hetselve van ons af hadden w: ten z: $\frac{1}{2}$ mijl op 8 vadem water, van hier liepen wij regt west aan, tegens een zandplaat over, die zig z: w: en n: o: strekte, hier vonden wij $3\frac{1}{2}$ vaam water, een mijl van deze plaat omtrent zijnde, soo liepen wij n: w: $\frac{1}{2}$ mijl, hier vonden wij 4, 5, $4\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{2}$, 4, 5 vadem en soo voort schoone santgrond, tot naar den hoek D toe, hier liep een kil door deze sandplaat, makende met het hoogste water soo een gat, en loopt met leeg water heel droogh; van hier $\frac{1}{2}$ mijl n: o: ten o: tot op den hoek van dese sandplaat omtrent $\frac{1}{2}$ mijl van deselve bevonden wij 4 vaam water sandgrond, hier liep mede een gat ofte kil, die sig meest o: strekte, dit maakte zoo twee eilanden, hier zagen wij van ons westwaards, dog wel zo zlijk: een schip aan d' andere zijde van't zandige eijland, meende als dat het een Portugies was, maar nader vernamen wij dat het een Engelsman was; van dese punt D liepen wij n: ten w: aan tot dat wij D van ons af hadden regt z: $\frac{1}{2}$ mijl, bevonden op deze cours niet meer dan 11, 12, 15 à 18 voet water, en dat omtrent het leegste water, dit was een sandplaat, alwaar met 't leegste water niet minder dan 11 à 12 voeten op gevonden wierd; van hier $\frac{1}{2}$ mijl bevonden wij 7, 8, 7 à 6 vadem, van die bank peijlden wij den hoek D van ons af z: $\frac{2}{3}$ mijl, en dat op 8 vadem water schoone sandgrond; van hier liepen wij $\frac{3}{4}$ mijl z: w: aan tot regt voor de hoek E, hier bevonden wij 7 à 8; 6 à 7, en dan weder 11, 12, 13, à 14 vadem tot op 7 à 8 vadem schoone sandgrond, hier peijlden wij den hoek D van ons z: z: w: af $3\frac{1}{2}$ mijl, liepen doen z: o: ten o: op deze cours vonden wij 11, 12, 13 à 15 vadem tot op 7 à 8 vadem schoone sandgrond, hier peijlden wij den Engelsman van ons af o: ten z: omtrent $2\frac{1}{2}$ mijl, stelden doen onse cours regt op hem aan, op deze cours liepen wij $\frac{1}{2}$ mijl, alsoo wij de gronden niet te veel vertrouden, steldent doen regt o: ten z: aan $\frac{3}{4}$ mijl bevonden de gronden over al met veel droogten, soodat wij op dese cours op verscheide plaatsen 9, 10 à 11 voet bevonden, en dan wederom 3, 4 à 5 vadem water schoone sandgrond, tot dat wij het bewesten den Engelsman setten $\frac{1}{2}$ mijl van hem op 7 vadem water schoone sandgrond en $\frac{1}{2}$ mijl van 't land, hier kwamen wij omtrent na den middag ten $9\frac{1}{2}$ uren op 7 vaam ten anker.

Dingsdagh den 16 do: 's morgens met mooi weer en een z: o: wind, die morgen kwam den stuurman van 't Engelsch schip aan ons boord, vragende met beleevdheid wat schip en van waar wij kwamen, 't geen hem gesegt wierd, vragende wij hem 't selve van 's gelijken, 't geen hij ons soo ten naasten bij seijde, dog konden

wel bespeuren dat 't een lorrendraaijer was, alsoo hij daar te ruijlen lag, en aan de wal een tente ofte huijsje opgeregt hadde, alwaar hij een man gesteld hadde, die koopere ringen voor hem goot wel ter swaarte van 8 pond, hier is het wit lijnwaat, koopere belletjes, koopere korallen en van die koopere penningen in grooter waarde; gingen dien morgen aan de wal, om te sien of wij daar eenig goed konden ruijlen, maar konden die tijd niets bekoomen, als wat fruijt; hier aan de wal sijnde, soo wilde onse boekhouder met eenige inwoonders aan ons boord gaan, 't geen sij wel doen wilden, dog begerden mij soo lange in reserve to houden tot dat sij weeder souden komen, naar de middagh kwam onse boot weder aan lant en onse boekhouder met den quartiermeester Willem Christiaanse, gingen naar den koning Jan Jaques toe om van hem verversing te versoeken, maar konden niets anders bekomen dan een bokje, en moesten hem daar en boven een vereering geven van een halv stuk Chinees lijnwaat en twee ps: cleetjes, kwamen dien avond met den bok weder aan boord.

Woensdagh den 17 do: 's morgens met mooi weer en een z: o: wind, dien morgen stuurden mijn onse schipper met toestemming en goedvinden van onse officiers met de Engelsche boot die aan de vaste wal uijt ruijlen gingh, om met een de gronden te peilen en het land te besigtigen. * * * * *

Donderdag den 18 do: * * * * * Ik en de Engelsche gingen omtrent 3½ mijl overland, om te sien wat daar voor volk wonden, vonden 't volk seer minsaam, gingen met haar weder na de strand, alwaar wij verscheide van d' inwoonders vonden, die tusschen de banken visch met hun assagaijen liepen vangen, deese waren seer beleefd en minsaam, wilden ons bij haren capitain brengen, hetwelk wij consenteerden, gingen derhalve met haar: na haren capitain toe, die sij noemden Monte Calaca. Hierbij komende verschrikte ik van wegens sijn persoon, omdat hij omtrent 3 voeten langer was dan ik, en een soo vervaarlijk gesigt hadde dat men der wel voor'geloopen souden hebben. Deese koninglijke persoon was met de koorts beseten, dierhalven hadden sij hem het geheele lijv over al doorsneden en gekurven als een visch, 't geen sij meenden dat hem tot zijn gezondheid soude strekken, en moesten ik nevens de schipper hem de pols voelen, sig inbeeldende dat hem 't selve veel soude baaten, gelijk hij ons des anderen daags liet weten, sendende ons daarom in teken van dankbaarheid een groote pot met bier, 't geen sij daar van haar koorn maaken, mitsgaders seeker fruijt die de sinaasappelen seer gelijken, maar sijn soo niet, want sij van

binnen met groote pitten en van buijten met een harde schorsse beset, en groeijen aan groote boomen, met lange smalle bladeren en dunne takken; dese vrugt is groot over sijn diameter ongeveer $3\frac{1}{2}$ duim en is van smaak gelijk een verrotte wijnappel; aan dese wal groeijen verscheide goede vrugten, die rood van couleur zijn, de vaderlandse pruijmen gelijk, dese groeijen aan groote doornen boomen. Hier is ook mede verscheide goed timmerhout, als geel hout en rood isser hout, en geel peerenhout het Caabse niet ongelijk, mitsgaders een soort van baijenhout, waarvan de inwoonders haar schuijtjens maaken, die sij dan met bast van boomen aan kalkanderen naijen en met roode kleij digt maaken. Hier wassen ook mede waterlemoenen, pompoenen, ananassen, en pattattos, die seer goed sijn, hier valt verscheide soort van goet dat sij inbantie noemen, is een parthije swartagtigh en partije castanje bruin van couleur, hier vald ook amber de noord, hier is ook veel visch van veelderhande soort, alsmede groote zeekoeijen, die sig tusschen de banken in de killen onthouden, en komen niet op de wal dan om te drinken, alsoo haar kost op de banken groeijs, zijnde een seker soort van zee gras dat daar seer veel op de banken groeijs.

Vrijdag den 19 do 'smorgens met redelijk weer en een z : o : wind bleven wij aan de vaste wal leggen, vermits den grooten Capn : ons beloofd hadden twee beesten te senden, een voor ons en een voor den Engelsman, maar hij vergat het, latende ons weeten, als dat het te veer was om te brengen vermits de verre weg; dien agtermiddagh kwam onse schipper met onse schuijt bij ons aan de vaste wal en hadden den Capn : van den hoek L gesproken; dese plaats leijd een mijl van't gat af, te weeten het gat dat tusschen het eijland en het vaste wal doorloopt, op dese plaats peijden ik ons galjoot van ons af w : n : w : 6 gr : noordel : $3\frac{1}{2}$ mijl, hier woonden een kleene koningh. Na de middagh kwam den koningh bij ons, wiens naam was Poto Calaco, hier ruijlden den Engelsman wat gomme, die sij inbantie noemen, ook ruijlden hij wat hoenders, goede pattattos en waater lemoenen; aan dese plaats en was geen water, dan alleen een weijnigh dat men uijt de grond moest graven en dan was 't heel grondig en leelijk van smaak.

Saturdag den 20 do 'smorgens met moeij weer en een z : o : wind bleven daar nog leggen, hier en kwam anders niet te ruijlen als wat fruijt, resolveerden dierhalven om naar den middagh te vertrekken en om de bhaj van Monto Calaco te besigtigen en aldaar de gronden te visiteeren, gelijk wij naar de middagh omtrent ten 2 uijren daar van daan zeijl gingen, stelden onse cours van daar n : en o : * * * * *

S
bet
wat
dier
geru
Teg
volk
sons
berg
met
M
niet
ons e
giese
ging
wat t
avond
soo ge
Dir
reedel
sergea
weer.
Wo
z : o :
volk w
en den
van on
getal t
joot va
buijten
en het
sig me
in, met
n : o : e
Dond
wind, d
weten d
gen lan
galjoot
van ons
Engelsn

Sondagh 21 do: 's morgens met mooi weer en een weijnigh betrokken lught, lagen nog van den hoek B o: n: o: op 7 vaam water $\frac{1}{4}$ mijl van 't land, sagen doen overal ronts om het land, dien dagh hadden onse quartiermeester Willem een parthije goed geruijd, dat de inwoonders inbantje noemen, omtrent 8 à 9 pond. Tegens den avcnd ging onse sergeant wederom aan de wal bij 't volk dat op 't eijland geposteerd was in een tent, en stuurde met sons ondergang met de schuijt 5 flaminguen aan boord die onsen bergwerker geschooten hadden, dese nagt was 't seer leelijk weer met donder, blixem en een n: wind.

Maandagh den 22n: do: 'smorgens met regenaghtigh weer, dog niet van te beduijen, de wind als vooren, na de middagh passeerden ons een Portugies vaartuijg met een parthije swarten en 3 Portugiesen, welke naar de vaste wal uijt ruijlen gingen; na de middagh ging onse schipper aan 't eijland bij ons volk om te sien of daar nog wat te ruijlen viel, 't geen nog al redelijk was, komende tegens den avond weder aan boord, dese avond weerligten en donderen 't alhier soo geweldigh, dat het scheen of hemel en aarde vergaan souden.

Dingsdagh den 23n: do: 's morgens met een z: o: wind en redelijk weer, bleven daar nog ten anker leggen, ons volk met den sergeant waren nog aan de wal te ruijlen, dese nagt wast redelijk weer.

Woensdagh den 24n: do: 's morgens met mooi weer en een z: o: wind bleven daar nog al leggen, en onsen sergeant met het volk waren nog al aan de wal om te ruijlen; dien morgen ging ik en den schipper mede aan de wal, peijlden de droogtens die dwars van ons galjoot en tusschen de wal lagen, bevonden deselve drie in't getal te zijn, op het land gekomen zijnde, soo peijlden wij ons galjoot van ons af w: z: w: en de z: hoek van 't land, te weten de buitenste hoek van de oost wal z: ten w: 4 gr: w: omtrent 4 mijl en het Engelsch schip n: 7 gr: w: , de bhaj van Jan Jaques strekt sig meest n: ten w: en z: ten o: en loopt omtrent een mijl het land in, met verscheide inhammen, de w: zijde van't land streckt meest n: o: en z: w:

Donderdagh de 25n: do: 's morgens met mooi weer en een z: wind, dien morgen ging ik weder met 2 man langs de wal, te weten de w: zijde van't eijland om de stranden te visiteeren, gingen langs de strand tot aan de derde hoek, hier peijlden wij het galjoot van ons af z: w: ten z: $1\frac{1}{2}$ en 't Engelsch schip $1\frac{1}{2}$ mijl van ons af n: n: w: 4 gr: w: en den hoek van't eijland daar den Engelsman voor lag, te weten het Oliphants eijland, n: omtrent 1

mijl, en de o : hoek van 't land, dat is het Elephants eijland n : n : o : $\frac{3}{4}$ mijl, en de buitenste o : hoek van de sandplaat n : o : 5 gr : o : $2\frac{3}{4}$ mijl van hier een thiende mijl n : n : o : aan, gingen boven op de wal op een van de hoeken, die seer stijl was, van daar peijlden wij de west hoek van de bhaj van ons n : w : ten n : naar gissingh 7 mijl, het Engels schip n : w : ten n : 5 gr : w : $1\frac{1}{2}$ mijl, van hier gingen wij wederom door 't land, om naar ons boord toe te gaan, en vonden in onsen wegh veel negerijen, met verscheijde huijsjens, die ons seer minnelijk onthaalden met fruijt en van haar bier, in dese passagie soo sagen wij bij een inwoonder een steen waarvan so hij seijde het eijser haalden, dese steen was seer blauw en donkeragtigh van couleur, dog viel op dit eijland niet, maar aan de vaste wal soo hij seijde, gingen van daar naar onse tent, alwaar wij na de middagh ten 5 uren kwamen, gingen tegens den avond aan ons boord, dese nagt heeft het wat geregend en geweldigh gedonderd.

Vrijdagh den 26n : do : 'smorgens met redelijk weer en een z : wind, met een betrokken lugt, dien morgen ging onse Schipper weder aan het wal om de Capitain van 't eijland te spreken, alsoo den Capitain Jan Jakes had laten weten, als dat hij des anderen daags bij ons wilde komen, maar hij en verscheen niet, wegens eenig belet, soodat onse schipper des avonds weder aan boord kwam.

Saturdagh den 27n : do : 's morgens met redelijk weer en een n : o : wind, dien morgen ging ik en den sergeant met 4 man om de z : hoek van de bhaaij te visiteeren, om te sien of daar geen rivieren met vers water waaren, en met een de gronden te peilen, stelden onse cours van 't galjoot regt z : * * * * kwamen wij regt voor een gat of bhajtje, 't gene aan de oostzijde met rood sand langs heen bedekt was, en wij een half mijl van de wal zijnde, bevonden daar 5, 4 à 5 vadem water, peijlden doen den hoek van 't eijland daar ons galjoot voor lag van ons af 6 mijl n : n : o : wel soo n : doen liepen wij deze bhaj in * * * * hier waren veel zeekoeijen, in deze baij aan de z : zijde leid een soute rivier die wel 2 mijl het land inloopt, liepen die wel 2 mijl op, vonden daar anders niet dan sout water. In deese rivier waaren verscheijde zeekoeijen, de rivier was overal met boomgewas langs heen, 't geen meest lalarie boomen waren ; dese rivier ten eijnde zijnde, liep ik met den sergeant, mitsgaders nog twee man het land omtrent een mijl in, maar vonden geen menschen, dog wel spoor, dit was een schoone landsdouwe, overal met boschadie, boomgewas en kleine vlakke heuvelen beseth, dog het land was een weinig zandagtigh, wij

dan
in de
punt,
maar
bekon
Son
liepen
zijde
midde
regt t
quart
voors
van di
peijde
hem v
toorn,
beseth,
vlak, v
is, en v
den ba
dese ro
inwoon
nagt in
Maar
wind m
cours n
hoek va
wal, va
begt zij
harde w
anker te
boomen
verdronk
op te kl
over, ver
loopen, n
dagh aa
gekomen
westen 5
 $2\frac{1}{2}$ mijl
gr : w : 3

dan niet wes als het land siende, gingen weder naar onse schuift in de soute rivier tot in de bhaj, maakten ons leger bij de Sandpunt, bleven dien nagt daar leggen, meende een zeekeoij te schieten, maar die beesten wat schuw zijnde en konde haer niet op schoot bekomen.

Sondagh den 28n : do : 's morgens met wat regen en een z : wind liepen weder uijt dese bhaaij, stelden onse cours z : w : naar de z : zijde van de bhaaij, dese bhaaij was omtrent $\frac{3}{4}$ mijl wijd, en in de midden gekoomen zijnde, stelden wij onse cours w : z : w : $1\frac{1}{2}$ mijl regt tegens een sand hoek met rood sand, hier kwamen wij een quart mijl besuijden, van daar $\frac{1}{4}$ mijl n : n : o : $\frac{1}{4}$ mijl tot aan de voors : roode hoek, van dese sand hoek peijlden wij de z : w : hoek van die bhaaij van ons af o : ten n : 6 gr : n : $1\frac{1}{8}$ mijl, en van hier peijlden wij dwers over de z : bhaaij z : o : 2 en een halv mijl, alwaar hem verthoonde een bergje met een heuveltje gelijk een stompe toorn, dese z : bhaaij is heel rond en overal met lalarie boomen beseth, die wel $\frac{1}{4}$ mijl in 't water staan. Dit land is overal heel vlak, voor dese roode hoek leijd een bank die omtrent 2 mijl lang is, en wel een mijl breed, in dese bhaaij is met gemeen thijs deur den bank 11, 12 à 13 voeten water en altemaal kleijgrond, aan dese roode hoek bleven wij dien nagt leggen, en daar kwamen 3 à 4 inwoonders bij ons, daar wij wat hooningh van ruijlden, gingen dien nagt in onse schuit slaapen.

Maandagh den 29n : do : 'smorgens met mooi weer en een z : o : wind met stilte gingen weder van dese plaats af, en stelde onse cours n : w : $\frac{3}{4}$ mijl langs de wal op 7 à 8 voeten waater tot op een hoek van dese bhaaij, peijlden wij een ander hoek aan dieselvige wal, van ons af n : ten w : ongeveer 2 mijl, hier $\frac{1}{4}$ mijl in dese bogt zijnde, kreegen wij een soo grooten stortregen en een soo harde wind, dat wij genoodsaakt waren het voor onse dregh ten anker te gooijen, liepen gevaar om te stranden, en souden in de boomen te land gekoomen hebben en misschien veel van 't volk verdrongen. Hier omtrent $1\frac{1}{4}$ uur gelegen hebbende begon 't wat op te klaaren, gingen weder onder zeil, stelden onse cours dwers over, vermits wij de wal, daar wij van meening waaren langs te loopen, niet konden bestevenen, kwamen omtrent tegens den middag aan de overwal, zijnde do o : zijde van de bhaaij, hier gekomen zijnde peijlden wij den rooden hoek van ons af z : w : ten westen 5 gr : w : $2\frac{1}{4}$ mijl, en den hoek die wij te vooren n : ten w : $2\frac{1}{4}$ mijl van ons af gepeijld hadden, peijlden wij hier w : ten n : 5 gr : w : 3 mijl, de westwal is overal met lalarie boomen beset en geen

gelegenheid om met boots off schuiften aan te koomen, waar dese peilinge geschiede daar was een kiletje dat het land omtrent een halv mijl inliep, hier was sout water in, hier kwam een inwoonder bij ons, die seer oud was, want hij hadde een grijsen baard. Van dese ruijlden wij wat vis om te eten, dese berigten ons als dat daaromtrent geen volk woonden, maar wat verder om de hoek, die n: ten oosten van ons was, hier woonde volk en daar waaren bokken en coebeesten genoeg, soo hij ons seijde, bleven hier leggen tot 's anderen daags, dese nagt heeft het wat gedonderd, sonder regen.

Dingsdag den 30n do: 's morgens met mooi weer en een n: wind, met sons opgaan vertrokken wij van dese plaats met half wassend water, stelden onse cours langs de wal die sig meest n: o: strekte, 3 $\frac{1}{2}$ mijl, van hier stelden wij onse cours n: o: ten o: langs de wal tot dat wij kwamen aan een eijland dat hier om de hoek leijd en is van grauwe coraalsteen, van hier peijlden wij ons galjoot n: w: ten n: 3 $\frac{1}{2}$ mijl, doen stelden wij onse cours w: aan tot dat wij het galjoot n: n: o: van ons af hadden, en dat op 1 $\frac{1}{2}$ mijl, hier waaren wij weder in de kil daar ons galjoot in lag, hier bevonden wij 7, 8 à 9 vadem water, langs de oostwal leggen verscheide banken, die met springtheij meest droog loopen; na de middagh omtrent 5 uijren kwamen wij weder aan ons boord.

December Anno 1688.

Woensdag den 1n: December, 's morgens de wind uijt de z: hand, dien morgen ging ik weder aan de wal met den quartiermeester Willem, om het resteerende van't eijland af te peijlen, ruijlden hier een bock voor wat witte coralen, om voor 't volk te eeten, kwamen tegens den avond weder aan boord.

Donderdag den 2n: do: 's morgens met redelijk weer en een z: o: wind ligten ons anker en settent na de overwal, te weten naar de w: zijde * * * * hier was een gat ofte bhaaij, die sig uit en in strekte z: o: en n: w: dese wal daar wij doen waaren strekte sig n: ten o: en z: ten w: van ons schip af, ieder hoek omtrent van ons af 2 $\frac{1}{2}$ mijl, dit land over dese wal liep met groote bogten, en was overal met lalarie boomen beseth, is vlak land, hier ging den sergeant soodra ons anker in den grond lagh, aan de wal met 2 à 3 man, met onsen berg werker, om te besien of daar geen goed te ruijlen was of wat daar te doen was. Weder aan boord komende, na 't verloop van twee uren, soo hadden sij anders niet gevonden dan wat water limoenen en kalabassen. Hier was digt bij de strand versch waater, dat in kuijlen sting; na de mid-

dag
bha
bev
seer
hoe
vad
bin
8 à
vaan
en d
gat
V
den
daar
wij
berig
duur
hebb
bleve
Sat
o: w
om te
tegen
meest
rivier
mijl o
diep g
vadem
plaatse
boome
met g
wel 30
meer.
breet a
dan bes
alwaar
Sond
weinigh
inwoon
gelijk d
c

dag ligten wij ons anker, zijnde omtrent 4 uren, en liepen die bhaaij in, alwaar wij in't inkoomen regt in't gat 12 voeten water bevonden, op dese verheid omtrent $\frac{1}{2}$ mijl, dit was kleij grond en seer sagte grond, liepen doen het gat n: w: in tot tusschen bij de hoeken, omtrent in de midden, hier vonden wij 3, 4, 5, 6 à 7 vadem afgaande grond, tot dat men omtrent een musquetschoot binnen de hoek is, dan begint het dieper te werden en krijgt men 7, 8 à 9 vadem water tot op 14 vadem, dan is men heel binnen, ongeveer een mijl in 't gat, dan legt men op 14, 15 à 16 vadem water, en dat met doot thijs, want met springthijs soo is buiten voor 't gat op de bank $3\frac{1}{2}$ vaam waater.

Vrijdagh den 3n: do: 's morgens met mooi weer ging ik met den schipper aan de wal, mitsgaders den sergeant, om te sien wat daar te doen was of te ruijlen viel, aan land komende, soo vonden wij de inwoonders op het strand staan met wat fruijt, welke ons berigten als dat sij beesten genoeg hadden, maar waaren daar seer duur mede, want sij wilden 10 vadem Chinees lijnwaat voor een osje hebben, soodat wij sonder goed weeder naar boord moesten gaan, bleven dien dag aan ons boord.

Saturdagh den 4n: do: 's morgens met redelijk weer en een z: o: wind, dien morgen ging ik en den schipper wederom aan de wal om te sien of men wat konde ruijlen, maar te vergeefs, omtrent tegens 10 uren soo ging ik en den sergeant met den quartiermeester Willein Christiaanse, mitsgaders nog 4 man, om de Soute rivier die in dese bhaaij lag te besigtigen, liepen die omtrent $4\frac{1}{2}$ mijl op en bevonden die heel te maal sout water te zijn, en groot en diep genoeg om voor 't galjoot in te komen, meest overal $3\frac{1}{2}$ vadem waater zijnde en in de mond omtrent $\frac{1}{2}$ mijl wijd en op veel plaatsen 8 à 9 vadem water, dese rivier is overal langs heen met boomen beset en dat meest lalarie boomen, en op sommige plaatsen met geel iserhout, seer bequaam tot sparren op huijsen, want sij wel 30 à 40 voeten lang zijn en omtrent 4 à 5 duim dik, en wel meer. Langs dese rivier legt een parthijs lands omtrent een mijl breed aan weder sijden, dat met springthijs onder water loopt, dit dan besigtigd hebbende gingen met d' ebbe weder naar ons boord, alwaar wij 's nagts omtrent ten 10 uren kwamen.

Sondagh den 5: do: 's morgens met redelijk weer dog een weinigh regen, met een z: o: wind, dien morgen kwamen d' inwoonders bij ons met verscheide vrugten te koop, dese vrugt is gelijk die van't eijland, het welk sijn groote ronde appelen en roode

pruijmen, die de inwoonders freume noemen, hier ruijld onse schipper wat inbantje voor d' E: Compagnie.

Maandagh den 6n: do: 's morgens met tamelijke weer en een z: o: wind, dien morgen bleven wij daar nog leggen, d' inwoonders kwamen weder aan ons boord met fruijt en melk, de schipper en onse sergeant ruijlden weder wat inbantje voor d' E: Compagnie en het volk ruijld wat melk voor stukjes oud lijnwaat.

Dingsdagh den 7n: do: 's morgens met redelijk weer en de wind uijt den z: hand, 's morgens ging onse schipper weder aan de wal, om te sien of een beest konde ruijlen, alsoo d' inwoonders daarmede op 't strand stingen, maar de schipper aan de wal komende soo konden sij met malkanderen niet overeenkomen, vermits den Koning daar al te veel voor hebben wilde, want hij eijate 10 vadem Chinees lijnwaat voor een beest, soo dat onse schipper sonder het beest weder aan boord kwam; na de middlagh ging ik en den sergeant, mitgaders den quartiermeester Willem, weder na de Soute rivier om die verder op te gaan ende te visiteeren, stelden dierhalven ons cours van 't galjoot w: en w: ten n: aan omtrent 1 mijl tot in't gat van de rivier; hier bevonden wij regt in't gat 3, 4, 5, 6, 7, à 8 vadem goede kleij grond, het gat inloopende z: w: en dat regt in de midden, daar heeft men 8, 7, 6, 5, à 3 vaam water, hier leijd een bank met coraalsteen, dese is omtrent $\frac{1}{2}$ cabels lengte breed, hier is nog altijd 3 vadem op, hier over zijnde, dan bevind men weder 4, 5, 6, 4 à 2 $\frac{1}{2}$ vaam water, hier loopt een andere rivier in die sig w: aan streckt, als men dese rivier 3 $\frac{1}{2}$ mijl op vaart, dan heeft men soet water, van dese rivier dwers over tot op 1 $\frac{1}{2}$ vadem, daar leijd een sandplaat, maar soo men regt midden in't vaarwater houd, dan heeft men niet minder als 5 à 4 vadem water, tot dat men komt voor twee eijlandjes, hier loopt het canaal wat digt onder de wal, hier is 7 à 8 vadem, en dan weder 7, 6 à 5 vadem diep, aan wetersijde van 't canaal leggen langs heen aan de wal zand banken, en de wal is overal met lalarieboomen beseth, aan wetersijde van de rivier loopt het land wel $\frac{1}{2}$ mijl onder water, is al te maal kleijgrond sonder steenen; desen agtermiddagh regende het seer geweldigh, soodat wij 't niet konde gaande houden, alsoo de schuijt geduurig vol water regende, soodat wij genoodsaakt waren om aan de wal te loopen en een groot vuur te maken, 't geen wij deden, droogende alsoo weder ons goet en ons geweer, hier meenden wij wat rijst te kooken, en terwij wij doende waren om hout te kappen en ons goed te droogen, soo kwamen d' inwoonders bij ons, haar seer beleefd toonende, en in schijn van vriendschap ons helpende hout halen, en

terv
schu
med
wat
wij
dan
alsde
geen
tot d
W
uijt
de v
gewe
maar
sij h
tooler
ginge
kwam
inban
de riv
zijnde
gingh
bogt w
haar r
sulken
en aarc
om wa
alsoo w
ders.

Don
weinig
boven,
water,
schuit in
wij wed
loopen
't volk
kwamen
pattator
koningh
souden g

terwijl onse ketel met rijst op 't vuur stond te kookken en wij onse schuijt voor de dreg leggende, d' eene hier mede, d' anderen daar mede besig was, zijnde het al omtrent 8 uren in den avond als wij wat meenden te eten, soo hadden d' inwoonders onse ketel gestoolen, wij liepen haar wel na, maar vermits sij veel snelder in 't loopen dan wij waaren, soo konden wij deselve niet agterhalen, zijnde alsdoen genoodsaakt om dien avond wat droog broot met water, 't geen ons niet ontbrak, te eeten, en continueerende den regen nog al tot den morgen.

Woensdag den 8n: do: 's morgens met redelijk weer de wind wijt den o: hand, gingen dien morgen omtrent ten 11 uren met de vloed van daar, hadden dien voor de middag nog aan de coral geweest, om te sien of wij onse keetel niet weder konden krijgen; maar te vergeefs, want soodra als wij in de coral kwamen, namen sij haar geweer in de hand en loogende als dat sij die ketel gestoolen hadden, en overmits wij hier geen geweld dorsten maken gingen wij van daar weder naar onse schuijt. Hier komende soo kwamen ons 5 à 6 van d' inwoonders na loopen, en wij ruijlden wat inbantje van haar, gingen weder met de vloed van daar na boven de rivier op * * * * Hier komende en het thijs verlopen zijnde, moesten wij hier blijven leggen, alsoo het tegens den avond gingh, meende hier een zeeke te schieten, alsoo er haar in dese bogt wel 5 à 6 vertoonden, maar de vloed te hard gaande konden wij haar niet op schoot krijgen, ten anderen, soo was het dese nacht sulken harden weder met regen en donder, dat het scheen of hemel en aarde soude vergaan hebben; des avonds gingen wij aan de wal om wat rijst te kookken en gingen dien nacht in ons schuijtje leggen, alsoo wij ons aan de wal niet vertrouden, sagen hier geen inwoonders.

Donderdag den 9n: do: 's morgens met redelijk weer, dog een weinig reegen en een z: o: wind, gingen met de vloet weder naar boven, moesten dit oproeijen, hier vonden wij een riviertje met vers water, dat niet liep dan als 't geregend hadde, meenden hier met de schuit in te roeijen, maar door dien 't soo geweldig hard liep, moesten wij weder terugh van hier * * * * het thijs hier weder verlopen zijnde, moesten doen de thijs stoppen; hier schoot een van 't volk een zeeke, maar hij bleev onder water leggen. Hier kwamen d' inwoonders bij ons met wat hoenders en callabassen, pattattos, mitsgaders boontjes, dese berigten ons dat sij van haren koningh Tembie uijt gesonden waren, willende dat wij met haar souden gaan, dog alsoo den avond begon te vallen en de nacht op

handen was, resolveerden wij om des anderen daags met haar te gaan, slaande haar versoek dier halven met beleefdheid af, waarop zij weder na haar koning gingen en wij bleven dien nacht daar voor onse dregh leggen, dese nagt wast soo een hart weder met regen, donder en wind verseld, dat het scheen of hemel en aarde soude vergaan hebben, duurende 't selven tot den morgen.

Vrijdagh den 10n: do: 's morgens met mooi weer de wind ruijt den z: hand, dien morgen kwamen d' inwoonders weder bij ons om te ruijlen, met boontjes, inbantje en een klein bosje hennip, 't geen sij in plaats van tabak rookten, dit land is hier seer vrugtbaar en overal met bosschadie beseth en tusschen met plantagie besaeijt, en voort overal met schoon gras versien, daar men tot de dijge toe door gingh, het geboomte is hier door den band heel krom, haar lengte van omtrent 13 à 14 voet, en op de stam 16 à 17 duijm dik, hier staan ook verscheide boomen daar de inwoonders haar canootjes van maaken, zijnde 15 à 16 voet lang, en ongeveer 3 voet dik, en sijn binnen heel breed uitgehold soodat daar wel 14 à 15 man met bekwaamheid in sitten kan, gelijk ik verscheide maal gesien hebbe. Hier was ook verscheide aard van gevogelte, ala geels fluijtende vogeltjes lange staarten hebbende, en hier en daar met blaauwe vlekken versiert, dese maken haar nesten over 't water, al hangende in boomen, om alsoo voor 't ongedierte bevrijd te sijn, dit land is seer volkrijk en sijn dese menschen door den band seer groot van stature en minsaam om mede te handelen, bleven hier tot den middagh alsoo de vloet niet eerder kwam, gingen van daar omtrent een uur * * * * Hier kwamen wij 's avonds omtrent ten 10 uuren, hadden al dien weg moeten roeijen, hier konden wij niet verder koomen, vermits de vloet verlopen was, hier was 't vol zee-koeijen, meenden er een te schieten, maar alsoo het wat te helder weer was en sij ons vernaamen, soo en kwamen sij niet op de wal, en in 't water was geen kans vermits de harde stroom, dogh daar wierd er een gekwetst, maar so dra hij de schoot gevoelden ging hij onder water, soodat wij daar niet van en kregen, vonden hier geen menschen en vermits het nagt zijnde, wij nog geen end sagen, en dat de rivier hier heel nau begon toe te loopen, resolveerden wij met de laatste ebbe wederom na om leeg te gaan, gingen dierhalven dien nagt weder naar om leeg tot 's anderdaags smorgens ten 4 uuren.

Saturdagh den 11n: do: 's morgens ten 4 uuren quamen wij weder bij het vers riviertje, hier bleven wij leggen tot dat de vloet verlopen was, kookten wat boontjes voor 't volk, hier kwamen d'

in
va
om
ool
ble
qu
die
gek
als
ond
hier
den
thui
dat
hadd
onse
omtr
pisto
van
Eng
den
gants
te ke
te ho
ruijle
was,
witte
selver
als do
dit vo
dese k
portio
onse s
dese bo
wat in
dog se
vol bo
gelijk,
een soo
maken,
drie vo

inwoonders wederom bij ons met hoenders en boontjes, gingen wij van hier weder na om laag, namen twee van de inwoonders mede om ons de weg te wijzen, om bij den Koning te komen, gelijk zij ook deden, kwamen daar na de middagh omtrent ten drie uren, bleven daar met ons schuijtjen, en ik en de sergeant met den quartiermeester Willem Christiaansz gingen op na den Koningh, die omtrent $\frac{1}{2}$ mijl het land in woonden van deze rivier; hier gekoomen zijnde, soo vonden wij dien grooten koningh niet thuijs, alsoo hij met den Engelschen capitain naar zijn boord was, maar den onderkoning kwam bij ons, die wij een kleetje schonken, alsoo het hier de gewoonte was, dat men wat schenken moesten. Tegens den avond kwam den grooten koningh met den Engelschen Capitain thuijs, en verhaalden ons dat hij aan ons boord hadde geweest, ende dat onse schipper hem een half stuk Chinees lijnwaat geschonken hadde, daar hij mede scheen te lacchen, wij vereerden hem een van onse halsringen voor een van zijn kinderen, een soontje zijnde van omtrent 7 à 8 jaren, maar de Engelsche capitain schonk hem een pistool, met een snaphaan, mitsgaders 6 stukjes lijnwaat ieder van omtrent 12 ellen lang, soodat hem de geschenken van den Engelsman vrij wat aangenamer waren dan d' onse en maakte den Engelsman hem soo wat wijs, soodat onsen haring daar gantsch niet braaden, dien dag spraken wij met den Koningh hem te kennen gevende, dat wij van sins waaren gemeenschap met hem te houden, en dat onse koningh op hem versogt om met ons te ruijlen, ende dat hij ons soude te kennen geven wat zijn gading was, 't geen hij ons met beleefdheid te kennen gav, seggende dat witte corallen daar best waren en geel koper, want hij hadde selver een halsring om zijn hals van omtrent 9 à 10 pond, namen als doen ons afscheid van hem met haar gewoonelijke beleefdheid, dit volk is mede seer groot van statuur en seer minzaam, want dese koning was 7 Engelse voeten lang en was dog niet ongeproportioneerd van lighaam, gelijk ook meest al dat volk; om leeg bij onse schuijt gekoomen zijnde, soo ruijlden wij daar wat boontjes, dese boontjes groeijen onder d' aard, ook ruijlden wij hoenders en wat inbantje die daar mede valt, hier vallen mede oliphants tanden, dog seer weinigh, alsmede verscheide renosceros hoorns, dit land is vol boomgewas van verscheide soorten als geel hout, het Caabs seer gelijk, en ook een soort van rood iserhout en lalariehout, als mede een soort van wit iserhout, alwaar d' inwoonders haar canootjes van maken, die door den band lang zijn 12 à 14 voet, en onder wel drie voeten breed door den bant, hier groeijen menigten van pom-

poenen en waterlimoenen, calabassen en veelderhande vrugten, die d' inwoonders tot haar spijs gebruyken en in haar bier doen, 't welk sij van koorn maken, 't geen een goede smaak heeft, hetselve is heel wit, dit koorn dat hier groeit is heel kleen en groei'd gelijk de milje, hier bleven wij dien nagt in de rivier ten anker leggen en den Engelsman ging met den Koning na sijn palleijs vernagten, dese nagt was 't redelijk weer.

Sondagh den 12n : do : 's morgens met mooi weer, de wind uijt den n : hand, bleven daar nog tot omtrent ten 10 uuren tot dat d' ebbe ging, gingen terwijl weeder na den koning toe, hem seggende dat wij Hollanders waren die hun Flamingos noemden, 't welk hij verstaan hebbende, soo was 't hem kwalijk de pijn waard om met ons te spreken, want hij vraagde den Engelsman of hij met ons spreek en wilde, welke wel in onse presentie seide als dat wij goed volk waaren, dog wat hij in onse absentie dede konden wij wel denken. Eindelijk kwam 't sijn koninglijke majesteit te passe om met ons een weinig te spreken, staande van sijn koninklijken setel op dat een groot blocq was, 't geen in de eerste 30 jaaren niet gekapt was; een weijnigh met hem gesproken hebbende, soo deden wij ons beklag van wegens het ontschaaken onser ketel, waarop hij ons ten antwoord gaf, dat hij daarvan niet en wist, en was omtrent even soo veel of wij tegens den oven gaapten, alsoo het hier al dievje en dievjes maat was, alsoo 't volk seer dievagtig is, tot den koning in-kluijs, en wij geen apparentie siende om onse ketel weder te krijgen, namen ons afscheid van den koning en gingen weder na onse schuijt, vertrokken omtrent ten 10 uuren, hadden regt in de wind, roeijden omtrent 2 mijl, hier kregen wij de thijs tegen, bleven hier leggen, hier viel de eoe op de regte zijde, want als wij hier kwamen en geen menschen sagen, so vonden wij een parthijs seer goeden honing, maar een weinig hier geweest zijnde, soo kwam daar een van de inwonders, die deesen hooning daar gebergen hadde, en siende als dat het nesje geroovd was, soo sag hij soo vrundelijk als een oirwurm, en pratende tegens ons soo maakte hij dat wij 't gedaan hadden, en bragt ons bij een mantje met slangen of palingen en krabben, meende dat wij die van hem souden ruijen, maar ter contrarie liepen daar van wegh, stelden hem te vreden, hem een stukje oud lijnwaat gevende, het thijs weder verlopen zijnde gingen wij van daar naar ons galjoot, alwaar wij omtrent 's nagts ten 11 uuren kwamen.

Maandagh den 13n : do : 's morgens met mooi weer en een z : o : wind, dien morgen met de ebbe ligten wij ons anker om na de

ver
stel
stil
nijt
*
I
V
w :
men
dien
in de
ons
D
w : v
op *
V
omtr
* *
alwa
de gr
Sa
z : o
kwan
patta
meen
dag d
Son
wind,
een v
morge
liep h
galjoo
ondiep
Ma
o : wi
leegh
soo ve
vloet
uijt
Sat
o : win

versehe rivier toe te loopen, die omtrent z : ten o : van dese afleid, stelden onse cours van hier regt z : o : aan, maar vermits 't heel stil was, soo moesten wij 't gat uijtdryven en boegseeren, het gat uijt sijnde, soo bekwamen wij wat koelte, liepen al z : o : heen
* * * *

Dingsdagh den 14n : do : * * * * *

Woensdagh den 15n : do : * * * liepen doen de rivier z : w : in, digt langs de w : wal, regt in de mond is 't 7, 6 à 5 vaam, men moet meest de w : wal houden, alsoo 't daar dieper is, liepen dien avond tot op 5 vaam ten anker, lietent daar leggen, 's avonds in den donker kwam een van d' inwoonders met een canootje aan ons boord en bleef dien nacht aldaar.

Donderdag den 16n : do : 's morgens met mooi weer en een z : w : wind, ligten ons anker en gingen onder seil, laveerden de rivier op * * * twee mijl in deselve, bleven dien nacht hier.

Vrijdagh den 17n : do : 'smorgens met mooi weer en een n : wind omtrent ten 7 uren ligten wij ons anker, liepen de rivier weder op * * * * hier is de rivier aan d' eene zijde met groot bosch, alwaar sig veel wild onthout, voor dese hoek raakten wij weder aan de grond * * * *

Saturdagh den 18n : do : 's morgens met redelijk weer en een z : o : wind, dien morgen sloegen wij onse vaten vol water en kwamen d' inwoonders aan ons boord met hoenders, boontjes, pattatas en een jong bokje dat onbekwaam was, dien morgen meende onse sergeant bij den koning te gaan, maar konden dien dag daar niet komen.

Sondagh den 19n : do : 'smorgens met mooi weer en een z : o : wind, 'smorgens ruijlden wij wat hoenders, bier en honing mitsgaders een veersje van omtrent 2 jaaren, voor 5 vadem blauwe bafta ; dien morgen ging ik met de schuijt de rivier omtrent 4 mijlen op, dees liep heel om de w : vonden daar een eijlantje in omtrent $\frac{1}{4}$ mijl van 't galjoot, dit was al te maal bosc, boven het eijlantje wierd de rivier ondiep tot op $1\frac{1}{2}$ vaam, stuurden dierhalven weder naar het galjoot.

Maandagh den 20n : do : 'smorgens met mooi weer en een z : o : wind, dien morgen ligten wij ons anker en gingen weeder om leegh omtrent $\frac{3}{4}$ mijl, hier kapten wij wat brandhout, namen daar soo veel in als ons van nooden was, dit was geel iserhout, doen de vloet verloopen was gingen wij weder onder seil, liepen de rivier uijt * * * * *

Saturdagh den 25n : do : 'smorgens met mooi weer en een z : o : wind, liepen vooreerst langs de wal omtrent $\frac{1}{2}$ mijl z : o : dit

was omtrent $\frac{1}{2}$ mijl beoosten 't gat van Jan Jakes eijland, van hier liepen wij n : w : aan langs de wal, passeerden weder het eijland, liepen doen w : ten z : aan na de overwal aan de w : zijde en in dit vaarwater vonden wij de diepte van 3 vaam, dan heeft men 't Oliphants eijland z : van hem, en dat op $\frac{1}{2}$ mijl, dese cours houdende, soo vind men 7, 8, 11 à 12 vaam, de verheid van $6\frac{1}{2}$ mijl, dan komt men voor een rivier alwaar de Portugiesen een logie in besetting hebben, voor dese rivier leijd een groote sandbank, omtrent $\frac{1}{2}$ mijl breed, en leid een halv mijl van de vaste wal, hier kwamen wij ten anker op 12 voet, na de middag ten 4 uren hier gekomen zijnde, ging ik met onse schuijt om de gelegentheid van 't gad te sien en bevonden n : n : o : van ons schip dat dese rivier regt voor't gat met een groote sandbank beset was dat met het hoogst thije 11 à 12 voeten water op is en als 't wat doorkoelt soo brand het daar seer op; om in de rivier te komen, soo moet men aan de n : sijde van dit rif en tussehen de vaste wal inkoomen, daar vind men dicht langs de wal 7, 8, 5, à 3 vadem en niet minder, dan mag men sonder perijkel met een n : o : gang het gat in loopen, want in dese rivier lag een gemeen schip ten anker.

Sondagh den 26n : do : 's morgens met redelijk weer en een z : o : wind, bleven dien dagh daar leggen, tegens den middag begon 't wat hard te waijen met een o : z : o : wind, tegens den avond betrok de lucht met een donderbuij, en 't begon 's avonds ten 9 uren soo hart te waaijen en te donderen, mitsgaders soo geweldigh te regenen dat het scheen of hemel en aarde soude vergaan, middelerwijl wierd laag water, doen brak ons touw, dreven omtrent een cabels lengte terughwaard, en dat naar 't rif, daar wij al vrij wat op stieten, lieten terstond ons anker vallen, daar 't terstond op draeijde, dit weer bleev ons bij sonder ophouden tot den dagh en het galjoot stiet soo geweldigh, dat het scheen of't van malkanderen wilde, en snee mij door 't hart, hadden anders geen gedagten of souden daar schipbreuk geleden hebben, en tegens den dag het weder op sijn slimste zijnde, soo brak ons tuijtouw, dreven wat nader aan 't rif, dog hier was 't wel soo diep, alsoo de grond hier met kuijlen was, stieten derhalven sooveel niet, lieten ons plegtanker vallen, 't geen terstond hield, doen liep de see over 't galjoot of het een blinde klip hadde geweest, loopende mijn en den schipper alsoo wij aan 't lood stingen gedurig over 't hoofd; in den dageraad begon het weer wat af te nemen, ligten ons anker en seijlden een weinig hooger na de Souterivier toe, op 2 vaam, bleven hier tot het schoon ligt dag was.

Maandag den 27n : do: 'smorgens met redelijk weer en een betrokken lugt, het weder wat afnemende en het water wat slechter zijnde, liepen weder op onse oude plaats daar wij onse anker verloren hadden, hier gekoomen zijnde vonden wij onse beide ankers weder op die plaats en haalden die beide thuis, hier leggende en siende als dat dit geen plaats voor ons was om te blijven, en geen kans siende om in de rivier te komen, alsoo de wind ons tegen was, resolveerden dierhalven met malkanderen als dat het best was dat wij in de Soute rivier weder ten anker gingen, ligten hierop ons anker en stelden onse cours na de Soute rivier, alwaar 's avonds omtrent ten 9 uren ten anker kwamen op 14 vadem water omtrent $\frac{1}{2}$ mijl van onse oude plaats.

Dingsdag den 28n : do: 'smorgens met redelijk weer en een z : o : wind met stilte, lagen ten anker, alwaar wij den Engelsman nog vonden, die ons 'smorgens aan boord kwam met zijn schuijt, ons verhalende dat hij dien voorleden nacht ook soo een onweer gehad hadde, tegens den middag ging ik en den sergeant aan de wal om wat te ruijlen, vonden niet dan een callabas of twee met een weijnig pattattos en 2 annanassen; dien avond vond onse bootsman mede met de koorts besogt, sijnde doen met haar vieren en d' andere rest begon ook te klagen, dese nacht was 't redelijk weer.

Woensdag den 29n : do : met mooi weer en een oost wind, dien morgen ging ik met de schuijt aan de wal om te sien off daar niet wat te ruijlen was, bekwamen een parthije callabassen en waterlimoenen, met een weinig melk en boontjes, hier was wel een coebeest, maar wilden die niet ruijlen, vermits wij hem niet konden bewaaren, en insoutende soo werd het vleesch hier dadelijk meelig; voor den middag ten 10 uren ligten onse schipper het anker en gingen onder seil, om onse reis naar de Caab de Goede Hoop te vervorderen, laveerden dien geheelen agtermiddag ende den geheelen nacht tot dat wij tegens den dag de Caab St : Maria te boven waaren.

Januarij Anno 1689.

Dingsdag den 4n : Januarij 1689. 'S morgens met mooi weer, lagen nog in stilte en dreven, konden ter nauwer nood het land sien, stelden dierhalven ons cours weder naar de w : wal, liepen langs de wal, in de voormiddag wacht waarschuwde den quartiermeester Willem Christiaanse onse schipper als dat hij meende het land te sien, alwaar hij zijn schip verloren hadde, daar wij tegens den middag kwamen, gisten ons op de br : van 29 : 28, de gegiste cours en verheid z : w : 4 gr : z : 2] mijl, maar 's middags hoogte

genoomen hebbende, bevonden wij ons op de breete van 30 : 1, soodat wij wat z : waaren dan wij gegist hadden, hier kwamen wij alwaar den voornoemden quartiermeester zijn schip verlooren hadde, mitsdien wij 2 mijlen n : n : w : naar de wal toestaken, lieten ons anker vallen op 10 vadem water, lagen regt voor 't gat en regt voor een ronden hoogen hoek, dese hoek was van ons z : z : w : $\frac{1}{2}$ mijl, van dese hoek strekt een rif met klippen z : en n : alwaar de zee geweldig op aanstoot, rontom dese hoek leggen klippen, die haar in zee vertoonen, als of 't een schanse of borstwering was, ons anker in den grond leggende soo sagen wij 't volk op het land loopende en wijsende ende vuur makende, setten dierhalven onse schuijt uijt en roeijden in Godes genade 't gat in, bevonden op het droogste 2 vaam waater met het leegste water, omtrent 3 uren zijnde en twee dagen voor de volle maan, soodat wij het gat inkwamen met onse schuijt, kwamen binnen alwaar wij twee Hollanders vernamen, met een swart, sijnde de bootsman en stuurmans jonge van Stavenisse, waren heel naakt, behalven dat sij een linnen broekje aan hadden, sprongen ten eersten in 't water, bij ons komende soo kusten onse schipper en mijn, God dankende dat sij bij christenmenschen waaren, wij haar in de schuijt hebbende, staken weder van de wal, en gingen weder naar ons boord, met groote verhengingh van ons volk, die nacht bleven wij hier ten anker leggen, met een z : z : o : wind, die al vrij wat doorkoelde, maar maakten geen slag van water, mitsdien 't een affandigen wind was.

Woensdagh den 5n : do : 's morgens met redelijk weer en een z : z : o : wind bleven hier nog leggen tot het hoogste water, het welk op desen dagh nademiddagh omtrent ten 4 uren was, tegens dese tijd soo ligten wij ons ankers, lietent over bakboort vallen en droven doen naar de wal, want de wind wierd heel stil, lieten dierhalven ons anker weder vallen en brogten een werp uijt tot op 2 vadem, zijnde regt op de bank, dit werp uijt zijnde, bragten terstond nog een werp uijt, dit rekte tot over de bank op 2 $\frac{1}{2}$ vadem water, dit werp uijt sijnde ging ons anker dat vcor ons schip lag deur, maar wij met ter haast daarbij zijnde, haalden het werp thujs en kwamen soo door Godes genade in dese haven, met het hoogste waater, omtrent ten 5 uren lieten ons anker vallen op 4 $\frac{1}{2}$ vaam omtrent $\frac{1}{2}$ mijl het gat in, alwaar ons d' inwoonders met kragt aan een lootlijn introkken; tegens den avond ging ik met den bootsman van Stavenisse en onse quartiermeester Willem, met den jongen van Stavenisse na haar logement, daar gekomen zijnde soo vonden wij daar nog 6 beesten, die heel schoon waren, bonden

der savonds een vast om tegens den aanstaanden dag te slagten, dien avond ging ik met haar na een negerije toe en aten wat melk en brood van het nieuwe koor, bevonden dese luijden seer minsaam en beleefd, dog en vonden geen de minste vrese Gods in haar.

Donderdagh den 6n: do: 's morgens met mooi weer en een z: o: wind, met het opgaan van de son slagten wij een van de beesten tot verversching voor ons volk, en sturudent met de vrouwen naar ons boord, na de middagh liet onse schipper al onse sieken aan dese post brengen, zijnde 4 in 't getal, waarvan het volk er een in zijn hangmat boven droegh, en naardat deselve een half uur of wat gelegen hadde, soo is hij overleden, hij was Claas geheten en storf na de middag ten 2 uuren, dese sieken dan hier met den sergeant, en meester, mitsgaders nog een man of twee om op haar te passen blijvende, begroeven sij des avonds den doode op dese berg, die genaamt wert d' Engelsche logie, tegens den avond ging ik met ons volk aan boord, na dat wij vers water gehaald hadden, dat hier in groote kuijlen stingh en ons d' inlandsche vrouwen met groote potten aan boord of in de schuijt bragten.

Vrijdagh den 7n: do: 'smorgens met mooi weer en een z: wind labber coeltje, dien morgen kwamen d' inwoonders van de oversijde van de bhaaij tegens ons schip over om te ruijlen met melk en pompoenen, mitsgaders brood, men ruijld hier omtrent een mengelen melk voor 6 à 7 corallen, soo dat ons schip overal met melk stong en wij tot ons rantsoen in overvloed genoeg kregen, twee hoenders voor 6 à 7 corallen, en voor 6 à 7 pompoenen 8 à 9 corallen, soodat dese inwoonders liever corallen hebben dan kost, want men ruijld omtrent $\frac{1}{2}$ pond brood voor 5 à 6 corallen; dien dagh liet onse schipper de kok met zijn gereedschap aan land setten, latende al het vleesch braden, omdat het te minder soude bederven, vermits wij niet veel sout hadden, ten anderen soo konden wij het van weegen de groote hitte niet goed houden; dien avond ging den bootsman van Stavenisse met den quartiermeester Willem Christianse weder naar onse sieken toe, om met een des anderen daags naar den koning te gaan, om te sien wat daar te ruijlen viel.

Saturdagh den 8n: do: 'smorgens met redelijk weer en een s: w: wind, dien morgen ging onsen bergwerker ook naar den koning, nevens nog een man, en souden den bootsman met den quartiermeester bij de sieken vinden, en alsoo gesamentlijk opgaan, onse sieken begonnen wat te verkomen, de inwoonders kwamen weder om te ruijlen met melk en brood, tegens den avond begon 't wat hart op te koelen uijt den w: omtrent tot middernaght.

Sondagh den 9n : do : 'smorgens met mooi weer en een o : wind, labber coeltje, tegens den middag ging ik en den schipper met onse schuijt na boven, om de sieken te gaan zoeken, en soude het volk terwijl water halen, boven komende soo vonden wij dat onse bottelier weder slimmer geworden was, den quartiermeester Erasmus was redelijk en den soldaat Jan Bekker was weder ingevallen ; na de middag gingen wij weder na ons boord, de wind begon doen uijt den z : w : te waijen met een stijve coelte, dien nagt bleev de wind soo doorkoelende tot des anderen daags.

Maandagh den 10n : do : 's morgens met mooi weer en een w : wind topzeils coelte, dien dag wiert hier niet uijtgewerkt dan dat aan de Engelsche logie op de sieken gepast wierd, die nog al even eens bleven, tegens den avond liep de wind weder na het oosten en bleev soo dien geheelen nagt.

Dingsdagh den 11n : do : 's morgens met een betrokken lugt, de wind uijt den w : hand met stilte, dien morgen begonnen wij ander water te halen, alsoo ons water 't geen wij in de bhaaij Rio de la Goa gehaald hadden niet veel dogt, konden twee halve leggers te gelijk halen, dit water haalt men omtrent $\frac{1}{2}$ mijl van 't galjoot, alwaar 't van d' inwoonders met potten aan de schuijt gebragt werd, dit is seer goed water, 't geen in groote kuijlen staat 't welk daarin regent. Hier is in 't gemeen 't geheele jaar door water, de sieken wierden niet beter, den bottelier wierd heel slegt, soodat men van hem niet anders dan de dood verwacht, dien dag liet den sergeant een jarig kalv slagten voor de sieken en stuurden een bout naar boord.

Woensdagh den 12n : do : 'smorgens met mooi weer, de wind uijt den w : hand, met een labber coeltje, dien morgen ging onse schuijt weder om water om alsoo twee togten 's daags te doen, tegens den middag kwam onse meester aan boord om wat medicamenten voor de sieken, die zoo hij rapporteerde nog niet beeter waaren, maar wierden slimmer, soodat hij meester niet en meende den bottelier levendig te vinden, vervoegende sig met den eersten wederom na sijn hospitaal, om daar als vooren met den sergeant op de sieken te passen ; na de middagh ging onse boot weder om water, kwamen tegens den avond weder aan boord met het hoogste water, en bragten weder een parthije melk mede, tegens den avond ging ik op na de logie om een beest te slagten en in de rook te hangen.

Donderdagh den 13n : do : 'smorgens met grauw weer en een w : wind, stijve topzeijls coelte, 's morgens soo hingen wij het geslagte beest in den rook en kwamen d' inwoonders dien morgen

we
ave
seg
wa
hor
sch
van
V
win
sion
wed
And
ten
met
Su
betro
kvar
daag
dat
den
sinpe
Sor
wind,
jonge
bhaaij
omtre
altema
ons ge
uiftlie
om in
inliep,
volk d
gingen
weg w
het gr
kwame
wind te
desen d
ugt dag
wat roo
gissing

weder aan ons hospitaal met een weinig melk en broot; tegens den avond ging ik weder aan ons boord om aldaar aan den schipper te seggen als datter nog een man bij de sieken moest komen om te waaken en met een op 't gerookte vleesch te passen, alsoo 't de honden anders bij nacht zouden stelen, aan de boord komende sond de schipper den soldaat Gerrit weder na de sieken toe met een 3 à 4 van d' inwoonders.

Vrijdagh den 14n: do: 'smorgens met grauw weer en een w: wind met koude, dien morgen ging onse stuurman na boven om te sien hoe dat het met onse sieken al was, kwam teegens den middag weder aan boord en rapporteerden als dat den bottelier Jacob Andriessen overleden was, sijnde op den 13n: des avonds omtrent ten 10 uuren gestorven, dese nacht heeft het redelijk weer geweest met wat regen.

Saturdagh den 15n: do: 'smorgens met mooi weer en een betrokke lugt, de wind uijt den z: hand met stilte, dien morgen kwam onse meester met het andere volk aan boord, dat des anderen daags bij de sieken gebleven was, rapporteerden aan den schipper dat sij den bottelier des avonds te vooren begraven hadden en dat den quartiermeester Erasmus nog heel slegt was, gelijk of hij simpel waar, dese nacht heeft het wat geregent.

Sondagh den 16n: do: 's morgens met mooi weer en een o: wind, dien morgen ben ik eu stuurman Theunis, en den stuurmans jongen van Stavenis overgevaren, aan de noord zijde van dese baaïj gaande langs strand om 't selve te visiteeren, gingen omtrent 2 mijl langs strand heen, bevonden 't selve seer stijl, dog altemaal schoone sand strand en sonder klippen, van dese hoek daar ons galjoot lag ongeveer 2 mijl, vonden wij een riviertje dat in zee uijtliep en was van binnen met een klein baaijtje dog onbekwaam om in te koomen, want het aan de mond met een seer enge kil inliep, hier een mijl opgaande soo vonden wij versch water en goed volk die ons ten eersten melk voor wat corallen gaven. Van hier gingen wij het land door met 3 à 4 van d' inwoonders, dié ons de weg wesen en gingen al singende met ons langs de wegh tot aan het galjoot, alwaar wij omtrent een uur voor sons onderganch kwamen. Tegen den nacht begon 't wat te regenen met een w: wind tot omtrent ten middernagt de regen begon weer op te klaaren, desen dagh kwamen onse landgangers wederom thuïjs, hebbende agt dagen uijt geweest, den bergwerker bragt wat steen mede met wat roode glinsteragtige sand steen, en hadden van't galjoot naar gissingh 4 à 25 mijl noordwaard aangeweest, omtrent een parthije

vlakke bergen die men op het galjoot sien kan, dese bergen sijn boven op seer vlak en even, met schoon gras bewassen en goede aard, dogh sonder volk.

Maandagh den 17n : do : 's morgens met regenagtig weer en een noorde wind, de swarten kwamen weder na ouder gewoonte aan ons boord met melk, en alsoo d' inwoonders van de andere sijde mede bij ons wilden komen, soo gingen die somtijds wel met leeg water over de bhaaij en in het overgaan sijnder twee verdronken, te weten een man met een vrouws persoon. Na de middagh begon 't weer wat op te klaren en de wind wat uijt de w : hand, maar tegens den nacht begon 't weder te regenen tot den dageraad.

Dingsdagh den 18n : do : 's morgens met regenagtig weer en een betrokke lugt, de wind uijt de o : hand, tegens den middag ging ik met onse schuijt naar boven om water te halen en met een wat goed van't volk, om tegen des anderen daags aan boord te komen, desen dag heeft onze sergeant mede de koorts gehad.

Woensdagh den 9n : do : 'smorgens met redelijk weer en een w : wind, dien morgen kwam den quartiermeester Willem en den bootsman van Stavenisse met 3 koebeesten die sij geruijld hadden doen sij met onsen bergwerker in't land waren, aan ons boord, welke wij slagten, onse meester kwam mede aan boord, raporteerende als dat den sergeant en quartiermeester Erasmus nu wat beter waren, desen dag practiseerde onse schipper een dreg op onse schuijt van een ijsere hoepel met 4 isers van't galjoots tent.

Donderdagh den 20n : do : 'smorgens met mooi weer en een o : wind, met stilte, dien morgen ging onse schuijt na bovenen om onse sieken te halen en voort het andere goed dat daar nogh was ; na de middagh ging ik aan de overval om te ruijlen, overkomende soo waren daar wel 100 inwoonders met melk, boontjes en hoenders, soodat ik omtrent een sak vol boontjes ruijld en omtrent een halv aam vol melk, 10 à 12 hoenders en 16 pompoenen. Hier omtrent een uur geweest zijnde gingen wij weder naar ons boord, daar komende, soo kwam onse sergeant met het andere volk van bovenen met het goed, na de middag omtrent het hoogste water begon de wind wat daar te koelen uijt den o : hand, waaren van meeninge om uijt te loopen, maar alsoo de wind contrarie was, soo resolveerden wij om de naaste wind te verwagten, bleven dierhalven leggen.

Vrijdagh den 21n : do : 'smorgens met een betrokke lugt, de wind nog als voren uijt de w : hand met een topzeils koelte, dien morgen gingen onse stuurman Theunis met den bootsman van Stavenisse aan de wal, om te sien of sij een kalv konden ruijlen voor

de
een
de
den
des
den
om
te
tot
S
win
stilt
een
den
ders
uijtg
hoen
avon
klaar
So
wind,
* *
Vri
w : w
passed
beoost
voor b
ten a
volk t
brandi
Arij F
swom
Hollan
(naar d
waarop
koomer
teerend
trent d
omtrent
land ge
van't vo

de zieken, en om met eens drie briefjes aan de wal te bestellen bij een vertrouwt vrund, zijnde een inwoonder alwaar den bootsman en den quartiermeester Willem Christiaansz langen tijd gewoond hadden, wel een jaar langh, en alsoo sij versekerd waren dat do: swart dese briefjes wel bowaren sonde, soo sijn se hem vertrouwd; tegens den avond kwamen onse maats wederom thuijs met een beest van omtrent drie jaaren, lieten't aan de wal staan om des anderen daags te sligten, dese nagt heeft het seer hard geregend met een o: wind tot den morgen toe.

Saturdagh den 22n: do: 's morgens met redelijk weer en een w: wind, met slappe koelte, konden nog niet uijtkomen vermits de stilte, dien morgen heeft onse schipper het beest laten slagten en een parthije daar van laten insouten; dit gedaen zijnde is hij met den sergeant aan de oversijde gegaan om te ruijlen, alsoo d' inwoonders daar wederom gekomen waaren, en nadat sij omtrent 2 uijren nijtgeweest waaren, soo sijn sij weder aan boord gekomen, met hoenders en melk, mitsgaders een parthije pompoenen, tegens den avond ligten wij ons een anker, om tegens den anderen dag beter klaar te zijn.

Sondagh den 23n: do: 'smorgens met mooi weer en een w: wind, met den dag ligten wij ons anker en gingen onder zeil * * *

Vrijdagh den 28n: do: 'smorgens met redelijk weer en een z: w: wind, 'smorgens als er drie glaasen uijt waaren in de dag wagt passeerden wij die voors: klip, kwamen ten anker omtrent 1½ mijl beoosten deselve, regt voor een groote rivier, alwaar 't seer geweldig voor branden, soodat wij geen kans sagen om daarin te komen, hier ten anker komende, setten wij terstond onse schuijt uijt om het volk te haalen, roeijden naar den wal met 6 man; omtrent de branding koomende, soo lieten wij een dreg vallen en den bootsman Arij Kient (sijnde die wij van Terra de Natal verlost hadden) swom door de brandingh aan de wal, met een briefje om aan de Hollanders te laten behandigen, 't geen terstond door de inwoonders (naar dat haar 't selve van den bootsman belast was) volbragt wierd, waarop do: bootsman wederom naar de schuijt geswommen is, koomende terstond wederom aan boord, en sulx den schipper rapporteerende als dat het volk daar terstond soude koomen, want sij omtrent drie uren van daar woonden, en vermits denselven ten 2 uren omtrent na de middagh daar kwaamen, is de schuijt wederom na land gestooken. Aler die aan de brandingh kwam, soo kwam een van't volk haar in't gemoet swemmen door de brandingh, sijnde een

oud man, met namen Pajj Isaaq, maar den anderen dervde niet door de brandingh gaan, bleev dierhalven aan de wal staan, op conditie als dat wij hem van die groote klip souden koomen haalen, alsoo daar beter gelegenheid voor hem was om door de branding te koomen, waarop de schuijt weder na boord gegaan is, brengende dese oude man mede, die soodra hij aan boord kwam God dankte, ons rapporteerende als dat twee van't volk die bij haar geweest waaren, den 1 Januarij haar cours gesteld hadden om naar de logie te gaan alwaar wij den bootsman en den jonge van daan gehaald hadden. Middelerwijlen begon het tegens den avond wat door te koelen, soodat wij genoodsaakt waren ons anker te ligten en in zee te loopen, alsoo des anderen daags weder bij de klip te sijn. Snachts begon het so hart te waaijen, dat wij een bijlegger moesten maken om alsoo niet te veer van ons bestek te raken; na de middernacht staaken wij weder na de wal, kwamen met sons opgangh weder op onse oude plaats.

Saturdagh den 29n : do : 's morgens met sons opgang kwamen wij weder op onse oude plaats, konden niet boven de klip koomen, vermits de harde wind die nog al uijt den z : w : woeij, moesten het weder van de wal afleggen, tegens den avond kwamen wij weder omtrent de wal en dat beneden de voors : klip, hadden die van ons af w : ten z : moesten weder van de wal vermits de harde zee, staaken weeder in zee tot 's anderen daags 's morgens.

Sondag den 30n : do : 'smorgens met sons opgangh de wind wat uijt den o : band, staaken weder na de wal doender drie glaasen omtrent uijt waaren in de dag wagt sagen wij de klip, stelden onse cours daar weder na toe, kwamen daaromtrent als er 6 glaasen uijt waaren in de dag wagt, hier komende staken ten eersten bij, bleven soo onder de wind leggen, setten terstond onse schuijt uijt om te halen, de schuijt aan de branding komende, soo lieten sij haar dreg vallen en den voors : bootsman swom hem met een lootlijn te gemoet, hij dit siende begav sig mede te water tot dat sij op 2 schuijts lengte bij malkanderen waaren, 't geen wel in de grootste brandingh was, en vermits 't daar toen ter tijd wat hart aan branden, keerden den geblevene weder, na de wal, dorst sig niet verder betrouwen; den bootsman dit siende riep tot hem dat hij nog maar een weinig nader bij soude komen, maar hij ter contrarie keerde sijn weder na de klip, en daar gekoomen zijnde, soo wenkte hij als dat sij maar souden voortgaan, waarop den voors : bootsman weder na de schuijt geswommen is, koomende terstond weder aan boord, en ons sulx met schrijende oogen verhaalden, wij het hier niet langer konnende gaande houden, vermits de harde o : wind en de stroom, settender

onse zeilen wederom bij en lietent voor de wind heen loopen, sagen geen middel om hem daar van daan te halen, alsoo dese wal overal met een steene rif beset is, daar de zee geweldig op brand. Smiddags bekwamen wij de br : van 33 : 22 en l : van 50 : 0 : waren omtrent een mijl van't land, hadden wij de klip van ons o : n : o : 10½ mijl, soodat dese klip omtrent 33 s : br : en 50 : 45 l : leijd, soo seijlden wij van de klip langs de wal. In passant sagen wij 4 rivieren, maar geen van alle bekwaam om in te loopen, tegens den avond sagen wij nog soo een groote klip, die wij passeerden ; in 't ondergaan van de son begon de wind overhand aan te nemen, de son onder zijnde sagen wij een eijlandje dat op de oost hoek van de baaij de la Goa lag, hier moesten wij met een halve storm voorbij, de stroom setten ons seer geweldig voort, setten het desen nagt z : w : heen tot's anderen daags.

* * * * *

Sondagh den 6n : Februarij 1689, 'smorgens met mooi weer, lagen nog al in stilte en dreven, waren doen regt agter den Leeuwenstaart, schokten soo met de vloed het gat in tot dat wij kwamen op de hoek van de Duijntjes, alwaar ons de z : wind diende, liepen doen op 3½ vadem ten anker op de rheede aan Caab de Bon Esperance.

niet door
conditie
alsoo daar
koomen,
dese oude
ns rappor-
ren, den 1
an alwaar
Middeler-
soodat wij
t, alsoo des
het so hart
niet te veer
j weder na
aats.
ng kwamen
klip koomen,
eij, moesten
n wij weder
die van ons
de zee, staak-
gh de wind
drie glaasen
stelden onse
glaasen uijt
en bij, bleven
t uijt om te
sij haar dreg
ijn te gemoet,
op 2 schuijts
ootste brand-
branden, keer-
er betrouwen ;
ar een weinig
igh weder na
dat sij maar
na de schuijt
en ons sulx
ger konnende
om, settender

Ex
S
in d
Cop
den
soo v
de w
verh
Rhee
den
die h
malk
Rio d
ber al
een b
kome
haarli
en tee
vervol
Zeepos
ontmo
tanden
deeses
Intenti
volgens
doen bi
bleeven
geword
herwaar
gesien u
en gewe
gehoud

REISEN NAAR INHAMBANE.

Extract uit het "Dagverhaal der Voornaamste zaken gedurende den Jaare 1732 in dit gouvernement voorgevallen."

Saturdag 16 Februarij 1732. Was weer en wind even eens als in den voorgigen dag, komende (na gedaan zeijn van den Leeuwen Cop en het Robben Eijland) teegens den avond alhier te revertieren den hoeker de Snuffelaar met 5 dooden 14 sieken, welk vaartuijg soo wel als desselfs macker de Zeepost, die sig meede hier digt voor de wal bevind, in 't hereijken van het oogmerk haarer vojagie sijn verhindert geworden, als weesende kort na hun vertrek van deese Rheede, het welk geweest is op den 14 Septemb. passto., namentlijk den 20 dier maand, door overgekome Leekagie aan de Zeepost, die het over sulx na Rio de Lago heeft moeten laten doorstaan, van malkanderen afgeraakt, waarna de Snuffelaar sijne Reijs alleen na Rio de St. Jao Vaz of Niambani voortgeset hebbende, den 11 October aldaar is komen aan te landen, hebbende ter dier plaatse nevens een besetting der portugeesen, ook een scheepje van die natie komende van Mosambicque aangetroffen, door welke portugeesen haarlieden water Brandhout en ververssing toegestaan, maar daar en teegens allen handel met de jlanders belet sijnde, sijn sij vervolgens na Rio de Lagoa afgesakt, alwaar haaren macker de Zeepost, bij hunne aankomst op den 31 October weeder hebbende ontmoet, hebben sij aldaar niet anders dan 1376 ponden oliphants tanden 22 slaven en 213 ponden thin ingeruijlt, en den 30 Januarij deeses jaars de Reijs van daar weeder te samen voort geset, met Intentie om het voorgestelde ondersoek deeser Afrikaanse Oostkust volgens den inhoud der aan haar meede gegevene Instructie als doen bij der hand te vatten, dog sulx door siekte onder het overgebleevene volk en stuurlieden, principaal van de Snuffelaar, belet geworden sijnde, sijn sij genoodsaakt geweest, onverrigter saake herwaarts te rugge te keeren, soo als zulx omstandiger kan werden gesien uijt het dag register dat op die togt door den onder Coopman en geweesene opperhoofd van Rio de Lagoa Jan van de Capelle is gehouden.

Extract uit het "Dagverhaal der voornaamste saaken gedurende den jare 1732 in dit gouvernement voorgevallen, gehouden in't casteel de Goede Hoop."

Woensdag 17 September 1732. Middelerwijl dat hetselve schip Hofweegen, mitsgaders den hoeker de Zeepost en de brigantijn Fijenoord heeden zijn gemonstert geworden, staande de twee laat-gemelde vaartuijgen met de eerste goede wind van hier te vertrekken om de in den voorleedenen jaare mislukte voijagie ter visitatie van deese Africaanse oostcust en Terra de Natal nogmaals bij der hand te vatten.

Extract uit het "Dagverhaal der voornaamste saaken gedurende deesen jaare 1733 in dit gouvernement voorgevallen."

Vrijdag 30 Januarij 1733, begon en eindigde deesen dag op dieselfde wijze als gisteren, inmiddeis quam alhier te reverteeren de bregantijn Feijenoord met 1 doode 2 sieken, sijnde van den 26en October tot den 14en November op Rio de Lagoa vertoefende geweest, mitsgaders op den 6en Januarij deeses jaars van desselfs macker den hoeker de Zeepost afgeraakt, welke vaartuijgen door geduurige stormen en quaad weer daarin verhindert geworden sijnde, al wederom niets van belang ter ontdecking van deese africaanse oostcust hebben kunnen uijtrigten, gelijk sulx bij de journalen op die togt gehouden breeder komt te cousteeren.

Dingsdag 10 Februarij, verscheen met het zuid west windeken dat den gantschen tijd onder een helder lugt in beweeging was, des agtermiddags in deese baaij den hoeker de Zeepost met 2 dooden 1 sieke, sijnde desselfs aankomst op Rio de Lagoa en vertrek van daar bereijts onder den 30n der even afgeweekene maand Januarij verhaalt.

hey
g'a
of
in
aan
dees
digi
in v
heyo
neur
kun
aans
sterl
te k
Aug
men
cruy
D
Hoo
T
v
E
D
V
D
houd
hebb
D
Caar
Be
meer
danig
breng

REIS VAN DEN VAANDRIG BEUTLER.

RESOLUTIËN van den Raad van Politie. Dingsdag den 1ten
February 1752. Alle present.

Gemerekt men voor als nog geen kennisse heeft van de gesteld-
heyt deeser binnenwaarts Leggende Landen, en zoo ook niet van d'
g'aardheyt der volkeren die dezelve bewoonen, mitsgaders wyders
of met deselve niet eenigen Handel met voordeel voor d' E. Compe.
in der tyd soude kunnen worden gedreeven, en datter egter hier
aan voor den dienst onser Heeren en Meesteren en het wel weesen
deeser Colonie seer veel geleegeen Legt; Is by deese Tyds omstan-
digheyt dat onse Republicq met alle Moogentheeden van Europa
in vrede leeft; en dat zulcx derhalven thans met gevoeggelyk-
heyt zal kunnen geschieden, op de Propositie van den Heer Gouver-
neur g'arresteert dat om de gewenschte onderregting in deesen te
kunnen erlangen, teegens het eynde van deese of het Begin der
aanstaande maand Maart een detachement uyt dit Guarnizoen dat
sterk genoeg sal syn, om sig zelfs teegens alle vyandelyke Attacque
te kunnen defendeeren, onder het Commando van den Vaandrig
August Frederik Beutler sal worden uytgesonden, welck detache-
ment sal bestaen uyt de volgende Persoonen die alle met geweeren,
cruyt en Loot sullen moeten weesen voorsien, te weeten

Den Even gemelden Vaandrig August Frederik Beutler als
Hoofd.

Twee Sergeants.

Vier Corporaals.

Een Tamboer.

Dertig Zoldaaten.

Voorts

Den Adsistent Carel Albregt Haupt om het Dag-Register te
houden en daarby waar te nemen alle Zaaken tot de pen relatie
hebbende.

Den onderstuurman Pieter Clement. En Den Landmeeter en
Caarte maaker Carel David Wentzel.

Beyden om de noodige Astronomische observatien en wat dies
meer zy, te doen, en den Laatsten gemelden daar en boven om Zoo-
danige Caarten en Afteekeningen te maaken en op het Papier te
brengen als noodig sal worden bevonden.

Den onder cherurgyn Jan Hendrik van Ellewee.

Een Botanicus

Een Smit

Een wagen maker.

En Eyndelyk den Onder Baas van de Schuur, Hendrik Beeneke met

vyfentwintig zoo waagenryders als Leyders, deese laatste ten dienste van de Elf waagens dewelcke aan deese Landgangers zullen moeten worden bygezet tot Transport van de noodige Leevens middelen, ammonitie van Oorlog, en andere noodwendigheeden, mitsgaders nog van een schuyt dienende om over de onwaadbare Rivieren te kunnen koomen.

Boven alle het welke voor de Hoofden van dit Commando tot hun narigt op de reijse sal moeten worden geformeerd Een Ampele en ter saake Passende Instructie, en is ten Laatste nog verstaan dat aan de Menschen onder dit Commando gehoorende, om dezelve in staat te stellen, sig tot het doen van die Togt te kunnen Uytrusten, twee Maanden gagie sullen verstreckt worden. (N.B. Deze resolutie wordt, eenigzins verkort, in het dagregister van Febr. 1 1752 ook gevonden).

Dingsdag den 15 February 1752.—Alle present.

Waarna geleesen synde de geconcipeerde Instructie voor de Hoofden van het detachement vermeld by Resolutie van den Eersten deeser Maand February, heeft men sig deselve Laaten welgevallen en voorts g'arresteert dat die aangezegde hoofden tot hun Narigt op de Reyse sal worden ter Handen gesteld.

INSTRUCTIE waerna den Vaandrig August Frederik Beutler als hoofd, mitsgaders de verdere Leeden. uytmaakende den gecombineerden Raad over de thans uytgesonden wordende manschappen der E. Compe. soo militaire als andere, om te verneemen na de Constitutie ende gelegentheden der hier binnenwaerts geleegeen landen en volkeren, sig gedurende de Reyse sullen hebben te gedraagen.

Het waare en Eigentlijke oogmerk deeser Expeditie ende onderneeminge synde om door een vlytig en naauwkeurig ondersoek emmers voor soo veel sulcx uytvoerlyck sal syn, eens een grondige kennisse te kunnen krygen van de tot nu toe onbekend gebleevene gesteldheyt deeser Landen binnewaerts geleegeen, en soo meede van de geaardheyt der volkeren die deselve bewoonen, waaraan voor den dienst der E. Compe. en het weesen deeser Colonie ten

hoogsten geleegeen legt, sult gyl: derhalven, om aan-deese intentie te kunnen voldoen, alles wat in ul: vermogen syn zal, moeten in het werk stellen, en sonder het ul: te laten verdrieten, nog moeyte, nog devoiren spaaren, om dit dus tot een gewenscht eynde te kunnen brengen, maar aangesien het ons nog weynig bekend is, hoedanig het in 't binnenste gedeelte deeser Landen is gestelt, op wat wys men daarin best sal kunnen doordringen, en wat verders dienstig sal syn dien aangaande in agt genomen of agterweegen gelaten te worden, hebben wy dien volgens, om geen Confusie te veroorsaaken, en somtyds saaken voor te stellen die eerder nadeelig als voordeelig souden kunnen weesen, Raadsaamst geoordeelt ul.: voor soo veel het bovengemelde aangaat, niets voor te schryven, maar ter contrarie de uytvoeringe van dien volkomen over te laten aan ul.: goed overleg, en de omstandigheeden, die sig op weg synde daaromtrent sullen opdoen, alleen sullen wij dit bepaalen, naamentlyk dat gylieden van hier vertrekkende de reyse door den gemeenen en bekenden weg sult moeten voortsetten tot omtrent de Mosselbaay, en van daar door de bequaamste plaatsen het Land intreckende alles sult moeten in het werk stellen wat tot bereyking van het voorgenoomen oogmerk ter ontdekkinge van het midden des Lands, dat nog wel meest onbekend is gebleeven sal dienstig syn, kunnende op de terugtocht, by aldien dit sonder hinder geschieden kan, den weg Langs het noorden en de soogenaamde Coberberg om daar van agteren by te komen, genomen werden, maar wy laten dit alles nogtans aan ul: goed overleg, gelijk gesegd is, over: En schryven u ook geen tyd voor dewelke op deese Expeditie sal moeten worden doorgebracht, dog de voorsigtigheyd vereyscht egter, van niet als langzaam voort te gaan, vooral in het begin van de reys, om het volk door sterke marschen niet af te matten, en dus buyten staat te stellen deese togt sonder ongemack ten eynde te kunnen brengen.

Wat nu verdere op deselve sal dienen gedaan en geobserveert te worden in dien opsigte sullen wij tot narigt seggen.

Eerstelyk dat op het naauwkeurigste sal moeten agt worden gegeven op de gesteldheyt en vrugtbaarheyt der Landen die gyl: sult koomen te ontdekken, welke boschgagien, vruchten, boomen en andere gewassen, mitsgaders mineraalen, gesteentens, ensz: deselve uytleveren, voorts welke bergen, vlakten, rivieren, meeren, bayen, en dieren aldaar worden gevonden, en eyndelyk of hier of daar niet iets met voordeel voor d' E. Compe. soude kunnen werden ondernoomen; Terwyl dat by ontmoeting van Rivieren niet alleen sal moeten ondersogt worden of deselve vaarbaar syn ofte niet;

Maar ook, in soo verre dit sal kunnen geschieden, te weeten ten belango der vaarbare Rivieren waar deselve in Zee uytloopen, en of men aldaar in de mond of in de Baayen dewelke souden kunnen worden ontdekt, met scheepen of vaartuygen soude kunnen aankomen.

Ten tweede dat insgelycx op het sorgvuldigste sal moeten werden agtgegeven op den aard, zeeden, gewoontens en Levenswyse der bysondere volkeren die by ul: sullen kunnen werden ontdekt: voorts hoe deese menschen teegen den anderen syn gesint, en soo meede of met deselve niet eenigen handel voor d. E. Compe. in der tyd met voordeel souden kunnen worden gedreeven.

Ten derden, dat voorseyde Landaarden by alle geleegetheden met vriendelyke beleefdheyd bejsegend en met deselve ten uytterste omsigtig en lankmoedig sal moeten gehandelt worden, sonder iets in het minste van haar tegens hunnen wille, onder wat pretext het ook soude mogen syn, met geweld af te nemen, of haar enigen overlust aan te doen na de maal ul: aller behoudenis van het wel in agt neemen deeser ordre grootelyks sal afhangen. Edog hier en teegens soo wanneer gyl: onregtvaardig word aangetast, sal alsdan geweld met geweld mogen worden afgekeerd, mits dat van ul: kant alle mogelyke moderatie gebruykt er daartoe geen de minste Reeden gegeeven worde.

En nademaal wilde en ruwe volkeren, hoe goedaardig en sagtinnig deselve andersints ook souden mogen schynen, des niettemin niet syn (? te) betrouwen, sult gyl: derhalven altyd op uwe hoede moeten blyven en teegens alle verrassingen goede wagt houden, ten welken eynde het volk tot deese expeditie gehoorende soo op marsch als de verblyf en rustplaatsen, geduurig by een en in staat van defentie sal moeten werden gehouden, sonder daaromtrent iets te versuymen, voor al des nagts, wanneer het van selve spreekt, dat men geduurig de noodige schildwagten sal moeten uytsetten, sullende bovens dien, ingeval het nodig sal syn een detachement uyt te senden, om na deese en geene saaken te verneemen, of iets anders te verrigten, wel moeten worden gelet dat soo een Commando aan den eenen kant in staat sy om sigselfs by onverhoopte vyantelycke attaque te kunnen defendeeren; en ten anderen dat de hooftmagt daardoor niet te veel worde verswackt, ondertusschen dat om so veel mogelyk sy de geneegetheyd der volkeren die gyl: sult komen te ontmoeten te winnen, by ul: aan deselve eenig gering presentje van de meede genomen wordende snytseryen, nu en dan sal moeten worden gedaan, onder betuyginge daarby van uwe syde dat d. E.

Compe. met het onderneemen deeser expeditie niets anders voor heeft als vriendschap te maken en in een verbond met hun te treden, mitsgaders wyders om te sien of niet eenigen handel met wedersyts vergenoeginge en voordeel soude kunnen worden gedreeven, wordende by dit alles ul: nog geordonneert dat men door alle mogelyke middelen sal moeten tragten gidsen te krygen om ul: de wegen te wysen, en teffens van de eene na de andere natien te brengen, welke gidsen ook telkens na merites sullen moeten beloond worden.

Ten vierden sal van alles wat op deese Expeditie sal komen voor te vallen, soo nopende het boven gemelde als weegens alle andere saaken, hoe gering die souden mogen schynen, pertinente en duyde-lycke aanteykening van dag tot dag moeten worden gehouden, om het welke te doen, wy gecommiteert en aangestelt hebben den adsistent Carel Albregt Haupt, den welken sig bovens dien tot alle andere besignes die de Pen betreffen, sal moeten laten Employeeren, sullende op dat alles in deesen opsigte ordentelyk moge toegaan, den voorseyden Dag Register houder omtrent desselfs aantekeningen communicatief moeten te werk gaan met het hoofd en de verdere hierna te noemene Leeden van den Raad.

Ten vyfden sal van alle vreemde dieren die ul: op dese reys sullen voorkomen, mitsgaders van alle planten, gewasschen en wat dies meer sy, een behoorlycke afteykening door den Lantmeeter en Caarte maaker Carel David Wentzel die sig het voorsz: werk verstaat, moeten worden gemaakt, ook sal men, is het doenlyk, eenige deeser dieren Levendig, doch dit niet kunnende geschieden, derselver huyden moeten medebrengen, gelyk dit ook sal moeten worden gedaan in opsigte van alle vreemde planten, zaden, bloembollen, enz: voor soo veel sulks sonder belemmering op ul: togt sal kunnen werkstellig gemaakt worden.

Na dien ook met de blote aanteykening der Landen, volkeren en alle andere voorvallende saaken, men nog niet veel soude syn gevordert soo daar beneevens niet eenige goede geographische en astronomische observatien wierden genomen en gemaakt om door middel van deselve die nieuw ontdekte Landen naderhand weder te kunnen vinden, is hierom behalven voorseyden Landmeeter Carel David Wentzel, ul: nog toegevoegt den stuurman Pieter Clement, welke twee persoonen op het volgende sullen moeten agt geven en alle hetselve ter uytvoeringe brengen, mitsgaders wyders daarvan Journaal houden, te weeten.

1. Wanneer men een hoogte sal hebben bereykt, die een nieuwe en verdere uitsigt verschaft, sullen de gemelde personen opneemen

de verheventheeden of hoogtens der voornaamste kennelyke plaatsers en hoogtens door dewelke men bereyts is gepasseert die agterwaarts leggen en soo meede van die dewelke sig voorwaarts vertoonen en waar na toe men voornemens is de cours voor te setten.

2. De voormede Landmeeter en stuurman sullen dagelyx moeten neemen de hoogte der sonne om hier uyt de breete te kunnen weeten, deese observatie gevoegd by die dewelke omtrent de kennelykste plaatsen soo als even is gem: onder Art. 1. sullen weesen gemaakt, sullen dienen om te weeten welke weg, soo in breete als lengte sal syn afgelegd, soo ende in dier vougen als zulks ter zee wordt verregt.

3. By het op en nedergaan der sonne sullen deselve ook agt moeten geven op de variatie of miswysing van het Compas, hetwelk in dit, gelyk als in alle andere bergagtige Landen seer variabel is.

4. Langs de zee gaande, zullen voorsz: persoonen ook op de strekking der Custen reflexie moeten neemen, en soo meede op de groote en staat der baayen en de mond der Rivieren, dewelke soude kunnen worden gevonden, sonder daarby te versuymen op te neemen op welke Polus hoogte deselve leggen, al soude men om sulks te kunnen doen eenige dagen op sodanige plaatsen blyven stil leggen.

5. Sullende sy lieden bovendien haare observatien, niet by verkortinge maer uytvoerig in haare te houdene journaal moeten ter neder stellen, als by voorbeeld, de Polus hoogte, de Azimuths of Ampletudes, dat is te zeggen de streek der sonne op desselfs topboog, alles op de hiertoe op het compas gedaane observatien in welk Journaal ook dagelyx sal moeten worden aangeteekent de verheid van den weg die sal zyn afgelegd, hoe de cours is geweest en welke breete en lengte men sal hebben gehad, ondertusschen dat van den stand, gesteldheyt en geleegetheyt der bergen, vlaktens, Moerassen, Rivieren en baayen, met een woord, van alles wat men van eenige consideratie sien sal, door voorsz: Landmeeter en Caartemaaker een duydelyke Caart en afteykening sal moeten geformeert worden, en sullen soo diekwils geciteerde Landmeeter en Stuurman boven dit alles, meede alle dagen aan den Dag Register houder om door hem by desselfs dagelykse aantekeningen geboekt te worden, moeten opgeeven, hoe de cours is geweest, hoe ver men is geadvanceert, en voorts wat lengte en breete men sal hebben gehad, soo ende in dier voegen als sulcx is g' observeert geworden op de togt door den Edelen Heer Gouverneur Simon van der Stel in den Jaare 1685 na de Coperbergen ondernoomen, waarvan hier beseeyden tot narigt een extract is gevoegd.

was
zyn
dee
Lau
een
Hon
A
Van
ende
geh
wan
qual
Serg
Serg
sulle
In
Beut
name
De
De
De
nog
Henc
Comp
Expe
den
meen
wyde
inge
Be
copp
Serge
Solda
stuey
Carel
Ellwe
Eynde
vyfen
van d
noodig

En gemerckt de werktuygen dienende tot verrigtinge der voorwaarts geciteerde geographise en Astronomische observatien deselfde zyn die men in zee tot dit Laatste gebruyckt, sal dienvolgens in deesen opsigte maar alleen behoeven te worden geseyd dat men te Land, by het instrument dat dient om der sonnen hoogte te neemen een Paslood gebruyckt, 't welk te Land van hetzelfde effect als den Horizont in Zee is.

Als hoofd over deese Expeditie hebben wy aangesteld den voorn: Vaandrig August Frederik Beutler, denwelken dienvolgens van alle ende een ygelyk als soodanig sal moeten erkend, gerespecteert ende gehoorsaamt worden, soo als sulx behoort, sullende hem Beutler wanneer op de reyse mocht komen te overleyden als hoofd met de qualiteyd van pl. Vaandrig aanstonds volgen den meedegaanden Sergeant Hendrik Josua Muller en by dies aflyvigheyd den meede Sergeant Jan Hendrik Zinder, die alsdan door elk een ook sal of sullen moeten worden gehoorzaamt.

In den Raad alwaar het Hoofd den Vaandrig August Frederik Beutler altyd sal presideren, sullen nog sitten de volgende persoonen, namentlyk

Den Adsisistent Carel Albregt Haupt

Den Onderstuurman Pieter Clement

Den Landmeeter en Caartemaaker Carel David Wentzel, mitsgrs. nog de meedegaande Sergeants Hendrik Josua Muller en Jan Hendrik Zinder. Des zal alles van gewigt wat den dierder E. Compe. aangaat, soo wel als hetgeen dat tot het welweesen deeser Expeditie sal dienen ondernoomen of gelaaten te worden altyd in den voorseyden Raad in overweging genoomen en daarin ten gemeenen nutte beslooten moeten worden, sullende by deesen Raad wyders alle andere voorvallende saken soo Politicque als Justitieele insgelycx moeten werden afgedaan.

Bestaande nu de manschappen tot deese togt, geschikt in 71 coppen, te weten Den Vaandrig August Frederik Beutler. De twee Sergeanten even gemelt. Vier Corporaals, Een Tamboer, Dertig Soldaaten; voorts den adsisistent Carel Albregt Haupt. Den onderstueyrman Pieter Clement. Den Landmeeter ende Caartemaker Carel David Wentzel. Den onderchirurgyn Jan Hendrik van Ellwe. Een Botanicus. Een Smit. Een Wagenmaker. Een Eyndelyk den onderbaas van de schuur Hendrik Beeneke. Met vyfentwintig soo wagen ryders als lyders, deese laatste ten dienste van d' Elff wagens die aan ul. worden bygeset tot Transport der noodige Levens middelen ammonitie van oorlog en andere noodwen-

digheden mitsgaders nog van een schuyt dienende om over de onwaardbare Rivieren te koomen.

Ten besluyte moeten wy ul. op het nadrukkelykste recommandeeren in alles voorsigtigheid en goed overleg te gebruycken, met den anderen eendragtig te leven, eygen belang en Intrest ter zyde te stellen, mitsgaders wyders de meede gaande en onder ul. beleyd gestelde manschappen in allen deele ordentelyk te handelen, dog deselve daarneevens in goede ordre en discipline te houden, alzoo van dit alles den goeden uytslag deeser Expeditie en ul: aller behoudenis op soo Een moeyelyke togt voornaamentlyk sal afhangen. *Houdt God altyd voor oogen*; Hy sy uwe hulp en Leydsman, en brenge ul: gesamentlyk gezond en behouden ter deeser plaatse terugge.

Waarmede blyven (onder stont)

Ul: goede vrienden (was geteykent) R. Tulbagh: S. Swellengrebel, P. Reede van Oudshoorn, Is. Meinertzhagen, Hendr. de Ruyter; R. S. Alleman; Ns. Heyning; C. Brand, Corn: Eelders, Js. de Grand Preez (in Margine) In 't Kasteel de Goede Hoop den 15en February 1752.

Accordeert. O. M. Bergh, E. g. Clercq.

JOURNAAL gehouden door den Adsistend Carel Albregt Haupt op de togt door den vaandrig August Frederik Beutler ter g'eerde ordre van den WelEdelen Gestr. Heere Rijk Tulbagh Gouverneur en Directeur van Cabo de Goede Hoop met den ressorte van dien etc. etc. beneevens den E. Agtbaaren politicquen Raad aldaar in den jaare 1752, ondernoomen ter ontdekkinge van de waare gesteltheid der hier binnenwaarts leggende landen en dies bewoonders.

Ter zaake dat de landen tusschen dit casteel ende Mosselbaaij mitsgaders de Attaquascloof leggende, niet alleen wel bekend maar ook dat aldaar behalven de wooningen deeser ingeseetenen niets meldens waardig word gevonden sal derhalven onse marsch tot de evengemelde plaatsen maar kortelyk in deesen aangehaald en in dien opsigte aanvanckelyk gesegt worden.

Dat wij sterk zynde een en 'tseeventig koppen en by ons zoo tot het vervoeren der bagagien en provisien als van een schuijt dienende tot het overvaaren der onwaadbaare rivieren die ons in deese voyagie zouden moogen voorkoomen hebbende elff osse waagens yder met thien ossen bespannen ons den 29 Februarij 1752 hier van de Caab op de reijse hebben begeeven en quaamen ten deele den 5 en 6 maart met de wagens en bagagien op de cloof

van het Hottentots Hollands gebergte en 'Savonds bij de Palmiete rivier alwaar wij campeerden, onder anderen syn wij de Steenbrassen rivier gepasseert die sig in de baaij Fals ontlost.

February den 29. Breete 33 gr: 56½ min: Lengte 38 : 6: Cours en verheijd O. t. N. 2 grā: noordk 1¼ mijl.

Maart Primo. Breete 33 gr: 57 min: lengte 38: 12½. Cours en verheyd Oosten 5 gr: zuiddlijk 1¼ mijl.

Do 2 Breete 34 gr:—min: Lengte 38: 16½. Cours en verheijd is geweest Z. O. 4 gr: Oostk 1½ mijl.

Do 3 Breete 34 gr: 4 min: Lengte 38: 21 Cours en verheijd was Z: Ot 2 gr: Zuydk 1¾ mijl.

Do 4 Cours en verheijd tot onder de cloof Oosten 5 gr: noordk ⅞ mijl.

Do 5 Boven de cloof breete 34 gr:—min: Lengte 38. Cours en verheyd Z. Z. O. ⅜ mijl.

Do 6 Breete 34 gr: 6½ min: Lengte 38: 30. Cours en verheijd Z. O. t. O. 8 grā: Oostk 1⅞ mijl.

Den 7, 8 en 9. Setteden wy onse reyse voort tot op de plaats van den landbouwer Andries Beijer daar wy een dag rusteden op welken marsch de Cromme en Both rivieren overgekoomen syn, dewelke haare uytwatering niet verre van die plaats in zee hebben.

Do 7 Breete 34: 7½ Lengte 38: 34½ Cours en verheydt O. t. Z. 2 grā Zuydk 1 mijl.

Do 8 Breete 34: 9½. Lengte 38: 41 Cours en verheyd O. Z. O. 1 ⅞ mijl.

Do 9 Rustdag.

Do 10. Hebben wy ons weeder op weg begeeven en na een marsch van drie daagen quaamen wy den 12 op 's E. Compagnies post het Ziekenhuijs, hebbende onderweegens drie kleijne rivieren ontmoet als de Swartte, Steenbokke en Speelmans rivier alle van goed drinkwater voorsien.

Do 10. Breete 34: 12½. Lengte 38: 51. Cours en verheijd O. t. Z. 6 grā: Zuyd 2½ mijl.

Maart 11 Breete 34: 10: Lengte 38: 59: Cours en verheijd Ot. t. N. 9 gr: noordk 1¾ mijl.

Do 12 Breete 34: 8. Lengte 39: 4. Cours en verheijd Ot. N. Ot. 4 gr: noordk. 1½ mijl.

Do 13 Ter zaake der Swaare reegen die daar viel als om de reparatien die aan eenige wagens moesten worden gedaan bleeven wy hier tot den 14 leggen en na 's Compagnies post de Tygerhoek te syn gepasseert arriveerden wy den 17e by een arm van de rivier

Sonder Eijnd de Poespas valleij genaamt, die wij vermits het water seer hoog was met de schuift moesten overvaaren omtrent een half uur hier van daan legt het huijs van den Swellendamschen landdrosst Sr Jan Andries Horak alwaar wy in de nademiddag arriveerden en ons ter needer stelden, hebben digt by het gemelde huijs nog de Coornlands rivier gepasseert, welke soo wel als de Kliprivier door de zeedert eenige daegen gevallende reegen vry hoog geswollen waaren.

Maart 14 Breete 34: $6\frac{1}{2}$ Lengte 39: 18 Cours en verheijd O. t. N. 4 gr. noordk $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Do 15 Breete 34: $3\frac{1}{2}$. Lengte 39: 21. Cours en verheijd O. N. Ot. $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Do 16 Breete 34: 2. Lengte 39: 29. Cours en verheijd O. t. N. 3 grā: noordk $1\frac{3}{4}$ mijlen.

Do 17 Breete 34: 58. Lengte 39: $34\frac{1}{2}$ Cours en verheijd N. Ot. 3 gr: Oostk $1\frac{1}{4}$ mijl.

Den 18 en 19 do Rustdaagen onder eerstgemelde datum schreef den vaandrig den volgenden brief aan den Edelen Heer Gouverneur. Aan den WelEdele Gestr: Heere Ryk Tulbagh Gouverneur van Cabo de Goede Hoop en den ressorte van dien etc. etc.

WelEdele Gestreng Heer,

Ik neeme volgens pligt de vryheid Uwe WelEdele Gestreng in alle needrigheid ter kennisse te brengen als dat ik naar veel zukken waarin den reegen die wy meest dagelyx gehad hebben veel versuijm veroorzaakt heeft, met den heele train, eyndelyk gisteren synde den 17e deeser maand hier gearriveert ben, aangaande de sig bij mij bevindende manschappen syn deselve tot heeden toe in een verheugelyken staad van gezondheid en nog altoos plaisierlyk behalven twee wagenrijders die wat siek syn, dog is van geen belang aangesien deselve bereijts aan de beeter hand beginnen te komen en waar het vereijtscht werd heb ik ondervonden dat het volk met veel moed en plaisier de handen aen't werk slaet, ook geniet men onder de officieren een gewenschte harmonie en syn meest by alle plaatsen daar wij gecampeert hebben van alles voorsien geworden, Hier meede deesen dus kortelyk afbreekende, na Uwe WelEdele Gestreng in de bescherminge des Alderhoogsten te hebben bevoolen, soo hebben de eere my in alle submissie te onderschrijven (onderstond) WelEdele Gestreng Heer Uwe WelEdele Gestreng zeer ootmoedige en onderdanigen dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) Swellendam den 18 Maart 1752.

Den 20 do marscheerde wij over de Buffeljagts rivier tot aan 's Compagnies post de Rietvalleij.

Breete 33 : 56. Lengte 39 : $40\frac{1}{2}$ Cours en verheijd O. N. O. 2 grã Noordk $1\frac{1}{2}$ mijl.

Den 21 do bleeven wy leggen om te wagten na eenige Hottentotten die ons als wegwijsers soude dienen waarvan teegens den avond drie als Dikkop, Cupido en Couragie genaemt, by ons quamen.

Den 22, 23, 24 en 25 do onse rijse over het Melkhoutebosch, bestaande uijt reedelijk hooge en dikke doornboomen mitsgaders de Caffers Cuijls rivier voortgeset hebbende, arriveerden wy den 26 op de plaats van den landbouwer Jan Loos aan de overseijde der gesegde rivier leggende, alwaar wij bleeven rusten tot den 27, wanneer wij voortgaande den 29 by de Gourits rivier quamen, die wy niet sonder moeite konden passeeren, hebbende snagts op dies oever gecampeert.

22 do Breete 34 : 2. Lengte 39 : $44\frac{1}{2}$ Cours en verheijd Z. O. t. Z. 2 grã : zuijdlk $1\frac{1}{2}$ mijl.

23 do Breete 34 : $\frac{1}{2}$. Lengte 39 : $55\frac{1}{2}$ cours en verheijd Oosten 9 grã noordk $2\frac{1}{4}$ mijlen.

24 do Breete 33 : $56\frac{1}{2}$. Lengte 40 : $2\frac{1}{2}$. Cours en verheijd N. O. t. O. $1\frac{1}{4}$ mijl.

25 do Breete 33 : $53\frac{1}{2}$. Lengte 40 : $-6\frac{1}{2}$. Cours en verheijd N. Ot. 3 grã Oostlk $1\frac{1}{4}$ mijl.

26 do Breete 33 grã : 52. Lengte 40 : 11 cours en verheijd O. t. N. 9 grã : noedlk $\frac{1}{2}$ mijl.

27 do Breete 33 : 51. Lengte 40 : $15\frac{1}{2}$ cours en verheijd O. t. N. 3 grã : noodlk 1 mijl.

28 do Breete 33 : 50. Lengte 40 : $21\frac{1}{2}$ cours en verheijd O. t. N. $1\frac{1}{4}$ mijlen.

29 do Breete 33 : $43\frac{1}{2}$ Lengte 40 : $30\frac{1}{2}$ cours en verheijd N. Ot. 2 grã : Oostlk $2\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 30 do Rustdag.

Den 31 Aangesien de op gisteren uytgesondene Hottentot naar de hier om leggende Hottentotten craalen om het noodige vee te ruijlen nog niet terugge was gekeert, reed heeden den vaandrig zelfs naar die kraalen, die 's namiddags by de train terug quam hier ter plaatse arriveerden by ons een Fransche mattrous die voorgaf te hebben gehoord onder de equipagie van een franse snaauwscheepje genaemt Le Necessaire en dat hij neevens nog neegen andere persoonen van dat vaartuijg met een schuijt aan landen gesonden

synde om waater te haalen, die schuijt door de swaare rollingen en klippigen strand in stukken was geslaagen dog dat se sig alle aan land gesalveert hadden, relateerende wyders dat reets 34 daagen door het land hadde gemarscheert, en ondertusschen 7 groote rivieren gepasseert onder dewelke een zeer groot was, maar hem onbekend, die hij met nog 4 anderen zyner makkers overgeswommen was, en dat de overige die niet swemmen konden deselve opgegaan waaren, dat den officier op die schuijt commandeerende met de geene die sig by hem bevonden hadden landwaarts ingegaan sijnde, be- looft hadde sig weeder by hem te voegen dog dat hy deselve seedert niet weeder gesien heeft, onder dit ondervragen kwam den substitut landdrost van Swellendam, die den vaandrig de volgende missive overgaff.

Myn Heer en zeer geagte Vriend.

Den WelEdelen Heer Gouverneur mij hebbende gelieven aan te schrijven onder den 10 Maart dat den capitein van het ter rheede leggende snaauw scheepje *Le Necessaire* bij desselfs aan land komst heeft bekend gemaakt dat hy op den 27e der eeven afgeweekene maand Februarij in een onbekende baaij geleegeen 30 mijlen beoosten de Mosselbaaij desselfs schuijt met een officier en 8 gemeene naar land hadde gesonden om naar versch water te zoeken maar dat gedagte schuijt het ongeluk hadde gehad door de holle zee teegens de wal aan stucken te slaan dog dat de voorseijde 9 personen soo als zijhijden sulx duidelyk van hun vaartuyg hadde kunnen zien, alle behouden te land geraakt waaren en dat sy alle gewapent waaren met een snaphaan en 2 pistoolen voorts is aan mij gelaet UEd. meede aan te schrijven dat UE. by ontmoetinge van meergemelte scheepelingen dewelke voor so veel in UEd. sal syn sonder sig in uwe togt op te houden of te belemmeren, behulpsaam te syn, om Caabwaarts te kunnen opkoomen, waarmede UEd. en derselver meede voerende manschappen gezondheid, voorspoed en een gelukkige uitslag van uwen togt toewensche, verblijven met veel agting (onder stond) Myn Heer en Geagte Vriend UEd. Dw. Dienaar en vriend (was geteekend) J. A. Horak (in margine) Swellendam den 26 Maart 1752.

Naar lecture van die missive liet den vandrig door den adistend Haupt, voormelde Fransman die men toen verstond den bootsman van 't meergedagte scheepje te syn geweest afvraegen, of hij soo wel als syne mackers geen geweer met sig hadden genomen die daarop antwoorde van ja, en dat sij al het geweer hetwelk se by sig hadden gehad bij het door swemmen der voorsz grote rivier in de

grond hadde begraven verders gevraagd zijnde waar van daan se quaaamen en werwaarts gedestineert waaren repliceerde hij dat sy op bekomene ordre van de admiraal of eerste minister van Vrankrijk over de vier maanden geleeden met drie vaartuijgen van 't eijland Mauritius geseijld waaren om deese Oostkust op te neemen, en voorts een bequaam haven op te zoeken alwaar een colonie konde aangelegt worden en dat se verscheijde maalen in eenige baaijen aan land geweest waaren sonder egter sig omtrend dier gelegentheeden verders te willen uijtlaaten, wij lieten hem vervolgens eenige spijsse geeven, daar hij grote smaak in vond en alles consumeerde wat hem voorgeset wierd, 't geen hy anders in geen 3 dagen tijd niet sou hebben kunnen opeeten, teegens den avond liet den commandant den Hottentot Rondeganger (sijnde de beste schutter onder de landbouwers bekend en die verscheijde togten diep in 't land heeft gedaan) met syn kraals volk 300 mannen als vrouwen bij ons in 't campement komen, deselve op brandewijn tracteerende; en schoon de voorseijde Rondeganger volgens syn seggen seer siek was sulx hij hem door 2 andere Hottentotten bij de armen liet lijden, liet hij egter sijn soopje niet voorbij gaan, wordende hem inmiddels gevraagd of hij niet geneegen soude weesen een togt landwaarts in met ons ten dienste der E. Compagnie te doen, en dat hij daarvoor rykelyk soude betaald, randsoen naast het volk genieten, en daarenboven tot Capitein aangesteld worden, van hetwelk hij sig lang onder pretext syner siekte excuseerde, latende sig egter ten laatsten toen hij door het drinken van soopjes sig beeter bevond, overreeden, om ten minsten een stuk weegs met ons te gaan; hier kreegen wij nog een ander Hottentot om ons ook op de togt te versellen, synde denselven insgelyx een goed schutter.

April

Primo begaaven wij ons weder op marsch en na eenige beekjes te syn gepasseert alwaar in de somer geen water word gevonden quamen wij bij de klijne brakke rivier; den Franschen bootsman die sig nog by ons bevond gaaven wij heeden aan den substitut landdrost over.

2 do campeerde wij bij de plaats van den landbouwer Esaias Engelbregt Meijer aan de Mosselbaaij en nadat men de tenten opgeslagen hadde quam bij den trein den op eergisteren datum vermelde franschen officier, weesende alsoo armoedig in kleederen als den voormelden bootsman, die behalven het bereijts verhaalde door gesegde bootsman, het volgende verdere berigt van sijn weederwaaren gaf, als dat se 't strand verlaten en sig bij gebrek van

leevensmiddelen weder derwaarts hebbende moeten vervoegen, hij met nog een man die alleen by hem was overgebleeven van seeker visch hadden gegeten die so venijnig was dat dien man drie uren daarna quam te sterven, en hij officier drie daagen lang uijtsinnig was geweest, en dat hij weder bekomen synde syne reyse ten beste doenelyk hadde voortgeset; die visch oordeelen wy sodanig een te syn geweest als men hier aan de Caab opblaaser noemt, van alle het welke aan den Edelen Heer Gouverneur bij de volgende missive kennisse is gegeven.

Cabo de Goede Hoop.

Aan den WelEdele Gestr: Heere Rijk Tulbagh Gouverneur in loco etc. etc.

WelEdele Gestr: Heer.

Deesen sal wederom dienen om Uwe WelEdele Gestrenghe pligt-schuldig te adviseeren dat ik met den train op den 20 der verloopen maand Maart van Swellendam vertrokken en mijne reis tot aan de Mosselbaaij op de plaats van Esaias Engelbregt Meijer gevordert, alwaar op heeden gearriveert denkende op morgen weder van hier rijs te vorderen ook bevind sig nog alles in sulken staad behalven de 2 wagenrijders die wederom volkomen hersteld syn gelyk ik de eere gehad hebbe onder den 18e der bovengemelde maand Maart aan Uwe WelEdele Gestrenghe te schrijven, in welke reis op den 31e der voorseijde maand bij de Gourits rivier een onderofficier van het franse schip Le Necessaire by ons gekomen is die reets 33 dagen op rijs te sijn sonder ons egter te kunnen seggen waar die plaats sijner stranding geweest is, en seeven rivieren hadde moeten doorswemmen onder dewelke hij een seer groot rivier met een sterken stroom had ontmoet het geen hem onbekent was, waar over hij met den officier van de schuijt en nog 4 andere hadde overgeswommen dog de andere die niet swemmen konde sijn langs deselve opgegaan, vervolgens waaren den officier met den andere die sig by hem bevonden het land in gegaan en hy strand langs opgekomen die sig wederom bij hem soude vervoegen dog deselve seedert niet weder gesien heeft, ook wist ons dien fransman te seggen dat sij met 3 vaartuijgen by de 4 maanden lang op bekomenen ordre van den admiraal of eerste minister van Frankrijk om deese oost cust op te neemen van Mauritius gezeijld waaren en een bequaame haven te soeken om een colonie aldaar aan te leggen, ook verscheijde maalen in eenige baaijen die sij opgedaan hadde aan land geweest waaren, wijders is mij op denselven datum aan de Gourits rivier door den substitut van den landdrost tot Swellendam

een missive ter handen gesteld en sal het daarin vermelde van Uwe Wel Edele Gestrenghe geordonneerde nopende het setten van 's E. Compagnies merk in alle de baaijen die wij sullen opdoen pligtschuldig werden geobserveert, aan welken substitut ik gisteren den fransman heb overgegeeven om die Caabwaarts te laaten reijs vorderen.

Deesen tot hier toe in gereedheid weesende quam te 3 uren 's agtermiddags den onder luitenant van voorwaarts genoemde schip bij ons, dien officier zijde dat hij by de 50 rivieren gepasseert had onder dewelke hij 8 seer groote hadde moeten doorswemmen en dat de andere behalven een die van een visch gegeten waar van hij soo gelijk was komen te overleijden, bestaande den rest nog in ses manschappen niet verre hier van daan moesten weesen, welke hij wegens de swakheijd haarer lighaamen had moeten agterlaaten, wijders zijde denselven dat den capitein Monsr de Apres de Man en Vilette als Commandeur van deese observatie der oostkust uyt Europa gesonden was en meede een lid der academie van Vrankrijk is, welken officier ik meede aan den substitut landdrost op de plaats van Ignatius Ferraire die sig by myne terug komst aldaar sal bevinden overgeeven sal, en by ontmoetinge van eenige andere deselve ook derwaarts opsenden voorts sullen de vrylyuden Gerrit van Nimweegen en Andries Arents dorp den togt meede doen, waar van den eerstgenoemde zig reets van den 22 der meermaals genoemde maand Maart dog sonder de minste bagagie by ons bevind en sal de andere sodra desselfs wagen in gereetheijd weesen sal ons volgen ook bevinden sig reets ses Hottentotten bij den train.

En hier meede deesen besluytende beveele ik Uwe Wel Edele Gestrenghe in de protectie des Almogenden, terwijl ik met de uijterste agting altoos sal verblijven (onderstond) Wel Edele Gestrenghe Heer Uwe Wel Edele Gestrenghe zeer ootmoedige en onderdaanige dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) Hartenbosch den 2e April 1752.

Den 3e reegende het den gantschen dag en konde derhalven onse reise niet vervorderen.

Den 4 do gingen wij de klijne Brakke riviere over en quaamen den 5 do op de plaats van de weduwe Hasewinkel genaamt de Hagel craal, synde dese de laatste der plaatsen die aan deese oostzijde van Africa bij Christenen bewoond worden van daar gingen wij campeeren aan den voet van de Attaquas cloof, intusschen hadde wij den fransche officier op den 4e voormelt naar de plaatse van Ferraire afgesonden om van daar Caabwaarts voortgesonden te worden.

Primo do Breete 33:—37½. Lengte 40: 41½ cours en verheijd N. O. t. O. 2 $\frac{7}{13}$ mijlen.

2 do Breete 33: 38. Lengte 40: 46½ cours en verheijd Ot 2 grā: Zuijdlk 1 $\frac{1}{13}$ mijl.

4 do Breete 33: 35. Lengte 40: 43 cours en verheijd N. Wt. 4 gr: noordlk 1 $\frac{1}{13}$ mijl.

5 do Breete 33: 31½. Lengte 40: 40½ cours en verheijd N. N. Wt 7 grā: westlk 1 $\frac{1}{13}$ mijl.

Nu gekomen sijnde ter plaatse waarvan in den beginne deesementie is gemaakt sullen wy soo hierom als wegens dat het land verder gelegen maar seer weynig bekend is, niet manqueeren om aan de ordres te voldoen en dies beschrijvinge omstandiger te weesen en van al het voorvallende naauwkeurige aantekening te houden.

Den 6 do Terwijl wy een Swaare marsch over de Attaquas Cloof voor hebben bleeven wij heeden rusten om ons en het vee dus daartoe te beeter in staat te stellen.

Verders liet den commandant de leeden uijtmaakende den raad deeser expeditie bijeen vergaderen, en na aan deselve de instructie van den WelEdelen Gestrengen Heer Gouverneur en E. Agtbaren Raad van Politie ons meede gegeven voorgeleesen te hebben, deelde bij aan deselve meede de brief onder den 29e der voorleedene maand Maart, van den E. landdrost van Swellendam ontfangen, met bijvoeginge dat ter oorsaake van het daar by vermelde men sal dienen so veel als het mogelyk is, strand langs de reizje voort te setten, om bij ontdekkinge van eenige baaijen ten blijke van dies besit neeminge en verijdelinge van het oogmerk der Franssen 's E. Compagnies merk aldaar op te regten, waarop eenpaarig wierd beslooten het padt der togtgangers tot naar de Caffers in te slaan, also men op dien weg dikwels het strand int gesigt kreeg.

Den 7 do gingen van dag de gemelde Attaquas cloof op, maar dewyl deselve uijt verscheijde hoogtens met daalen tusschen beijde bestaat en dat de weg daarbij soo slegt en ruuw is, dat de wagens om te beletten dat die niet souden om ver vallen geduurig met touwen moesten teegen gehouden worden, was het oversulx niet voor den 8 dat men daarover en dan nog met groote moeijte konde over koomen, zynde meergemelde Bracke rivier nog eens gepasseert, gisteren bij de Paarde kraal gerust hebbende, hebben wij ons heeden in een laegte niet verre van de Saffraen rivier neederageset.

Den 9 do Rustdag.

Den 10 do passeerde heeden de Saffraan kraal en na de Moeras rivier alsoo genaamt wegens den moerasigen grond derselve door-

gereeden te syn quamen wy om 3 uuren snamiddags bij een klijn lopend riviertje alwaar wij campeerden; was het gisteren en van daag mooi weer geweest.

Den 7e do. Breette 33 : 23. Lengte 40 : 40½ cours en verheijd Nden 2 mijlen.

Den 8e Breete 33 : 20½ Lengte 40 : 49 cours en verheijd Ot. t. N. 10 grā : noordlk 1½ mijl.

Den 10e Breete 33 : 19½. Lengte 40 : 58½ cours en verheijd Ot 7 grā : Nlk 2 mijlen.

Den 11 do. sijn van hier vertrokken omtrend agt uuren, passeerden de Klip Banks rivier en setteden ons ter needer aan de Saffraan rivier anders Muijse kraal genaamt, hier begint het Canas land.

Breete 33 : 16½ lengte 41 : 9 onse cours is geweest O. t. N. 9 grā : noordlk 2¼ mijlen.

Den 12 do Rusdag daar viel heeden soo wel als gisteren de gantschen dag door wat reegen en de wind woeij uijt 't N. Wte.

De vier Hottentotten die wij van de Rietvalleij als wegwijzers hebben meede genomen haare begeerte betuijgd hebbende om te rugge te keeren was het niet als met groote moeijs dat men twee derselve konde overreeden om met ons verders te gaan namentlyk Couragie en Rondeganger, welken laatsten hier ter plaatse als capittein wierd aangesteld en vereert met een hoofdschild, waarop 's Compagnies merk gegraveerd stond; de twee andere Hottentotten als Cupido en Dikkop namen hier en teegens de terugge reijse na voorseijde Rietvalleij en daar wierd aan deselve door den commandant, ter verdere bestellinge aan den Edelen Heer Gouverneur, den onderstaande brief afgegeven.

Cabo de Goede Hoop

Aan den WelEdele Gestrenge Heere Rijk Tulbagh
Gouverneur in loco etc. etc. etc. WelEdele Gestrenge
Heer

Na het afgaan van mijne onderdanige van den 2e deeser lopende maand waarin de eere gehad hebbe met meer andere voorvallende zaaken Uwe WelEdele Gestr: mijn arrivement tot aan de Mosselbaaij op de plaats van Esaias Engelbrecht Meijer te berigten van waar op den 4e daar aan volgende vertrokken en mijne voijagie naar de Attacquas Cloof voortgezet hebbe, welke cloof op den 7 dito begonnen hebbe te beklimmen die ik in drie daagen rijsens sonder merkelyke rampen gepasseert ben; en heb ondervonden dat gedagte cloof vrij penibel is te passeeren, egter Sodanig niet als deselve geseyd werd te syn, waar omtrend het volk haar best gedaan heeft,

die ik met een touw voor de ossen de wagens de stijlen heb doen boven trekken, en heb bij het passeeren dier hoogtens somtijds het volk op rij en somtijds agter de wagens door een touw, deselve laten vasthouden, welk moeijsaam werk met het grootste plaasier door haar verrigt is geworden, ook is alles aangaande deselve in een gewenschte staat van gezondheid sig bevindende; hier meede deesen dus kortelijc eijndigende beveele ik Uwe WelEdele Gestr. in de protectie des Almogende en neeme de vrijheid mij in alle submissie te noemen (onderstond) WelEdele Gestr: Heer Uwe WelEdele Gestr: zeer ootmoedige en gehoorsamen dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) In 't Canna land aan de Saffraan rivier den 12e April 1752.

Den 13 do vertrokken van hier over seeven uren en passeerde de lange Cloofs rivier, hebbende een schoon en klaar lopend water, en arriveerden in den middag by een ander rivier, alwaar wij ons aan de sogenaamde rietvalleij posteerden; ook quam den vrijman Andries Arendsorp, bij hem hebbende 1 wage met 8 ossen 2 rijdpaarden beneevens 5 Hottentotten waaronder 2 goede schutters waaren teegens den avond bij ons. Breete 33: 14. Lengte 41: 20. Cours en verheijd O. t. N. 2 grā: noordlk 2 $\frac{3}{4}$ mijlen.

Den 14 do verlieten deese plaatse smorgens ten seeven uren en na een klijn riviertje beneevens eenige drooge beekjes overgekomen te sijn, quaamen wij 's agtermiddags te een uur aan de Matjes rivier, alwaar het overige van den dag rusteden; het land van de Attaquas Cloof af tot hier toe is ten meerendele vlak en nergens toe bequaam, als sijnde klippig en doorgaans met renoster boschen en andere klijne ruijgte begroeijt, alwaar byna geen gras gevonden word, hetselve land heeft aan de zuijd zijde het Houteniquas en lange Cloofs gebergte en aan de noordkant 't Cannas gebergte tot grensen, ook is aan gedagte Matjes rivier het eijnde van het gesegde Canna land, hetwelk sig noordwaarts tot bij het gemelde Cannas gebergte strekt, gedagte land streeks word alsoo genoemt weegens een seker gewas dat de Hottentotten Canna noemen, sijnde een sterk purgeermiddel, die se tot suiivering haarer lighaamen gebruijken, dit gewas siet er wijt omtrend als het lof van een Hottentots vijge, dog veel kleijnder dragende eene geele blom.

Breete 33: 14 $\frac{1}{2}$. Lengte 41: 34. Cours en verheijd Oosten 3 grā: zuijdlk 2 $\frac{1}{4}$ mijlen.

Den 15 do Settede wij onse reijse voort, en na de Ganse craal mitagaders twee riviertjes, waarvan het laatste de Modder rivier word genaamt te sijn overgegaan, quaamen wij 's middags aan de

diepe rivier om dies stijle oevers alsoo genaamt te campeeren, ende dewijl langs de weg varsche leeuwespoor waaren gesien, liet men 's nagts eenige vuuren maaken, slagtlond branden en de schildwagt nu en dan een schoot doen.

Den 16 do bleeven wij rusten ongeagt de eevengemelde in 't verk gestelde middelen, was den leeuw so na bij ons campement geweest, dat de beesten verscheijde maalen in de kraal verwoed aangingen, wij saagen ook 's morgens de varsche spoor onder aan de rivieren sijnde geen 20 treeden van ons leeger, derhalven ordonneerde den vaandrig dat de tenten die tot nu toe nog in form van een leeger opgeslaagen waaren geworden, in het vervolg rondsom de craalen alwaar het vee snagts word bewaart souden worden gerangeert om dus de beesten beeter voor den leeuw te dekken, ook wierd aan de schildwagten belast merder losse schooten bij nagt te doen.

Den 15 Breete 33: 14½ lengte 41: 42½. Cours en verheijd oosten 1¾ mijl.

Den 17 do passeerde heeden een klijn riviertje, dat sijn oorspronk uijt de diepe rivier neemt, welk riviertje ter saake dat aldaar een wild paard geschooten wierd, wij de Quacharivier noemden, en quaamen savonds bij de Ceurbooms rivier te campeeren, alhier word een fontijn gevonden waaruijt een rivier ontspringt die van eenige consideratie schijnt, deselve loopt agter 't Oudeniquas land in zee.

Breete 33: 14 Lengte 41: 50 cours en verheijd Oosten 3 grā: noordlk 1½ mijl.

Den 18 do Na eenige spruijtjes te syn gepasseert waarvan eenige droog en andere met weynig water vonden, quaamen wij te campeeren aan de Wolve craals rivier hebben van den 11e deeser maatig weer en variabel windjes gehad.

Breete 33: 11½ Lengte 42: 3 Cours en verheijd O. t. N. 3 grā: noordlk 2⅞ mijlen.

Den 19 do was de leeuw wederom in de nagt nabij ons camp geweest en hadde verscheijde maalen de beesten uijt de craal gejaagt, van hier 's morgens over seeven uren vertrekkende quaamen wij te elff uren aan de lange Rietvalleijs rivier alwaar wij campeerden.

Breete 33: 10. Lengte 42: 12½ cours en verheijd Ot 9 grā: noordlk 2 mijlen.

Den 20 do marscheerde wij over de moordenaars revier sogenaamd wegens een moord door de over eenige jaaren hier gewoond hebben-de Hottentotten aan een Europeschen drosser begaan, welke drosser na sig eenige tijd bij voorsz Hottentotten opgehouden te hebben, eijndelijk door deselve soo als hij doende was uyt voormelde rivier

te drinken is dood geslaagen geworden, vervolgens eene moerassige valleij gepasseert synde, quamen wy te campeeren aan 't diepe gats rivier, alwaar den 21 bleeven rusten om aan onse trek beesten die door de meenigvuldig in de voorleedene nagt gevallen hagel verklemt en stijf waaren geworden, tijd tot verhaal te geeven.

Breete 33 : 10 Lengte 42 : 24 cours en verheijd Oosten $2\frac{3}{4}$ mijlen.

Den 22 do gingen heeden campeeren bij de Kruijs rivier die vol waater was waarom wij deselve niet voor

Den 23 do konden passeeren setteden onse route verders over het Klipriviertje tot aan eene andere die wij den naame van Groene rivier gaaven ter oorsaake der meenigte biese en gras ruijgte welk langs deselve stonden, hier hielden wij ons nagtrust.

Den 22 do Breete 33 : 10 Lengte 42 : 33 cours en verheijd Oosten $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 23 do Breete 33 : 12. Lengte 42 : $40\frac{1}{2}$ cours en verheijd O. t. Z. 3 grā : zuijdlk $1\frac{1}{3}$ mijlen.

Den 24 do was het niet als met veel moeijte dat wij over deselve Groene rivier heeden konden overkomen, campeerde 's avonds bij een andere rivier die in deselve Groene rivier uijtloopt, deese is de laatste rivier die men in deese contreij de Lange Cloof ontmoet, pijlden van hier de Kromme riviers Berg Z. O. t. O. 3 grā : Oost, en het Gamtousch gebergte 2 mijlen van ons, gemelde landstreek de lange cloof mag men wel voor een vlakke aanmerken, het heeft aan beijde de zijde hoog en laag gebergte, bij welk laatste gerekend van de Attaquas Cloof zeer veel wagenboomhoud word gevonden daar en teegen is het hooge gebergte klippig en sonder eenig bosch, het land in gedagte cloof is ten meerendeele goed weij en bequaam bouwland dog het is aldaar weegens het aan weerseijden leggende gebergte seer kout, de rivieren die door de Attaquas cloof en 't Cannaland loopen, hebben haare uijtwateringe in de Gourits rivier en die dewelke van het begin der lange cloof tot het eijnde toe worden gevonden (uijtgenomen de Ceurboomsrivier) loopen in de Gamtousch rivier uijt, hebbe nog al eenige daagen 's morgens wat rijp, reegen en koud weer gehad.

Breete 33 : $13\frac{1}{2}$ Lengte 42 : 48 cours en verheijd O. t. Z. 7 grā : zuijdlk $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 25 do braaken van hier op smorgens te seeven uren en na drie besondere spruijte die wij de Pannekoeksrivier noemden te hebben gepasseert, quamen wij een klippige hoogte af die het eijnd van de lange en 't begin van de Cromme riviers cloof maakt, in

welke laatste cloof tot 2 maalen toe de Cromme rivier over en weer getrocken sijnde, quamen wij wederom daar voor te campeeren.

Breete 33 : 15½ Lengte 43 :—cours en verheijd O. t. Z. 2½ mijlen.

Den 2^a do vervorderden wij onse routen en quamen

Den 27 do na eenige moerassige valleijen, mitsgaders nog tot 3 maalen toe de Kromme rivier te sijn gepasseert aan het Melkhoutbosch, bestaande hetselve alleenlijk uijt eenige kleijne boomtjes.

Den 26 do Breete 32 : 16. Lengte 33 : 5½ cours en verheijd Ot 5 grā : zuidlijk 1½ mijlen.

Den 27 do Breete 33 : 18½ Lengte 43 : 11 cours en verheijd O. Z. O. 5 grā : zuidlk 1½ mijlen.

Den 28 do rusteden alhier om het nodige wagenmakershout uijt het een half uur hier van daan leggende Jonkersbosch te laaten kappen, intusschen word Rondeganger uijtgesonden, om een Hottentot Hemelroot genaamt, op te zoeken, hebben gisteren reegen dog van daag goed weer gehad.

Den 29 do van hier smorgens te seeven uren vertrekkende quamen wij sagtermiddags te twee uren te campeeren aan't sogenoemde Esschen Bosch, alwaar maar eenige boomen langs een klijn lopend riviertje staan sijn op deese marsch wederom verscheijde spruijten en voor het laatste de Kromme rivier beneevens het Jonkersbosch gepasseert, dit bosch soude volgens het seggen van den landbouwer Arendsdorp uijt veele groote boomen van hard hout bestaan, maar ten aansien het ver van de zee kant is geleegeen en dat ook daar omtrend geen watervloed word gevonden waar over men het hout met vlotten souden kunnen afbrengen, kan 't selve derhalven voor d' E. Compagnie van geen voordeel syn, het land langs de Kromme riviers cloof is naauw en seer ongemackelijk te passeeten ten aansien aldaar veele moerassige spruijten sijn en dat den weg die dikwils langs den afhang van het gebergte loopt, wordende aldaar weijnig en nog maar slegte weij gevonden, ook is 't land doorgaans met ruijgte en waterriet begroeijt, alle de voormelde spruijten loopen in de Kromme rivier uijt, welke rivieren daar door reedelyk groot word, sij ontspringt Z. Wt. bij het begin der gedagte cloof waar door sij met veele bogten loopt tot dat se omtrend 1 uur gaans van de Zeekoeij rivier haar in zee uijtstort.

Breete 33 : 18. Lengte 43 : 20 cours en verheijd Ot 2 grā : noordlk 1½ mijlen.

Den 30 do braken van hier op smorgens te seeven uren dog in plaatste van N. O. t. Ot het welk het ordinaire padt naar de Gam-tousch revier is, naamen wij onse route Z. O. t. O. naar 't strand

wijl men verstond dat aan de Cabeljousch revier een soort van baaij was, en gingen kort daarop O. Z. Ot, over 8 uren saagen weeder een groot gebergte strekkende Z. Ot en N. Wt, en na de eerste rivier beneevens een droog spruijtje te sijn gepasseert quaamen wij te campeeren aan de tweede rivier alwaar weijnig water en nog vrij brak was, dog in de voorsz eerste rivier was bij de 3 voeten goed water, en het reegende gisteren een weijnig dog van daag was goed weer.

Breete 33: 20 Lengte 43: 32 cours en verheijd O. t. Z. 2½ mijlen.

Maij.

Den 1e do vertrokken van deese rustplaatse smorgens voor seeven uren stelden onse cours om de Z. over een groote vlakke waaruijt de zee beneevens de mond van 't Cromme revier na gissing 4 mijlen in Z. Z. Ot van ons sagen en na de Leeuwenboschrivier en een droog riviertje overgekomen te zyn, naamen wij onse route Z. Z. Ot aan, saagen alhier 2 Hottentotten op de jagt, die ons quaamen verwelkomen, weesende deselve van de Gamtousch natie, eene deselve die Hollands sprak seijde ons dat sij arme Hottentotten waaren en nog vee nog iets hadden soodat se haar levens onderhoud in 't veld moesten gaan zoeken, wij gaaven haar wat tobak daar sij ons ten hoogsten voor bedankten, dat volk gebruijkte om te rooken een elands hoorn, waarinne een riet met een stuk hout daarop pijpsgewijs gemaakt, in stak, sijnde de hoorn van binnen met water voorsien, waardoor den rook eerst doortrekken moet om de bitterheijd daarvan voor dat die in de mond komt te beneemen, bij gebrek van water gebruijken se haare eijgen daartoe, in plaatse van den rook uijt de mond te blaasen slokte sij die in, hetgeen sulk een sterk hoest veroorsaakte dat hun het bloed de neus nijt sprong, dit wonderlijk rooken gesien hebbende nam den vaandrig die Hottentotten met sig en arriveerde in den middag te half een uur aan 't Geele houte bosch bestaande meede uijt enkele boomen die langs een riviertje staan, aan voormelde Hottentotten gaaven wij de pents en darmen van een beest, daar se de vuiligheijd eventjes maar uijt deden die daarna in een pot die wij haar leende kookte en voorts de sop die heel groen was onder het kooken op aaten, neemende de pents en darmen die maar half gaar waaren met sig naar haar craal voor haar vrouwen en kinderen.

Breete 33: 25½ Lengte 43: 40 cours en verheijd Z. Ot 5 grā: Oostk 2½ mijlen.

Den 2 do Rustdag, quaamen de 2 gemelde Hottentotten neevens

hun kraals volk met haare Capt de Jonge Kaffer genaamt heeden bij ons, se saagen alle seer verhongert uijt, en waaren seer sober van carossen voorsien deselve berigteden ons dat de Bosjesmans haar al hun vee gerooft hadde, en dat sij nu alleen van de jagt en wat sij verders in 't veld vonden moesten leeven, wij gaaven haar te eeten en tracteerden se op tabak, sij waaren den geheelen nagt onder malkander vrolijk, wij huurden twee van die Hottentotten om ons als wegwijsers te dienen.

Den 3 do begaaven ons met onse gitse smorgens te half seeven uren op weg, de cours oost stellende en na een spruijt met eenig water behebt te syn gepasseert, quaamen wij te neegen uren aan de Zeekoeij rivier alwaar campeerden, van hier wierden den adsis-tend, stuurman en landmeeter naar 't strand gesonden die omtrend den avond weder keerden rapporteerden dat se het strand vlak, hier en daar met klipbankten voorsien bevonden hadden en daarby hoog-gaande rollingen dat de mond van de Zeekoeij rivier die daar in zee uijtoopt was gestopt, dat men droog voets tussehen de monnd der riviere en de zee gaan konde en dat het land oost en west was strekkende hebben deese 3 daagen goed weer gehad.

Breete 33 : 26 Lengte 43 : 46½. Cours en verheijd Ot 2 grā : zuijdl 1½ mijlen.

Den 4 do verlieten deese plaats smorgens te ses uren stelde onse cours O. N. Ot aan door eene groote vlakke tot dat wij quamen by de Cabeljousch rivier alwaar campeerden syn op die marsch nog een klijn riviertje met goed water over gekomen, hier quam voormelde Hottentots Capitein Hemelroot by ons verhaalende dat van de Damasonquas Hottentotten verstaan hadde dat tussehen de Swarte kops en Gamtousch revieren sig nog Franschen soude bevinden die dagelijx op de jagt gingen en dat 9 a 10 man derselver aan syn kraal geweest waaren die aldaar voor neusdoeken, vleesch van een hartebeest 't welk de leeuwe hadde geslagt, hebbende geruijlt, voorts de reijse naar de Caab voortgeset hadden, in den agtermid-dag ging den vaandrig om de voorengemelde Cabeljousche baaij te besien naar het strand, bevonden hetselve vlak met swaare rollingen en de mond der voormelde riviere ten eenemaal gestopt te weesen, den landmeeter pijlde de hoeken van de sogenoemde baaij die men selfs voor geene rheede kan considereeren van het strand af de eene in 't Z. O. t. O. en de andere Z. t. W. 4½ mijlen van malkanderen geleegeen, soodat deselve voor alle winden van het Z. O tot Z. t. W. open is, sullende de gronden aldaar des doenelijk morgen gepeijlt worden.

Breete 33 : 21 Lengte 33 : 51. Cours en verheijd N. O. t. N. 2 grā : Oost $1\frac{1}{4}$ mijlen.

Den 5 do in den morgenstond wierd den stuurman naar 't strand gesonden om te sien of de zee eenigsints bedaard was, maar vond de rollingen nog alsoo sterk gaande als gisteren, in voegen het onmogelijk was sonder 't uijterste gevaar van volk en schuijt te sullen verliesen deesen inham te pijlen daarom moest men daarvan af zien, en sig vergenoegen met 's E. Compagnies merk G V O C in een steen gehouwen op een verheeven eijlandje aan de mond der riviere te plaatsen, na welkers verrigtinge wij ons

Den 6 do met reegenagtig weer begaven wij ons weeder op marsch, settende de cours om de oost nog al door voorsz vlakke, vervolgens door 't Gamtousch gebergte en arriveerde voor den middag bij de Gamtousch rivier waar voor wij ter oorsaake deselve seer hoog was opgeswollen moesten blijven leggen.

Breete 33 : $11\frac{1}{2}$ Lengte 43 : 51 cours en verheijd N. t. O. $2\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 7 dito. Met behulp van de schuijt syn heeden de Gamtousche revier seer gelukkig dog niet sonder moeite gepasseert deese revier is schoon en groot, dog soo diep en ook soo breed niet maar vrij sneller van stroom als de Gourits rivier.

Belangende het land waar door wij van den 30 der voorleedene maand tot heeden sijn gepasseert het selve is ten meerendeele vlak met goed weij en tamelijk bouwland voorsien, dog daar is gebrek aan brandhout.

Gevorderte breete $\frac{1}{2}$ min : veranderde lengte van geen importantie.

Den 8 dito verlieten deese rivier smorgens te ses uren reeden eerst door een bosch van grote doornbomen tot dat wij quamen bij een schoon lopend rivier die in de Gamtousch revier uytloopt, gingen langs deselve een weijnig voorwaarts en stelden vervolgens onse cours oost aan door een cloof alwaar tot 8 verscheijde malen een droge rivier passeerden synde het wijnig water dat aldaar word gevonden brak en soo wit als kalk water; deese cloof met veel moeite doorgekomen sijnde, quamen wij op een hoogte van waar de zee en de mond van de Gamtousch revier in 't zijde naar gissing een mijl van ons zagen, trokken vervolgens met differente cursen berg op berg af en quamen in den agtermiddag te campeeren by de Loeri rivier die in 't Noord oost uijt 't gebergte ontspringt en Z. Z. Wt in de Gamtousch rivier uijtloopt, het damasquas land strekt sig van hier tot aan de van Stadens riviere.

Breete 33: 15½ Lengte 44½ Cours en verheijd Z. O. t. Ot 1 gra :
Zuijdl 1¼ mijl.

Den 9 dito braaken wij van hier weederom op smorgens over seeven uren, stelde de cours Z. Ot aan, sagen van een hoogte de zee in 't Z. Z. Wt van ons naar gissing 1½ mijlen en gingen campeeren bij t Galgenbosch alsoo genaamt, omdat eenige der togtgangers haare naamen in de boomen gesneeden hebbende naderhand door andere een galg daar boven gesneeden is geworden, sijnde dit een groote en considerabel bosch, hetwelk sig strand langs tot omtrend de Swarte Kops rivier en aan de andere kant verre in 't Gamtousch gebergte uijtstrekt, daarin worden veele geelhoute boomen assagaaij en meer andere soorten van hard houd tot timmer en wagenmakers hout bequaam gevonden.

Breete 33: 17 Lengte 44: 6½ cours en verheijd O. t. Z. 3 gra :
zuijdl 1¼ mijl.

Den 10 dito begaaven ons vroeg op weg stelde de cours om de oost en na eenige omweegen quaamen wij bij een klijne fontijn van hier wierd een detachment van de train afgesonden om de zeekant wat nader te besien, het selve reed soo verre als het bosch toeliet tot op den hoogte van waar de mond van de Cromme rivier W. Z. Wt de oosthoek Z. O. t. Z. en de mond van d' Gamtousehe rivier W. ten Nde. pijlde bij dies terugge komst continueerden wy onse marsch en na verscheijde hoogtens gepasseert te sijn, quaamen wij te thien uren te campeeren in een schoon dal bij de Van Stadens rivier aan een fontijn, syn heeden soo wel als gisteren over hooge ruggens getrokken waarop heerlijke weij gevonden word, voorts quam een capitein van de Damasonquas bij ons die ons betuyigde dat sig geen Fransche meer hier omtrend bevonden en dat deselve haare reijse Caabwaarts gevordert hadden en voorts dat desselfs zoon ons den weg naar de plaats alwaar de schuijt dier fransen is verongelukt soude wijsen.

Hebben van den 7e deeser goed en aangenaam weer met variabel windjes gehad.

Breete 33: 19 Lengte 44: 12½ cours en verheijd O. Z. Ot. 2 graden zuijdl 1¼ mijl.

Den 11e dito Rustdag vonden de miswijsing van 't compas op 20 graden N Wtring.

Den 12e dito quaamen met eenige N. Olijke cursen en na verscheijde riviertjes en spruijtjes te syn gepasseert by een grote valleij door de Hottentotten Cracha Camma genaamt alwaar campeerden, onse Hottentotten schutters hadden van daag wat van 't campe-

ment af een buffel geschoten om dewelke te haalen eenig volk gesonden sijnde sagen se daarbij omtrend 30 Hottentotten die een gedeelte des vleesch van dat beest bereijts tot riemen gesneden en gebraden mitsgaders het overige op de boschen gehangen hadden, daar wierd er egter nog soo veel van terugge gebragt dat de train nog 2 dagen de kost daarvan hadde.

Breete 33: 20 Lengte 44: 24. Cours en verheijd Ot 5 graden zuijdl $2\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 13 dito vertroek een sergeant met de wagens voor uijt naar de Swarte Kops riviere en wij volgden denselven met den bovengeciteerden Damasquas Hottentot, ons cours Z. O. t. Ot stellende tot bij een klijn riviertje die wy de fransche rivier noemden omdat 't volk van de meergemelde schuijt alhier onder een boom hun eerste nacht rust gehad hebben, en na eenige O. Z. O. en O. N. Ot coursesn quaamen wij in eene groote vlakke, hadde op boijde zijde het Galgenbosch, 't welk wy somtijds moeste doorrijden, in deese vlakke ontmoeteden wij een Hottentot die so dra hij ons gewaar wierd sig met vollen loep in 't bosch verberg en terwijl ons sulx ongewoon viel, sonden wij een Damasquas Hottentot hem na, die denselven heel verschrikt tot ons bragt, den vaandrig liet hem door onse tolk vraagen waarom hij segt sig voor ons weg te schuijlen hij andwoorde daarop dat hij sulx deed op presuntie dat andere Hottentotten, waar meede hij in oorlog stond, ons tot haare hulp hadden geroepen, wij vereerden hem wat tabak en lieten hem weggaan hij keek alle ommesiens agterwaarts, soodat wij sagen dat hij de vrede nog niet ten vollen betrouwde, tegens den middag quamen wij aan 't strand alwaar wij eenige stukken van de gesegde schuijt sagen leggen en de boeij van haar dreg in 't water drijven, sijnde deese schuijt na alle waarschijnlijkheid op de blinde klippen stuckent geslagen nademaal ter plaatse alwaar de boeij dreef geen klippen maar wel op de beijde zijde boven het water zagen uijtsteeken, vonden hier een schoone fontijn welkers water in zee liep, 't sij dat die franssen in der daad van intentie geweest sijn hier water te haalen, of een ander oogmerk met aan land te komen hebben gehad althoos dit is er van dat wij geen het minste vaatwerk hier sagen, dit gesien hebbende reeden wij N. N. Wt. 1 mijl tot naar een Soudpan die wij nog vol water vonden van hier gingen wij N. aan en quaamen bij den avond in 't bedoelde campement.

Volgens sustenue van den stuurman soude op deese plaats als voor alle Zlijke winden bloot leggende geen scheepen met soekerheid voor anker kunnen leggen, en wanneer een schip sulx uijt

nood. of bij gebrek van water deed, soude desselfs schuijt dan nog niet als met het nijterste gevaar aan land kunnen komen, gelyk dit aan de schuijt van het franse schip *Le Necessaire* is gebleeken, en terwijl men om de hoog gaande brandingen geen verdere onderzoek konde doen, lieten wij het daarbij blijven berusten.

Hebbe deese drie daagen agter een betrokken lugt en zagte windjes gehad.

Breete 33 10 $\frac{1}{2}$ Lengte 44 28 Cours en verheijd. van de train N. T. Ot 8 gra: Oostk 2 $\frac{1}{4}$ mijlen.

Den 14 do deesen dag wierd doorgebracht met 's Comps. merk bij de mond deeser riviere op een heuvel te plaats en van waar door den landmeester het strand is opgenomen, gelyk de kaart sulx breeder aantoonde, ook bragte onse Hottentotten van een tweede soutpan $\frac{1}{2}$ mijl van hier gelegen regt schoon en wit sout bij ons.

Den 15 do begaven wij ons weder op marsch de cours noordelyk stellende door een bosch van wilde ruijgte tot dat wij quamen bij een klijn rivierte van schoon water alwaar ons ter needer stelden.

Breete 33 4 $\frac{1}{2}$ Lengte 44 31 Cours en verheijd. n. n. ot 1 $\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 16 do. Heeden was de cours om de east eerst door een bosch van klijne ruijgte waarin eenig manschap voor uijt reed om te sien waar onse wagens best soude kunnen door komen bij seekere plaats komende wilde het paard van den landbouwer Arentsdorp al wat bij ook deede geen voet voortsetten, wij vonden hier wel varsche leeuwen spoor dog sulx quam ons niet vreemd voor, dewijl wijse dagelijx gesien hadden een klijn hondje van den vaandrig dat voor uijt liep en by continuatie in 't bosch keek, sprong eens schielyk op en sogt sig onder de paarden te bergen hetgeen ons deed presumeeren dat een leeuw opt hooren van 't geraas der paarden sig in 't bosch verschoolen hadde gelyk men naderhand verstond dit ook soo te syn geweest, nadien ons wagenrijders een leeuw en een leeuwin uyt dat selve bosch hadden zien uijtloopen, een droog beekje gepasseert synde quamen wy in den agtermiddag te campeeren aan de Zondaags revier synde deselve reedelyk groot die uyt het gebergte in 't Noord west ontspringt en loopt zuyd zuyd. oost in zee.

Breete 32: 54 Lengte 44 33 $\frac{1}{2}$ Cours en Verheijd N. T. O. 2 $\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 17 dito verlieten deese rivier 's morgens te half agt uren en namen onse cours oostlyk na het passeeren van een rivierte met brak water, quamen wij op den middag aan dies overseide te campeeren op een plaats door de Hottentotten Koernoë genaamt beteykende soo veel als smal Bosch, dog wij noemden deese plaats de

Hoender craal om de meenigte van Ternataalsche hoenders die sig alhier ophielden.

Breete 32 50 Lengte 44 42½ Cours en verheijd O. N. Ot 4 grā : noordl 2 mijlen.

Den 18 dito. Rustdag met het aanbreeken van den dag quamen veele Damasonquas Hottentotten met haar wijven en kinderen by ons wij beschonken haar met wat tabak en dacha waar aan een derselver sig malkop rookte en als een dol en rasend mensch aanging sijne makkers borgen hierop haare pijlen boog en assagaaijen, hierna hielden se hem vast en vreeven hem asch in 't gesigt, 't geen sy beeter maake noemden, en liet denselven dus besmeert synde vervolgens in 't bosch loopen, wij hebben hem daar na niet meer gesien.

Den 19 dito begaaven ons smorgens met reegen te half neegen uren op weg, passeerde verscheyde maalen een kleine rivier en quamen te half twaalf uren te campeeren bij een fontijn die wij de Springbokken fontijn noemde om dat wij hier een troep van die beesjes vonden wijden.

Sijn van den 16e deeser niets dan boschagien doorgetrokken.

Breete 32 49½ Lengte 44 49½ Cours en verheijd Oosten 5 grā : noordlk 1 ⅙ mijlen.

Den 20 dito setteden onse cours zuyd oost aan en na een kleine fonteijn van gred water te syn gepasseert arriveerde wij om elff uren aan de Bosjemans rivier alwaar wij campeerden.

Hebben soo gisteren als van daag koud weer gehad en bevonden met het opslaan der tenten alles bevrooren.

Breete 32 50 Lengte 44. 56½ Cours en verheijd Ot 3 grā : zuidlk 1½ mijl.

Den 21 dito Syn de geboortedag van den WelEdele Gestr. Heere Rijk Tulbagh Gouverneur in loco etc. etc. vierden wij deselve plegtelijk en staaken teegens den avond een klijn vuurwerk aan, waarover eenige Damasonquas Hottentotten welke dit land bewoonen heel verwondert waaren en sig heel bevreest voor de vuurpijlen aanstelden, wij huurden om met ons te gaan een dier Hottentotten synde een neef van een der voornaamste capiteijns van de Gonaquas natie die met de Caffers in goede harmonie leeven.

Den 22 dito Smorgens te half agt uren gingen weeder op marsch en na verscheijde oostelijke cursen te hebben gehouden, en ook over eenige drooge beekjes te sijn gekomen quamen wij sagtermid dags te twee uren campeeren by een klijn riviertje van tamelijk water hebben deese twee dagen goed weer en variabel windjes gehad.

Breete 32 49 Lengte 45 $7\frac{1}{2}$ Cours en verheijd Ot 7 grā : noord : $2\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 23 dito avanceerden heeden met een oosten cours tot bij een ander bijna droog riviertje waarby wy onse tenten opsloegen, seederd den 20e deeser hebben wy verscheijde kleine valleijen gepasseert sommige met en andere sonder water, hier worden ook gevonden goede weij en bequaame bouwlanden dog weijnig brandhout.

Breete 32 52 Lengte 45 $17\frac{1}{2}$ Cours en verheijd O. t. Z. 7 grā : zuydt $2\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 24 dito de Cours was eerst oostelyk waarmede wy een graasrijk land overtrocken gingen naderhand een gebergte op en quamen op den middag in een cloof by een klaar lopend rivier alwaar wij stil hielden, noemde deselve de Gonaquas cloof omdat alhier de Gonaquas natie wonen, hebben soo hier als in andere clooven die wij heeden syn gepasseert eenige boschagie van reedelyk grote boomen gesien, ook wierd onse Damasonquas Hottentot uytgesonden om voorwaarts vermelde ruijter op te zoeken, het is in deese 2 daagen mooij en aangenaam weer geweest onder het coelen van een noord west windje.

Breete 32 52 $\frac{1}{2}$ Lengte 45 $23\frac{1}{2}$ Cours en verheijd O : t : Z : $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 25 dito sloegen van hier smorgens te half agt uren op marsch en quamen met verscheijde kleine kourssen uijt dit gebergte weeder in een vlak land wanneer onse cours zuijdoost naamen totdat wij bereikten een fontijn waarby wij moesten campeeren, alsoo wy anders heeden bij geen ander water soude kunnen komen, hier sagen wij van een hoogte de zee naar gissing 2 mijlen van ons bevonden de strekking van 't land oost noord oost en west zuyd west en het strand vlak.

Hadden smorgens een Noord weste wind en sagtermiddags stilte met een bewolkte lugt.

Breete 32 53 Lengte 45 28 Cours en verheijd Ot 3 grā : zuijdl $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 26 dito om de veelvuldige klooven en boschagien die in de weg lagen moesten wij een groote omweg neemen en na een reedelyke marsch hielden wij onse nagt rust aan de Buffels boscshrevier, sijnde het water daarvan ten eenemaal modderagtig en seer onaangenaam om te drinken hier saagen wij op 't gebergte daar wij nu regt onder aan den voet lagen meenigte boschagie van brandhout doormengt met veel aloë en wilde ruijgte.

Breete 32 44 $\frac{1}{2}$ Lengte 45 26 Cours en verheijd N. T. Westen 2 mijlen.

Den 27 dito Rustdag sond met de morgenstond onse Hottentotten uijt om eenige van de hier omtrend wonende Hottentotten bij ons te brengen dog quaaamen terug met berigt wel een craal hier naby gevonden te hebben; maar dat alle mannen op het hooren van de trommel bij de reveille daaruyt gevlugt waaren alsoo se presu-meerden dat den leeuw op haar craal aan kwam daar waren in die craal de wijven alleen overgebleven.

Den 28 dito Onse uytgesondene Damasonquas om Captn ruijter op te zoeken nog niet weeder gekeert synde en wij gissende dat hij mogte weggeelopen weesen sonden wij Captr Rondeganger met 2' Hottentotten ook daarop uijt gingen op marsch door eene cloof en schoon men den weg daarover ten besten doenelyk hadde laten verbeeteren, was het egter niet als met grote moeijs om de veelvuldige boschagien en dat wij de Buffels bosch rivier eenige reisen over en weeder moesten passeeren dat wij smiddags aan de overkant bij een grasige vlakke konden komen van waar de zee in 't zuydenzagen campeerden wyders in een plaisant dal bij de klip kranse-rivier alwaar 'sagtermiddags te 2 uuren arriveerde.

Breete 32 47 Lengte 45 31½ Cours en verheijd O: Z. Ot 5 grā : zuydl 1¼ mijl.

Den 29 dito Raakte voor agt uuren smorgens op marsch stelde de cours om de oost aan passeerde de op gisteren vermelde rivier beneevens eenige drooge spruytjes en quaaamen op een vlakke van hier zagen wij de zee in 't zuijde en hadde een laag gebergte lings van ons leggen dat wij passeerden namen om thien uuren onse rust plaats bij een schoone fontijn omdat ons wierd gesegd dat op deesedag geen ander water soude kunnen worden berijkt van voormelde laag gebergte zagen wij het strand altemaal vlak, de strekking van 't land was oost en west en het strand naar gissing 2 mijlen van ons af; 'sagtermiddags quam een Hottentote capiteijn Claas genaamt met nog 3 andere van syn craal by ons, synde van de Bosjesmans rivier natie, hij voerde behalven de assagaaij en pijlen, harpoenen die seer wel gemaakt waaren, en waarop men duydelyk het venijn sien konde, die gebruijken sy om op de oliphanten en andere grote beesten te werpen eene dier Hottentotten was kortelings van een buffel gequetst geraakt, hy liep met de open wonde sonder eenige bedekkinge daarop, deese Hottentotten waaren boven op het hoofd heel kort geschooren, welke plaats so dik met vet en vuyligheid gesmeert was, dat sulx haar soo goed als voor een muts vande verstrekken, gemelde capitein droeg een wortel om den hal, die sij somwylen in de brand steeken en den rook daarvan in de pytkoker

lat
on
bij
nat
som
der
des
kun
T
Rui
Hot
tract
wel
verec
bij d
soud
sullen
quas
noem
dat h
waare
van h
He
met e
warm
Bre
1¼ mi
Den
marsch
men b
hoog g
Caffers
wij te
den da
Bree
mijlen.
Den
eenen k
op mal
afklom
agter u

laten trekken 't geen het venijn der pijlen conserveert, hy raade ons wijders, dat wij de Caffers niet te veel moeste betrouwen als sij bij ons souden komen, dewijl deselve op alderhande wijze vreemde natie soeken te bespringen, ook dat eenige van haar onse kleederen somtijds wel soude betasten onder schijn als of se daar over verwondert waaren, maar in der daad alleen om te sien of hunne assagaaijen deselve souden kunnen doorbooren en dat sij oordeelende dit te kunnen doen alsdan de menschen op een sprong aanvielen.

Teegens den avond quam den Damasonquas Hottentot niet Capt Ruijter en syn craals volk beneevens onse op den 28e uijtgesondene Hottentotten bij ons, den vaandrig vereerde haar wat tabak en tracteerde hen op brandewijn, waarop sij egter so niet versot als wel andere Hottentotten waaren, en deede haar daar en boven eene vereering van coraalen onder belofte dat wanneer hij ruijter ons bij de Caffers Capt Banko sijnde de grootste onder hun na paroude gebragt hebben wij hem dan meer van die snuijsterijen te sullen geeven, en men verstond verders van hun, dat sij geen Gonaquas maar van de Hoengeijquas natie waaren, en dat de eerstgenoemde altemaal onder de Caffers woonden en haar diende verders dat hij ruijter sijn vee, om het voor 't rooven des Bosjemans te bewaaren onder de Caffers gesteld hadde, en ten laatsten dat syn land van het Damasonquas land tot aan de riviere Chijs Chamma strekte.

Hebben seedert een dag of twee 's morgens sterke rijp gehad met een Noord West wind dog andersints op den dag mooi en warm weer.

Breete 32 47½ Lengte 45 37 Cours en verheijd Ot 4 gra: zuijdlk 1½ mijl.

Den 30e dito begaaven ons smorgens te half agt uren op marsch nog al door de op gisteren vermelde vlakte tot dat wij quaamen bij een berg die wij opklommen van daar saagen wij een ander hoog gebergte in 't N. N. Ot van ons het welk de togtgangers het Caffers gebergte noemen, na verscheijde oostlijke courssen quamen wij te elf uren bij een schoon lopend rivier alwaar het overige van den dag bleeven rusten.

Breete 32 48½ Lengte 45 44 Cours en verheijd O. T. Z. 1¼ mijlen.

Den 31 dito. Van gemelde rivier stelden wij de Cours oost over eenen berg vervolgens door eene vlakte en passeerden daarop kort op malkander 2 schone fontijnen bij welke laatste van de paarde afklommen om te drinken en de wagens die een goed stux weegs agter uijt waaren in te wagen Intusschen haalde den vaandrig sijne

horlogie uijt om te sien hoe laat het was wanneer een Hottentot van Ruijter schielijk quam toe te loopen om dat werktuyg met nieuwsgierige oogen te beschouwen, dit bemerkende toonden wij hem het binnenste, daar hij ten eenemaal voor schrikte en hoe nader hem 't selve wierd verтоond hoe meer hij op zijde afweek de verdere Hottentotten sulx siende kwamen ook toeschieten, sig verbeeldende dat sulx een leevend dier was, wij hielpen haar in soo verre uijt haare dwaalingen, dog gaaven haar te kennen dat wij door soodanig een instrument altyd konde weeten al wat sij van sins waaren te doen, verders gaande quaamen wij een hoogte af in een cloof alwaar grote olijve houte bomen instond en van daar bij de olijvenhoutsbosch rivier alwaar wij campeerden, in den agtermiddag quaamen 2 Bosjesmans Hottentotten bij ons die rampzaalig uijtsagen, hadden selfs geen carossen aan, haare schaamheijd was allcen bedekt met een stuk vel van 1 voet in 't vierkant.

Hebben gisteren een koude Z. Wt. en van daag noordweste wind gehad met een betrokken lugt in de nacht heeft het gevrooren.

Breete 32 41½ Lengte 45 37 Cours en verheijd N. W. t. N. 4 grā : westlk 2, ⅞ mijl.

Junij

Den 1 dito Rustdag in de gepasseerde nacht was de leeuw weederom nabij ons campement geweest en waarom de beesten verscheijde maalen uijt de craal gebrooken waaren.

Den 2 dito trokken heeden met een ooste cours over een gebergte van waar de Cafferlandsberg sijnde een hoog uijtsteekende punt in 't N. Ot pijlde en de zee in 't zuidje zagen kwamen vervolgens een klippige hoogte af waar op 2 klip hoopen vonden op dewelke Capt Claas een groen takje onder 't mompelen van eenige woorden wierp, wij dit siende waaren eerst van gedagte, dat het Hottentotten begraafplaatsen waaren en dat sulx onder hunlieden een soort van ceremonie was, maar wanneer wij saagen dat Capt ruijter dien wij die twee hoopen weesen het selve meede deede, vroegen wij hem wat die plaatsen betekenden en waarom syluyden dit deeden die ons geen ander reede daarvan wist te geeven dar dat den duijvel deselve gemaakt hadde en dat se die takjes daar op wierpen om hem af te bidden, hun lief te hebben, veel geluks en een lang leeven te verleenen, passeerden nog verscheijde moeilijke hoogtens en arriveerde om 3 uren in den agtermiddag voor de Vischrivier alwaar campeerden, synde deselve eene der grootste die wij nog gesien hebben, deselve heeft eene sterke stroom en is egter niet diep maar vrij breet en met klipbanken beset, hier moesten wij weederom pikken

en bijlen gebruiken om de doordrift passabel te maken en wij begonnen deselve

Den 3 dite 's morgens te passeeren dog quamen die niet sonder moeite en perikel over, onse cours hier na oostlijk stellende na het voor uyt leggende gebergte aan welkers voet een klijn riviertje loopt, trokken wij het selve vervolgens over en quamen hierna op een vlak en graasig veld, stelde doen onse cours Zuid oost aan, tot bij een fontijn langs dewelke sig een klijn bosje strekt alhier campeerden wij.

Twee is in deese 2 dagen regt verquikkent geweest en de windjes hebben sagt en variabel doorgecoelt.

Den 2e Breete 32 36 Lengte 45 43½ Cours en verheijd N. Ot 1¼ mijl.

Den 3e Breete 32 36 Lengte 45 50 Cours en verheijd O. 1¼ mijl.

Den 4e dito quitteerde deese fontijn 's morgens te half agt uren stelde onse cours oost aan over een vlak en grasig land, na verscheijde courssen arriveerde wij te elf uren by een klijn droog reviertje waarin eenig staande water vonde, hierby sloegen wij onse tenten op sagen heeden de Hottentotten vuur op een aardige manier maaken, hetwelk aldus geschiede: vooreerst sogten se wat droog gras hier na naame se 2 ronde stokjes van hard en droog hout, in eene derselve was een gat uytgeholt waarinne sij het droog gras leijdeden, het ander hout dat aan een eijnde rond was en in dat gat paste, draaijden se so lang met beijde handen daar inne tot het gras vuur begon te vatten.

De wind was 's voormiddags Noordwest sagtermiddags zijdoost met raooij weer.

Breete 32 30 Lengte 45 54½ Cours en verheijd N. N. O. 8 grā Olijk 1¼ mijl.

Den 5 dito braaken van hier op 'smorgens over seeven uren en na eenige oostlijke courssen quamen wij bij een droog spruijtje en kort daarop in een gebergte alwaar 4 Hottentotten bij ons quamen die volgens hun voorgeeven goede vrienden met de Caffers waaren, wij naamen se derhalven meede Hierna trocken wij met differente courssen berg op berg af voort, en arriveerden 's middags voor de Chijs Chamna rivier dewelke soowel door de Caffers als de Hottentotten met den eigensten naam word genoemt, hier campeerden wij om de meede hebbende Hottentotten des te yveriger in hunne gediensigheid te maaken, maakte den vaandrig de cpts Ruijter en Claas beneevens Couragie tot 's Compagnies capitijnen, vereerende aan ijder derselve een coper hoofd schild, waarop 's E. Com-

pagnies merk gegraveert stond, op t sien dat voormelde Ruyter met groote oplettendheid aankeek, hoe eenen van de onse een pijp tabak met een brand glas opstak riepen wij hem by ons en staaken een tweede pijp in syne presentie op waar over hij heel verbaast wierd, seijde hem hierop dat hij syne hand moest uijtsteeken dog de uytwerking van 't brand glas beginnende te gevoelen trok hij niet alleen desselfs hand selielyk terug maar sig met gelach na de andere Hottentotten wendende riep hij uyt wie kan sig by dat volk vergelijken, doen haalde wij een spiegel voor den dag en hem sig daarinne latende bespiegelen verwonderde hij sig nog meerder daar over en maakte sulke kuuren als een aap.

Hebben van daag wederom mooi weer met variabel windjes gehad.

Breete 32 23½ Lengte 45 57 Cours en verheid N. t. O. 7 grā : Olijk 1½ mijlen.

Aleer wij in het Caffersland aan welkers grens scheijding wij gearriveert syn trecken, sullen wij hier laten volgen eenige bijzonderheden die ons weegens de Hottentots natien die wy syn gepasseert syn te vooren gekomen en in dien opsigte seggen :

Als dat die dewelke in het Cannas land van de Attaquas cloof af tot aan de lange cloof en soo voorts noordwaarts op, diep in het land voor deesen hebben gewoont, in het algemeen waaren genaamt Attaquas Hottentotten, van wien de eerst gemelde cloof ook haaren naam heeft ontleent, dat na dat hun al haar vee van de Bosjesmans Hottentotten gerooft is geworden een gedeelte derselve sig met er woon begeeven heeft by onse landbouwers, en het andere gedeelte getrocken is na den oorspronk van de Gourits en Oliphants rivieren.

De Hottentotten bewoners van de lange en crome riviers clooven genaamt de Gamtobaquas syn met haare craalen vertrocken na het Houteniquas land.

De verdere Hottentotten uytgenomen de Damasquas, Damasonquas en Hoengeijquas, waarvan hier voorwaarts bereijts mentie is gemaakt, die wy onder weegen hebben ontmoet, wisten niet te seggen van wat natie se waaren sij noemden haar alleen na de rivieren waarbij deselve woonden en ook wel somtyds lands hottentotten.

Alle deese Hottentotten die voor deesen rijk van vee waaren, dog nu daar van door de gedaane rooving der Bosjesmans ten eenmaal ontbloot zyn, syn door de oorlogen die se so teegens malkanderen als teegens de Caffers hebben gevoert, ten deele om 't leeven gebracht en ten anderen van een verstroot, en die dewelke nu hier en daar nog worden gevonden bestaan uijt verscheijde natien die sig

bijeen hebben gevoegt, sij leeven thans als de Bosjesmanen van den roef de jagt en hetgeen se verders op 't veld en langs de stranden oetbaar vinden, sijnde dikwils door hongersnood genoodsaakt, sulke dingen te eeten, waar van de natuur een afgrijzen heeft, als se eenig groot dier dooden, voeren sij haare eraalen daar by en als de eene eenig wild op het gebied van een ander schiet, voeren sij daarom oorlog teegens den anderen, ja brengen alles dat hun voorkomt, mannen, vrouwen en kinderen sonder onderscheid om het leeven, die het nu ontkomt salveert sig met de vlugt in de boschagjen en word aldaar de prooij van den leeuw die hun al waaren se met vuuren omringt of in spelonken geborgen daar uijt weet te haalen soo dat alles maakt dat se allengkens verminderen en waarschijnlijk ten laatsten in 't geheel sullen uygeroeijd worden.

Voornoemde Hottentotten sijn klijn van gestalte hetwelk men moet toeschrijven ten deele aan 't gebrek aan voedsel en ten anderen aan dat se seer sober voorsien synde van carossen, geduurig by het vuuren leggen om sig te verwarmen.

Haare waapenen syn pijlen boogen en assagaijen, waarmede se op harten bokken en andere diergelijke soorten van wild op de jagt gaan, om elanden buffels en andere grote dieren te dooden gebrukende haarpoenen die soo wel als de pijlen vergiftigt syn, die onder haar behendig genoeg is om wild te schieten, word bij deselve in groot agting gehouden en aan soo een word tot een teeken van sijne bequaamheijd, een streep op het lijff gerist, en daar inne gestampte asch kool gedaan dat nooit uytgaat, bovens dien draegen se om de armen het vel dat om de oogen der buffels elanden enz. heeft gelee-gen, en deese schutters worden door de andere gediend.

Als men haar vraagt, waarom se om ten minsten iets te hebben om te eeten en dus door honger niet te vergaan, het land niet bebouwen en besaaijen geeven sy geen ander antwoord daarop dan dat se een ongelukkig volk syn en niets mogen hebben, dat van alles dat se souden mogen zaaijen en planten niets soude opkomen, dat dit voor andere geluckige natien gelijk de Caffers en andere alleen is gereserveert, vraagt men haar verders waarom se dan niet by de Hollanders gaan dienen, by wien hun geen kost soude ontbreken, seggen se daar niets anders op dan dat se dat wel weten maar dat daar veel werk is, hier meede bedecken sy hare luijghigheid, die sodanig is dat se liever van honger willen vergaan als te werken.

Wat ondersoek wy dies weegens hebben gedaan, wy hebben onder de Hottentotten die geen verkeering hebben met de Europeers, niet kunnen ontdecken dat se eenig denkbeeld hebben van eene godheijd

of opperweesen, alles dat men van haar in dien opsigte heeft kunnen te weeten krygen, was dat se een dom volk waaren, de andere Hottentotten die met ons ommegaan, door het dikwils van God hooren spreeken, seggen dat in de hemel een grote baas of capitein is, en dit is ook alles dat se weeten.

De Hottentotten hebben drie der leij soorten van gift die se tot het vergiftigen van haare assagaaijen pijlen en harpoenen gebruiken.

Het eerste trecken se op de navolgende wijze uyt seeker boom, by haarlyuden de Giftboom genaamt, die in haare landen in meenigte worden gevonden, se neemen eerst de bladeren en jonge taeken daarvan die se vervolgens so lang laten kooken, tot dat het water dik en slijmerig begint te worden, dan worden de bladeren en taeken daar uijt genomen en het overblijvende vergiftige slijmerige water latende daarna nog soo lang koken tot dat deselve heel dik word.

Het tweede gift dat vry substilder als het eerst is, bestaad uyt de blaasjes die se weeten trecken uyt de kiesien van het bovenste kaakbeen der slangen, die se om het leeven brengen, en vooral als die dieren paaren, ter welkers tyd so sy seggen het gift veel sterker is en een meerder overvloed dan in andere tyden gevonden word, dese blaasjes doen se met de kiesien dier dieren invoegen als gemeld koken, tot dat het water meede tot een vast lighaam word, eetende de Hottentotten behalven de cop de slangen die se kunnen magtig worden in het geheel op.

Het derde soort van gift 'twelk wat slapper als de twee andere is, bereyden se op de meerverhaalde wysen van seekere bollen, die se uyt de grond graven.

Met deese giften smeeren en vergiftigen se haare assagaaijen en pijlen maar haare harpoenen voornamentlyk met het slang gift dat het sterkste van alle drie is, om het wild te vangen, maaken se ook langs de riviere diepe gaaten waarin het wild als het wil gaan drinken valt, deese gaaten syn over een mans diepte en van boven met gras bedekt en de andere passagie na het water met bosschen gestopt, soodat wanneer het wild na het water wil het selve absolut over de gemaakte gaten gaan en daar inne vallen moet, schoon nu in deese landen veele wild gevonden word, leyden de Hottentotten des niettemin groot gebrek ter saake dat het wild so door de dagelyxe jagt die daarop word gemaakt als dat het selve door het verblindende gedierte te weeten, leeuwen, tijgers en wolven waarvan dit land van de Attaquas cloof af tot aan deese riviere toe als vergeeven

is beloerd en betrapt word, so schuw word dat het selve niet als met groote list kan bekroopen worden.

Den 6 do Rustdag.

Ten aansien de Caffers hier bovengemeld voor sterk en dapper worden gehouden, verdeelde den vaandrig om niet onvoorsien overvallen te kunnen worden en ook altijd in staad van defentie te weesen, al het volk onder den train behoorende in drie bijzondere hoopen of wagten, elk met een officier, aan het hoofd met ordre dat deselve beurt om beurt en vooral snagts altijd gewapend op de been soude blijven, synde al het geweer ook besigtigt; vervolgens beriep den Commandant de leeden van den raad by een en stelde deselve voor of men sonder vertoef in het land der Caffers soude trecken dan wel voor af aan de hoofden derselve een besending doen, om hun van onse komst kennis te geeven, maar gemerkt met het heengaan en weeder komen wel thien dagen soude verlopen en dat behalven dat onse provisien waarvan wij nog maar seer sober sijn voorsien, intusschen ten eijnde souden loopen, wierd best gedacht maar so voort te gaan, edog daar bij dat voor uijt eenige Hottentotten met een present aan een der voornaamste van de hoofde dier natie die men verstonde Banke genaamt te syn, en na een andere genaamt Paro de voornaamste te weesen soude senden om hem kennis te geeven dat wij quamen om met haar lieden's Compagnies weegen vrede en vriendschap te maaken, hetwelk ook so aanstonds in het werk wierd gesteld, teegens den avond keerden de uytgesondene Hottentotten terug met sig brengende eenige Caffers, die ons verwelkomden en teffens een present voor den gemelden capitein Paro vroegen, met byvoeging dat wy voor dat wij na capitein Banke gingen, eerst by hem capitein Paro als de voornaamste der natie synde moesten gaan of dat hij sulx andersints qualyk soude neemen 't welk ons om de omweg die wij by hem te gaan souden moeten neemen niet geleegeen komende excuseerden wy sulx dog gaven aan de Caffers om deselve te vreedden te stellen, de presenten meede die voor capitein Banken waaren gedestineert.

Den 7e do. Den train thans soo met gisten tolken als andere Hottentotten tot in de 100 coppen aangegroeyt synde gingen wy heeden dus sterk verders op marsch en passeerden de Chijs Chama rivier over, en quamen met een in het Caffersland stelde vervolgens ons cours zuyd oost aan door een wijd uytgestrekte bosch van doorn boomen, en voorts over eenen hogen berg en quamen te elf uren te campeeren by een klijn rivierte langs dewelke een bosch van groote boomen stond; In den agtermiddag quamen 4 Gonaquas

Hottentotten by ons die voorgaven veehoeders van capitein Péro te weesen dog wy merkten se aan inteegeendeel voor spions van andere hoofden der Caffers, des niettemin dedden wij haar een presentje van corallen, waar mede se weg gingen.

Breete 32 21. Lengte 46 1 Cours en verheijd N. O. t. O. 3 grā : Nlijk 1 mijl.

Den 8 do. Na het passeeren van een spruijt mitsgaders rivier Kromanka waarbij een craal van Caffers vonden, waaruyt alle gevugt was, arriveerden wij te half elf uur op eene klijne vlakke daar wij deesen dag halte hielden, het water der gemelde riviere is moderig en onaangenaam om te drinken, soocals wy ons needer stelden, sagen wij op de top van een voor ons leggend berg een troep kaffers-komen, die daar op bleeven staan, wij sonden hierop na haar toe den gidse die wij van de Chijs Chamna rivier meede hebben genomen, die na veel moeite vier der Cafferen bij ons bragt, wij vertoonden deselve de meede gebragte snuijtsen die hun seer wel aanstonden sij gingen vervolgens hunnen capitein daarvan kennisse geeven, en het duurde niet lang of alle de gemelde Caffers quamen de berg af by ons met agterlating egter daarop van haare wijven en kinderen, sy seyden ons dat haare capitein sig by ons souden vervoegen om vee voor die snuijtsen te ruijlen: en dat als deselve dit soude hebben gedaan, sy het ook souden doen; sy gingen onder malkanderen aan als dolle en raasende menschen sodat wij ons quallyk konden horen spreken, die natio is vrij robuster als de Hottentotten sijn.

Hebben eenigen tyd na den anderen mooi en goed weer met sagt koelende windjes gehad.

Breete 32 22 Lengte 46 6½ Cours en verheijd O. t. Z. 1½ mijle.

Den 9 do quaamen heeden te campeeren by een klijn riviertje reedelyk met water voorsien eenige der Caffers die gisteren by ons syn geweest, quamen heeden wederom by ons met sig eenig Ternataansch koorn en brood brengende, hetgeen wy van haar inruijlde, synde dit brood weegens de magerheyd van 't koorn hart en droog, dog eetbaar, wy ruylden bovendien van een capitein Goearij een os voor corallen.

Breete 32 25½ Lengte 46 9½ Cours en verheijd Z. Z. O. 10 gra : Olijk 1½ mijlen.

Den 10 do dewijl wy goede hoop hadden van meerder vee te kunnen inruijlen bleeven wij van daag hier leggen deese inlanders quaamen geduurig by ons af en aan meede brengende ter ruylinge brood, koorn, tabacq die sy planten en dacha, ook ruylden wy van

een capitein Aana een koeij, dat volk beelde sig in dat wy ten minsten twee wagens by ons hadden gelaaden met koper en ijser se waaren meede in die waan dat wy in onse land onder de aarde wonen en dat wy de eeven gemelde mineraalen maar so daar uijt haalden.

Twee soons van voorseijde Capitein Goearij vereerden ons egter onder de betaaling twee ossen en om deselve tot den aanbreng van meerdere te aanmoedigen, gaven wy haar nog eenige snuijtserien meede, wy kogten nog een partytje van het bovengemelde koorn die klijn van corl en als de giers in Europa aan trosjes groeijt.

Den 11 do marscheerden Z. aan tot dat wij quaaamen op een hoogte van waar de zee in 't Z. Z. Ot van ons zagen en pijlden den Caffersland berg in 't N. t. Wte van ons en na eenige kleyne coursesen arriveerden wy in een dal bij een klijn riviertje alwaar wy ons te thien uren ter needer stelden, in verwagting dat Goarij welkers craal omtrend $\frac{1}{2}$ uur hier van daan legt eenig vee soude aanbrengen dog niemand komende, ging den adsistend met 5 man daar na toe, hij vond dien capitein in syn kraal in het midden syner soldaten sitende met dewelke hij ook bij ons quam deese Goarij is een oud robust gierig en impertinent man, die door geen uijtterlykheid van sijne soldaaten te onderscheijden was, wij deeden hem een presentje van snuijtserien daar hy ons egter geen dank voor wist selfs hield hij syn beestiaal soo hoog in prijs dat wij niets van hem konden vermangelen.

Na het vertrek van dien capitein wierd ons door een onser Hottentotten berigt dat denselven het getal onses volks naauwkeurig hadde opgenomen en voorts dat hij van meeninge was met een groot magt weeder afte komen om ons alle onder het pretext van levens middelen te verruijlen te massacreeren, wyders dat dien trouwloosen capitein by den capitein Ruijter die gelijk wij sagen by de Caffers in agting was, hadde aangehouden om ons te verlaaten hier over wierden de bij ons synde Hottentotten soo wel als de burgers Arendsdoorp en Gerrit van Nimweegen sodanig verschrikt dat se aanstonds wilden terugge keeren, gelyk de Hottentotten die wij van de Chijs Chamma rivier hadde meede genomen het ook sonder vertoef deeden, dog de andere beprateden wy om voor eerst nog by ons te blyven, dog wy voor so veel het ons aanging, lieten ons hierdoor niet verschrikken en resolveerden onaangesien dit alles door het Caffers land te trecken en dat so wij wierden aangedaan wij ons dan ten besten doenelyk soude deffendeeren houdende ons inmiddels op onse hoede, deese 2 daagen heeft het zagtjes geregent onder het waaijen van een koude noord weste wind.

Breete 32 28½ Lengte 46 9 Cours en verheijd zuyden 6 gr :
 Wlijk ¼ mijl.

Den 12 dito verlieten deese plaats smorgens te half agt uren en stelde onse cours zuid oost aan over eene hoogte van waar wy alles in de craal van voormelden Goearij in beroerte sagen dog wy stoorde ons niet daar aan en gingen ons weg heen, na 2 kleijne beekjes gepasseert te syn quaamen wy aan een klijn riviertje met schoon lopend water alhier ontmoeteden 2 Caffers van Capitein Banke, ter deeser plaatse onsen cours veranderende gingen wy zuyden op en arriveerden te thien uren by een klijn brak riviertje alwaar wij campeerden hier legt een craal van Capitein Banke met eenig aantal vee, wonende daarop sommige syner soldaaten met de onder hem Banke dienende Gonaquas Hottentotten dien Capitein sond alhier by ons een boode, om ons te verwelkomen met eene te betnygen dat het hem seer lief was dat wy in syne land quamen, dat hy de Duytsche natie geneegen was en met deselve sogt in vriendschap te leeven wijders dat meergemelde Goearij met Capitein Paro teegens de Duytschers aanspande hier uijt bemerkten wy dat hy sowel als Paro bereyts kennisse hadde van het quaad voorneemen van Capitein Goearij, dog wij lieten niets daar van blyken en om denselven in de goede gedagten die hy voor ons had des te meer te bevestigen wierd hem een granadiers muts met een eoper hoofd schilt en wat corallen tot present gesonden omtrend een uur daarna quam gedagte Capitein Banke selfs, hij was als een teeken syner waardigheijd, door omtrend hondert soldaten omringt haare assagaaijen ter needer gelegte hebbende, settede sig Capitein Banke bij ons houdende wy onder wijl goede wagt, omdat deese natie niet te vertrouwen is, soals hij Banke sag dat den vaandrig een Granadiers muts op had, settede hij die dewelke wij hem vereert hadden meede op in discours geraakt synde vroeg hy ons om veele dingen die wij egter bleefdelijk afsloegen, hij vernam meede na den naam van den vaandrig, die hem antwoorde genaamt te weesen Capitein Holland, twelk wierd gedaan omdat dat volk geen denkbeeld van eene maatschappije heeft en nadat hij ons een os hadde vereert, die egter weederom moest worden betaald, versogt hij ten laatsten nog om een hond, daar deese Kaffers grote liefhebbers van syn en altyd een meenigte bij sig hebben, dewelke hem wierd gegeven onder belofte van syner kant dat hy morgen meerder vee by ons ter ruylinge soude aanbrenghen deese Capitein Banke is swaarijvig en uijtterlijk seer vriendelyk van omgang hy sprak met groote minzaamheijd tegens syne onderdanen die hem weederom met sulke geneegentheijd en

li
 ee
 de
 ve
 w
 in
 m
 col
 een
 die
 hij
 her
 wa
 I
 Oli
 I
 ster
 nog
 in t
 om v
 en h
 ook
 ons
 gaan
 hebb
 land
 Capi
 dene
 hoof
 der b
 oliph
 daarv
 daerb
 dat m
 smou
 de er
 dat h
 aan n
 leuge
 Hotte
 afgev

liefde bejeegenden dat wij verwondert waaren sulke zeeden by soo een woeste en ruuwe natie te sien, syne kleeding bestond gelyk doorgaans bij de Caffers gebruykelyk is in een caros van een beeste vel hetgeen swart en ruijg als camoes leer bereyt was, om syn hoofd waaren een meenigte strenge corallen op malkander gewonden en in de ooren hingen hem eenige snoeren van verscheyde coleuren dog meest roode die by haar meerder getrokken syn als die van andere coleuren, om den hals droeg hij eenige coopere en ijsere ringetjes op een riem aan malkander gereijgt waaraan 2 ijvoore plaatjes hingen die tot suiiveringing der ooggen worden gebruijkt en om de armen was hij rykelyk voorsien met copere en ijsere ringen, hy hadde nog by hem verscheijde sakjes waarin de verdere rykdom van corallen bewaard wierden.

Breete 32 32 Lengte 46 10½ Cours en verheijd Z. t. O. 9 graden Olijk ½ mijl.

Den 13 dito quam den voormelde Capitein Banke met sulk een sterk gevolg als gisteren heeden weeder by ons wy ruijlden van hem nog twee beesten dog so duur dat wij geen lust hadden om meerder in te ruijlen, hy versogt ons verders om een snaphaan, mitsgaders om wat medicijn voor een seer keel, het eerst wierd hem geweygert en het andere door den chirurgijn toegedient gebruijkende hetselve ook dadelyk hier na vroeg hy ons waar na toe wy wilden en welk ons oogmerk was, daarop gaven wij hem tot antwoord na strand te gaan om te vissen, hierop nam hij afscheyd van ons na ons egter te hebben beloofd morgen een gids te senden om ons na het Tamboegis land te brengen kort hier na quamen by ons eenige afgesondene van Capitein Paro om ons te bedanken voor het aan denselven gesondene present van de Chijs Chamma rivier en teffens om een copere hoofd schild te vragen, die wij onder het seggen dat wy geen meerder hadden weijgerden, hierop haalden se van onder haar caros een oliphants tand die se te koop presenteerden, dog vroegen soo veel daarvoor dat wy die van de hand moesten wysen, sij gebruijkte daerby soo veel omweegen en uytvlugten, dat men wel konde sien, dat met hun niet te handelen was, en dat se in dat stuk den besten smous niet souden toegeeven, sy verlieten ons hierop en gingen na de craal van Capitein Banke, schoon se ons bevoorens hadden gesejt, dat haaren Capitein met denselven in onmin leefden, hier uyt en aan meerder omstandigheeden konden wij wel sien dat dat volk seer leugenagtig en van een bedriegelyken inborst is. Eene van onse Hottentotten vertelde ons dat meergemelde Banke haarlieden hadde afgevraagd, waarom wij soo wel gisteren als van daag geduurig in

de wapenen waaren geweest, daar se de haare ter zijde hadden ter needer geset, en dat sy hem daarop hadden geantwoord, dat dit ons manier van doen was.

Hebben deese 2 daagen goed en aangenaam weer met sagt koelende windjes gehad.

Den 14 dito. Nadat onse wegwijzers synde een Gonaquas Hottentot en 2 Caffers by ons gekomen waaren gingen wij te half agt uren op marsch en onsen cours om de oost stellende, passeerde de riviere daar wij aan geleegen hebben en na nog over een klein rivier, mitsgaders een schoon loopend beekje gekomen te syn quamen wij op den middag aan de rivier Gromanka, alwaar wij bij een klijne fontijn camperden synde deese rivier vrij breed en diep met eb en vloed onse gidsen sond den vaandrig terugge alsoo deselve ons een verkeerde weg geweesen hadden en om met deese bedriegelijke natie niets meer te doen te hebben, resolveerde wij voortgaan naar het compas te werk te gaan, in den agtermiddag wierd den adstend neevens den stuurman landmeeter en 4 soldaaten naar 't strand gesonden welke naar gedaane besigtinge rapporteerde dat sig in de mond der gemelde riviere een zandbank bevond die het inkomen derselve selfs voor kleijne roeij vaartuijgen onmogelijk maakte, voorts is de strekking van 't land O. N. O. en W. Z. Wt en hoger op N. O. en Z. Wt en het strand klippig en vlak.

Daar viel den gantschen dag swaare reegen en het heeft sterk gedondert.

Breete 32 31½. Lengte 46 16 Cours en verheijd Oosten 6 graden Nlijk 1½ mijl.

Den 15e dito. Met een noordlyke cours quamen wy by een klijne rivierte ter houw hier langs sagen wy regts en lings veele craalen leggen van hier trocken wy met differente klyne courssen voorts over hooge ruggens en arriveerde 's middags in een dal by de bovengemelde rivier Gromanka.

Breete 32 26½. Lengte 46 13½ Cours en verheijd N. N. W. 1½ mijlen.

Den 16 dito. In de voorleedene nagt waaren de twee Hottentotten Capitein Kuijter en Claas met alle de Hottentotten van haar craal sonder de aan haar beloofde belooninge te hebben ontfangen gevlugt, ende sulx uijt vreesse van door de Caffers te sullen worden vermoort; gingen heeden Noord oost aan teegens eene hoogte van waar de zee in 't zuyde zagen en de Cafferlands berg in 't Noord Noord Oost van ons pijlden, van deese plaats trocken wij over verscheijde andere hoogtens en hadden aan ons regterhand een cloof

waar in veele craalen saagen leggen uyt dewelke meenigte van Caffers op sprongen en een yselyk geschreeuw maakten wordende sulx gepaart met 't blaffen harer honden die wat klijn vallen, wanneer de Caffers hier of daar gaan of op staan gaan die honden als dan aan 't huijlen, 't geen regt naar is om aan te hooren, verders voortreckende quamen wij smiddags ons ter needer te stellen bij een klijn riviertje.

Breete 32 20 Lengte 46 12 Cours en verheijd Noorden 8 graden Westlyk $1\frac{1}{4}$ mijl.

Den 17 dito begaaven wy ons smorgens te seeven uren weder op weg stelde onse cours om de noord gekomen synde by een klyn riviertje van schoon water sagen wij van daar aan alle kanten een meenigte kraalen leggen, de Caffers quamen daar uijt by troppen tot ons en schoon den vaandrig haarlyuden liet seggen dat sy van den train moesten afblijven drongen sy egter al nader op ons aan, en alsoo wij hier door in den marsch wierden tegengehouden, reed den vaandrig hierop, op haar in en met de uytgetrockene pistool zeijn doende, dat so se van ons niet weg ging hij op haar vuur soude geeven, vloogen sy op het horen en sien van dien sonder vertoef hals over cop weg, passeerde kort hier na weder een klijn riviertje en arriveerden te half twaalf uren aan een groot lopend rivier, dewelke de Caffers Kauka ofte Buffels rivier noemden alwaar wij camperden.

Hebben deese 3 daagen betrokken lugt gehad en nu en dan wat reegen met een Noord weste wind.

Breete 32 15½. Lengte 46 10 Cours en verheyd N. t. W. 9 graden Wlyk $1\frac{1}{4}$ mijl.

Den 18 do Rustdag.

Lieten de nodige reparatien aan de wagens doen, ook liet den vaandrig de leeden byeen komen wanneer op desselfs propositie geresolveerd wierd, van deese rivier naar 't strand te trecken om de mond der voornoemde rivier te besigtigen en teffens te ondersoeken of er niet een bequaame haaven in deese schoone landstreek soude leggen om na deese visitatie onse cours dwars door het land voort te setten ter sake dat onsen soberen voorraad van provisie niet toeliet dat wij verder hooger op gingen en dat wy aan den anderen kant ook geen meerder vee van de Caffers konden inruijen.

Den 19 dito quamen van deese morgen 3 Hottentotten aan de riviere Chijs Chamma woonagtig die in dit land gekomen waaren om haare vriende te bezoeken haaren dienst offereerende om ons het pad te wijsen ende dewijl deselve de Caffers taal verstonden en dat

wij ons van tolken ontbloot bevonden, naamen wy haar meede ; met een zuydoostelyke cours passeerde wy heeden in den voormiddag de Meehouw of Matjes rivier die in de riviere Kauka uijtloopt, kort daarop de rivier Dewana, dewelke in soo eevengemelde Meehouw rivier haar uytwatering heeft, in beyde die rivieren die stil van loop en vol klippen syn, vonden wij goed drinkwater, gingen voorts Oost Zuyd Oost aan, over eene hoogte van waar de zee in 't zuyde zagen en de mond van de Kankerevier in 't zuydoost ten zuyden pijlde de coers hier na oost noord oost stellende quamen wij daar meede in een groote vlakke, de eerste van eenig belang die wij in 't Cafferland sagen, de marsch vervolgens Oost voortsettende arriveerden wij 's middags by een klijn riviertje Korouw ofte Klaauwen genaamt welkers waler brak was hier sloegen wij onse tenten op wy hadden hier niet lang stil gehouden of wij sagen een groote meenigte Caffers soo uyt het Oost als uyt het West op ons afkomen ende gemerkt sulx niet veel goeds beduijde liet den vaandrig hun weeten dat se souden hebben af te trekken, daar se in het eerst weynig gehoor aan gaaven, dog toen se allarm hoorden slaan en dat wij in het geweer te voorschijn quamen begaven se sig schielyk op de vlugt, edog op den avond bragten sij 2 van ons trekbeesten die de wagtters op den weg verlooren hadden by ons terugge, het viel ons vreemd voor sodaanige opregtigheyd bij deese natie te vinden, dog stond in twyffel of sulx uyt goeder trouwe dan wel uyt vrees geschied was.

Breete 32 14 Lengte 46 17. Cours en verheijd O. t. N. 4 gra : Nlk 1 $\frac{3}{4}$ mijl.

Den 20 dito vervorderde te half agt uren onse marsch en stelde de cours zuyd oost aan tot bij een klijn riviertje Goeasa genaamt, die sig in de rivier Kauka ontlost quamen voorts met verscheijde courssen op eene hoogte van waar de zee in 't Zuydoost zagen en de Cafferlands berg in 't Noord West pijlden en arriveerde vervolgens te twaalf uren by een klijn fontijn met weynig water alwaar wy campeerden.

Hebben deese 2 daagen mooi weer en labberende windjes gehad.

Breete 32 15 $\frac{1}{2}$ Lengte 46 25 $\frac{1}{2}$ Cours en verheijd O. t. Z. 1 gra : Zlijk 1 $\frac{3}{4}$ mijl.

Den 21 dito quaamen heeden met een oost cours te campeeren by een fontijn met brak water van waar den Commandant sonder te rusten met den adistend, naar het strand synde 2 goede uren rijdens van deese fontyn geleegeen reed, vindende de strekking van het land aldaar N. O. t. Ot en Z. W. t. Wt in den agtermiddag quamen 't detachement in 't camp terugge.

Breete 32 17 Lengte 46 30 Cours en verheijd O. Z. O. 4 graden zuydlyk $1\frac{1}{4}$ mijlen.

Den 22 dito raakten over seeven uren op weg onse cours zuidcoost door een wydloopig doornbosch neemende en na eenige clooven en hoogtens te syn gepasseert, quamen wy voor een hoogte daar men onmogelyk met wagens op gaan en afkomen konden, so dat na een andere passagie moest gesogt worden, hetwelk gevonden synde quamen wy daar door alhoewel niet sonder moeijte over de rivier na Goerij waarby wy ons ter needer sloegen, deese riviere is zoutagtig dog omtrent 2 grote snaphaan schoten van onse rustplaatse vonden wy een fontijn met goed water, in den agtermiddag quam een Gonaquas Hottentot syn dienst aanbieden om ons de weg over de riviere IJ aan te wijsen hielden hem derhalven by ons.

Daar woeyj soo wel gisteren als van daag een stijve noordweste wind met een overdrijvende lugt.

Breete 32 17 Lengte 46 34 Cours en verheijd Oosten $\frac{2}{3}$ mijlen.

Den 23e dito. Rustdag.

Vonden de miswijsing van 't compas op 21 graden noordwest.

Den 24 dito vervorderde wy onse route 'smorgens te seeven uren onse cours om de oost stellende, quamen wy voor de rivier Caninga ofte Elands rivier die wij wegens desselfs stijve oevers niet als met perijkel en grote moeijte konden overkomen daar was geen ander water in als hier en daar in cuijen, 'twelk egter goed was om te drinken, dit gedaan synde gingen wij voort en quamen in een dal bij de rivier Goenoebe genaamt te campeeren, vonden alhier in de rivier goed water, maar een snaphaan schoot lager was 't selve ten eenemaal sout, ter deeser plaatse wierd door een onser Hottentotten een seekoeij geschooten.

Breete 32 15. Lengte 46 38 Cours en verheijd N. O. t. O. $\frac{1}{2}$ mijl.

Den 25e dito Onse cours was N. O. t. Ot passeerde daar meede de rivier Goadar beteykende Moeras rivier mitsgaders nog eenige spruijte en arriveerde op den middag aan de Goerecha ofte Aloes rivier alwaar ons ter needer stelden hebben op heelen een moeylyken marsch gehad ter saake dat de weegen geduurig moesten verbeterd en bequaam gemaakt worden. In den agtermiddag quamen de Caffers in meenigte uyt de hier om leggende craalen, by ons, dié hare assagaijen brood etca voor seekoeij spek verruijde daar deese natie op versot is, het vel van dat beest sneeden se met assagaijen stuckent en aaten het raauw op soodat wij sagen dat se met de Hottentotten in dat stuk niets verschilden; deese Caffers om de

zeekoeijen te vangen gebruiken deese list, sij setten midden in het pad waardoor die dieren gewoonlyk uyt het water op het land te komen om te graasen schuijns diep in de grond een scherp puntige olijfstok wat uijt de grond met de punt na de land kant steeckende, als dat dier daar over met gemak aan land is gekomen dan maaken sij aan weerskanten van het pad een yselyk geschreeuw waar van dat beest verschrikt wordende, sig schielijk omkeert en na het water terugge keert sonder ergens om te sien, lopende dus met haar borst of buyk die laag neederhangen in die stok waarop se vast blijven steeken en vervolgens sterven.

Breete 32 12 Lengte 46 40½ Cours en verheijd N. O. t. N. 2 gra: Olyk ¼ mijl.

Den 26 dito verlieten deese rivier 's morgens over seeven uren de cours N. Ot stellende en passeerden onderweegen de rivieren Boerrechaaij en Tinsa in beide die rivieren vonden wy niet als eenige kuijlen met goed drinkwater, de laatstgemelde rivier loopt met 2 bysondere monden in zee uyt trokken vervolgens over een gebergte en arriveerden 's middags in een dal by een riviertje daar een weynig water in was, en campeerden aldaar deesen marsch is alsoo fattigant geweest als die van gisteren.

Breete 32 8½ Lengte 46 45 Cours en verheijd N. O. 1½ mijl.

Den 27e dito vervorderden wij onse rijs smorgens te seeven uren onse cours Noord oost stellende over een hoogen en klippigen berg wanneer wy ons regt in't gebergte bevonden gingen hier op door seer moeilijke weegen met differente courssen voort, totdat wy quaamen by de reviere Quenoncha anders Menschen ooren genaamt hier geen passagie voor wagens vindende moesten wy soo lang hier blyven leggen, tot dat de manschap dewelke wierd uytgesonden, om na een doorkomst te zoeken soude syn te rugge gekomen, deselve rapporteerden by haar terugge komst dat er nergens was door te komen, al was het dat men tot faciliteeringe van de marsch de waagens uijt malkanderen nam, hier uyt bemerkten wy dat wy door onse Gonaquas wegwijsers, seekerlyk op aanraading van eenige Caffers capitein om ons dus te genoodsaaken haar land te verlaaten waaren misleijd, dies vreesende dat deselve wegwijsers somtyds van ons souden mogen wegloopen, liet den vaandrig hun vast binden met bedreyging wyders dat hij hun ter dood soude laten brengen, indien se ons geen bequaame weg en doortogt aanweezen, hetgeen van sulke goede uytwerkinge was, dat se bekende dat er een beeter pad was, en dat se ons daardoor verders souden brengen.

Breete 32 7 Lengte 46 47. Cours en verheijd N. O. ½ mijl.

Den 28 dito. De gitsen bragten ons heeden door een bequaam weg langs de rug van 't gebergte en quamen daardoor met een Noord Noord Westelyke cours bij een grote Cafferskraal die van veele andere van kleijnder omtrek was omringt deese craalen behooren tot een zoon van Paro Daleke genaamt daar nijt quamen drie Caffers tot ons deese menschen stelden sig ten minsten in schijn seer verwondert over dat onse Gonaquas wegwijzers ons door sulk een slegt pad als dat van gisteren hadden vervoert, passeerden vervolgens de Goerecha rivier alwaar de Caffers ons de plaats aanwezen daar den burger Hermanus Hebnaar met syne makkers over eenige jaaren geleeden syn vermoord geworden, na de reedenen daar van gevraagd hebbende wisten de Caffers daarop niets anders te antwoorden dan dat de tolken van die Europeers schelmen waaren geweest, die niet alles na behooren overgetolkt hadden, trokken hierna over de oorspronk der riviere Quenoncha en arriveerde' satermiddags te een uur bij een klijn riviertje alwaar wy ons op een hoogte camperden, op deesen marsch vonden wy Amakquas doornbomen die tweederleij sorten van takken en bladeren op een stam hadden en dus van selfs gegroeijt waaren, synde een gedeelte der takken so als die dier bomen gewoonelyk groeijen met doorn voorzien, en de andere takken daarvan in het geheel ontbloot dog met bladeren die van de melk houte boom niet ongelijk dog ligter van couleur aan deese takken groeijen langwerpige besjes van roose couleur, hier betaalden wij twee van de eevengemelde Caffers voor haare moeite in 't aanwijzen voor de weg, en den derden bleef by ons, om ons over de rivier IJ te brengen.

Breete 32 3 Lengte 46 44 Cours en verheijd N. N. Wt. 7 gra : Wliik $1\frac{1}{2}$ mijl.

Den 29 dito syn van hier vertrokken 's morgens te seeven uren stelde onse cours om de Noord over een seer goed pad schoon hetzelve langs het gebergte liep, en nadat wij verscheijde spruijten overgekomen waaren, quamen wy op een hoogte van waar het Tamboegies land sien konden synde het een regt naar gesigt ten aansien men niets anders sag als een aanschakelingen van hooge bergen de eene agter den anderen met diepe afgronden tusschen beyden waar door het volstrekt onmogelyk was om te kunnen doorkomen en also bovendien hier geen weij of gras voor 't beestiaal wierd gevonden moesten wy derhalven terugge keeren tot een der voorwaarts gemelde spruijtjes, alwaar wij halte hielden, wy syn door deesen Caffers wegwijzer niet beeter behandelt dan doer de andere daarom liet hem den Commandant braaf afrossen en joeg denselven vervolgens weg ;

een onser Hottentotten vonden hier omtrend een bok door de tyger geslagt deselve was byna soo groot als 't wyfje van een hartebeest, dik van hals en bruyn geel van couleur, onder de buyk en staart was hij wit.

Hebben eenigen tyd moeij en warm gehad nu en dan wat betrokken lugt en zagt koelende windjes.

Breete 31 57½ Lengte 46 39½ Cours en verheijd N. N. W. 8 gra :
Wijk 1½ mijl.

Den 30e dito sond met het aanbreken van den dag onse Hottentotten uyt om na een bequaame weg naar de revier Y te zoeken, deselve keerden weer met 't vallen van den avond, en bragten meede drie Hottentotten aan gemelde rivier woonagtig die ons beloofde over de rivier en tot in het land der Tamboegies te brengen.

Julij

Den 1e dito gingen 's morgens vroeg met deese wegwijsers op rijse onse cours noordlyk stellende eerst door een wijd uytgestrekte doornbosch, vervolgens door 't gebergte over een regt moeyelyk en verdrietige weg daar de soldaaten by continuatie soo voor als op zy der wagens moesten blyven om deselve voor 't omslaan te bewaaren, deese passagie wierd door de veelvuldige reegen die toen wy overging viel, nog des te moeijlyker en gevaarlyker gemaakt, na verscheijde hoogtens dus op en af gekomen te syn, arriveerden wy in den agtermiddag te 3 uren voor de riviere Y betejkende soo veel als Zand rivier alwaar wy campeerden.

Breete 21 53½ Lengte 46 10 Cours en verheijd Noorden 6 graden
Olijk 1½ mijl.

Den 2e dito. Rustdag.

Wierd heeden een sergeant met eenig volk over gemelde rivier gesonden om te sien of het land daar over gelegen, konde doorgeeesen worden ofte niet denselven rapporteerde bij syne terugkomst, dat alshoon de weg moeijlyk was, men egter er wel soude kunnen door komen, en dat men na omtrend een dag rijse dan een vlakke land soude ontmoeten dierhalven wierd goedgevonden daar door voort te gaan en de weg ten besten doenelyk te laten verbeeteren.

Voor wy gemelde rivier Y die het land van de Caffers van dat der Tamboegis schijd overgaan, sullen wy hier ter needer stellen het voornaamste en merkwaardigste dat wy soo ten aansien van de zeeden en gewoontens der Cafferen als ten belange van de gesteldheijd van het land dat se bewoonen, hebben gesien of kunnen verneemen.

Wat het land selfs aangaat gerekent van de Chijs Chama rivier tot aan die van Y hetselve is een hoog land bestaande meest uijt

hoog en laag heuvelen, sommige met geringe vlakten daarop in voegen dat wanneer men daardoor rijst het land sig als een hol gaande zee vertoond, het land strekt noord op tot aan het Caffersland gebergte, dat seer hoog is en als een voormuur aan die kant diend, en zuyd langs de zee, het land is vrugtbaar en wel voorsien van goede weij en bouw landen, brandshout is er ook in overvloed, dog daar ontbreekt wagenmakers en timmerhout, 'twelk niet als met grote moeite soude kunnen worden afgehaald uijt het evengemelde gebergte dat daar van rykelyk is voorsien, op de heuvelen en in de daalen worden groot boschen van doorn boomen gevonden die een fraaij gesigt verschaffen, wild word er weynig gevonden, om dat het selve bij de inwoners door de jagt dagelyx word vernielt en dus geen tijd heeft om weeder voort te teelen.

De Caffers syn rijsig van gestalte robust en wel gemaakt met groote monden oogen en dikke ingevallene neusen dog soo veel niet als die der Hottentotten het vel swart het hair wyinig verschillende van dat der Hottentotten dan alleen dat het selve een wijinig neederhangt, sij smeeren hetselve sterk met vet, dog haare lighaam seer weynig, langs het selve hebben se op een eevengelykiger afstand twee rijen vleesch knoopjes, op deselfde wijze gemaakt als die dewelke de Rio de Lagoa en Guineesche swarten meede op haare lighaamen hebben dog soo hoog niet uytsteekende, deselve loopen van vooren over de schouderen op de rugge, soo fraaij nu als de mans van leest syn, soo leelyk en so mismaaft sien de wijven uijt.

De kleeding der mannen bestaat uyt een enkeld caros of vel dat so swart en wel bereijid is als camoes leer, 't welk se alleen met haare tandige assagaaijen weeten so klaar te maaken de haarige zijde daarvan draagen se teegens het lijf en de gladde zyde buijten, die caros waaraan aan den hals een soort van een omslag is, draagen sy dan voor dan agter en ook wel somtijds op zijde als se die op de rugge hebben, dan sijn se van vooren in 't geheel naakt, het hoofd van de roede enkeld en alleen gedekt synde met een dopje van darmen gemaakt, dat met een riemtje aan haare lighaamen vast gemaakt is de vrouwen draagen een onderrok met een korte mantelje en een soort van een muts waarvan vier bysondere slippen op de schouderen hangen op het hoofd, van het selfde leer gemaakt, dog in huijs lopen mannen en vrouwen sonder schaamte moeder naekt, de mannen alleen dragen om den hals aan de armen en ook wel aan de voeten coopere en ijsere ringen en aan de ooren coralen en ook wel in steele van dien een soort van gras die seer breed is, dog die veel corallen besitten vercierien ook wel de hals daar meede, haaren ver-

deren rijkdom van corallen dragen se in sakjes van leer geborgen aan de armen vast, om het lijf draagen se een band waaraan twee a drie riemtjes uijt een beestvel gesneeden, tot onder de caros uyt hangen, de schutters onder haar dragen so wel als de Hottentotten meede aan de armen het vel dat om de ooggen legt der grote dieren die se dood steeken, dog van de andere dieren van mindere soorten die se schieten dragen se allen een klauw met het vel daar aan boven op den arm, ook hegten se wel in haare hairen de pluimen of de pooten dan wel het geheel vel van de vogelen de se needer vellen, en hoe meerder iemand van die teijkenen om het lijf draagt, ook hooger soo een onder hun word geagt.

Haare geweeren bestaan uijt assagaijen waarvan agt of thien in een bondel sijn te samen gevoegd mitsgaders in een klijn kirrij, synde een stuk taaij hout met een knoop aan de eene eijnde waar meede se handig weeten om te gaan en de vogelen in de vlugt dood te gooijen, behalven dat gebruyken se nog in den oorlog teegens de Bosjesmans een schild van het vel eenes os gemaakt, waarmede sij de pijlen haarer vijanden die daar teegens stuijten afweeren, deese assagaijen kunnen se boogsgewijs op 60 a 70 treden van haar werpen en dat met sulk een kragt dat men werk heeft om naderhand de assagaaij met beide de handen uijt de grond te trekken, dog se werpen deselve so gewis niet als de Hottentotten met haare boogen pijlen schieten.

De mannen neemen so veel vrouwen als sij kunnen onderhouden sij coopen die vrij duur van haare ouders, geevende somtyds voor een alleen van 50 tot hondert stux runderen, als de vader soonen heeft de dogteren erven niets van hem maar wanneer hy maar dogters nalaat, dan deelen se onder inalkanderen gelijklijk sijne nalaatenschaap.

Hun beestiaal bestaat in ossen, koeijen en kalveren waarvan se reedelyk wel syn voorsien, sy hebben geen andere huijsdieren dan honden daar se gelyk bereijts is gemeld, extra groote liefhebbers van syn, die gebruyken se op de jagt, en ook om haare craalen te bewaaken.

Sij bearbeijden en besaaijen de bequame gronden hier inne met de Hottentotten veel verschillende, als se een stuk land om te planten of te besaaijen hebben uijtgekoosen steeken se eerst de daar op staande ruijgte in brand daarna word hetselve om gespit met een soort van een graaf dat dubbeld of aan beide de eijndens even is gefatoneert hier op zaaijen se haare graanen of groentens seer dun gemeenlijk queeken se tabacq, dacha, pompoenen, een soort van

boontjes mitsgaders Turkse tarw, en nog een ander soort van coorn dat seer klijn van korl en roodagtig van couleur is groeiende aan trossen gelyk de gierst in Europa, van dit laatste graan backen sij een soort van brood, twelk dus in syn werk toegaat, eerst word het tussehen twee harde steenen kleijn gevreven daar na met water gekneeden synde, maaken sy ronde koeken daar van, die se vervolgens om gaar gebackten te worden, onder de asch met wat vuur daar boven leggen dat brood is swaar en onsmakelyk dog eetbaar by gebrek van ander, van dat coorn maken se cok sonder veel omstandigheid een soort van drank sy neemen een deel meel wat fijnder als tot brood gevreewen en twee derde part water die laten se sagtjes op het vuur kookken tat dat het na hun goed duncken meede gaar is, maar ter saake van 't weynig water dat se bij doen, blyft het diek en ruykt als moer van bier deese drank is beeter voor varkens dan voor menschen en nademaal sy dit corl, het gantsche jaar door kunnen zaaijen hebben se ook nooit gebrek daaraan, dit alles en soo ook het bebouwen en besaaijen van het land is het werk der vrouwen, daar de mannen behalven 't melken der koeijen in teegendeel sig nergens anders meede bemoeijen als met het vee te behoeden, op de jagt te gaan, en sig voorts te verlustigen, terwijl se haare vrouwen niet veel beeter als voor slavinnen houden, alle haare eieraden so van corallen als van andere snuijtsen voor sig alleen houdende, sonder iets daar van in het minste aan haare wijven te geeven, daar de Hottentotten in teegendeel die sullen spaaren om haare vrouwen daarmede te verciereen.

Dat volk word geregeert door bijzondere capiteijnen die onder sig verseheijde craalen hebben, dog se staan alle te saamen onder een opperhoofd of oppercapiteijn synde den bovengemelden Paro, elk capiteijn is altyd omringt door een menigte van soldaaten om hun voor alle quade ontmoetinge te bewaaren en te beschermen, wanneer over iets gewigtigs te delibrereren valt, set sig den capiteijn met sijne soldaaten in een beeste craal needer omdat haare huijsen daartoe te klijn syn en neemt voorts eenige bequame personen tot assessoren by sig, en wat se alsdan in overweeginge neemen moet by eenpaarigheid van stemmen geresolveert word voor dat het kan doorgaan.

Haare huijsen sijn rond spits oplopende van 10 a 12 voeten in het kruijs met een klijn vierkant deur daar inne waardoor men om in huijs te komen op handen en voeten kruijen moet, dat 'twelk voor muragie dier woningen strekt is van sparren en biesen door malkander gevlogten van buijten met lang gras gedekt en van

binnen met koeij mist gesmeert so dat de reegen daardoor niet kan voor de deur van het huys staal een hoog muragie van kleij, dat voor scherm dient en belet dat men sien kan wat in huïjs omgaat.

Schoon dat volk meede seer bygeloovig is gelyk hier onder nader sal worden gemeld heeft hetselve egter geen het minst denkbeeld van een God of een Opperweesen en is in dit stuk met de Hottentotten eguaal en des niettemin gebruyken se de besnijdinge so wel omtrend de mannelijke als de vrouwelyke sexe, sonder nogtans daarvan andere reedenen te kunnen geeven, dan dat dit geschied omtrend de jongelingen ter saake dat se door het quyt raaken van de voorhuijt in haare mannelijke jaaren vigilanten en sterker worden, en aangaande de meisjes om dat dat geen 't welk van haar word weggenomen, de mannen andersints in de bijslaaping hinderlyk soude syn, de jongetjes worden niet voor haar agsten en niet later dan met haare twaalfde jaaren besneeden, hetwelk word verrigt door een oud en verstandig man, met een breede en scherpe assagaij.

Dat 'twelk sy besitten schryven se aan haaren Groot Capiteyn Paro toe, die so se gelooven alles nyt de grond doet voorkomen, voor dat se een grote rivier sullen passeeren smijten se eerst daar inne een groen takje, onder toewenschinge aan sig selfs van veel geluk, en meenigte van vee en een lang leeven daarna waschen sy hun geheel lighaam en gaan vervolgens die rivier over, sy syn in die verbeelding dat als se dit gedaan hebben sy onder weegen niet sullen steiven ten minsten niet voor dat se over die rivier weeder syn terugge gekomen.

Als iemand onder haar sterft word het huïjs waarinne soo een heeft gewoond verlaaten, en een ander niet verre van daar opgeset sonder egter dat tot den opbouw van dit laatst huïjs iets in het minst van de materialen van het ander word gebruykt omdat daarinne so se seggen iets quaads in steekt, en dat so een huys hierom onbewoont moet blyven; de lijken haarer overleedene worden hier of daar in boschagien begraven, en sy bedecken de graven met takjes, se vermeijden naderhand by die plaats te komen en geloven dat so se eens daarover liepen, se alsdan binnen kort soude sterven.

Musicaale instrumenten hebben of gebruyken se niet, als er bruijloft word gehouden of dat se onder malkanderen vrolyk syn, dan singen of eerder brommen se en daarby in 't rond dansende stampen se hart met de voeten welk een en ander sulc een yselyk geluijt veroorsaakt als of er een parthy Engelsche doggen met malkander doende waaren.

Haare taal verschilt ten eenmaal met die der Hottentotten ja dese 2 natien kunnen malkanderen in 't geheel niet verstaan selfs geen een woord se kloeke ook niet gelyk deselve Hottentotten maar se spreekende woorden met een vol mond langzaam uijt, welke woorden doorgaans met klinkers eijndigen.

Ten laatsten is deese natie in het algemeen van een seer bijgelovigen dog te gelyk onverdragelyken quaadaardigen en leugenagtigen imborst en daar bij van een onbeschaamde beedelagtige aard.

Dit dan alles synde dat men met seekerheyd van de Caffers heeft kunnen verneemen, sullen wij voor 't laatst hier nog byvoegen dat tegenswoordig bij hun wonen en met haar vermengt syn de Gonaquas Hottentotten die de Kaffers voor knegten en in oorlog tyden ook wel voor soldaaten dienen, haare kleedingen en levenswijse syn even een en deselfde en sy trouwen ook onder malkander sonder onderscheyd en de kinderen die uyt sulke huwelyken voort komen syn soo swart niet als die der Caffers, maar na de geel of bruijn kant, deese twee dus vermengde natien schoon se geen groot streez land bewoonen souden egter na gissing mannen vrouwen en kinderen onder malkanderen gerekent wel sterk syn in de twaalf duisend zielen, en in de wapenen kunnen brengen omtrend vier duisend soldaaten.

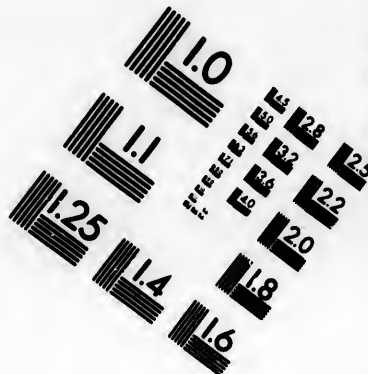
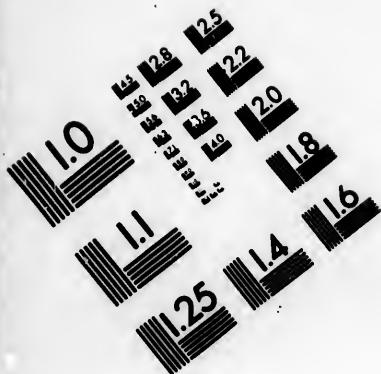
Den 3 dito passeerden heeden in den voormiddag alhoewel met grote moeite ter saake der daar in leggende groote klippen de voorwaarts gementioneerde rivier Y gingen vervolgens verscheide stejle hoogtens op en af en quamen ten laatsten te campeeren by een kleijne fontijn by dewelke een bosje van timmerhoud stond waar uyt het benoedigde tot het repareeren der wagens lieten haalen peijlden het Caffers lands gebergte $6\frac{1}{2}$ mijlen van ons af.

Breete 31 50. Lengte 46 39. Cours en verheyd Noorden 8 gra: Wlk $1\frac{1}{2}$ mijl.

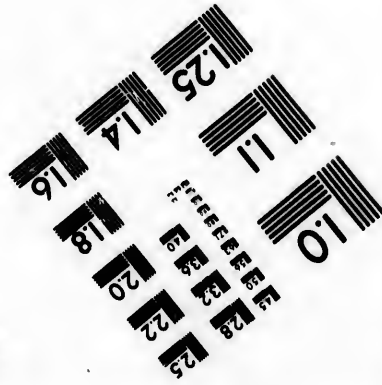
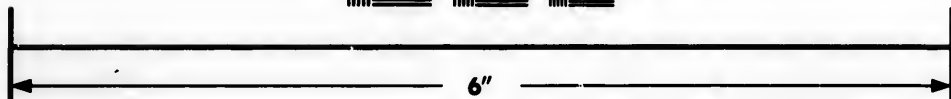
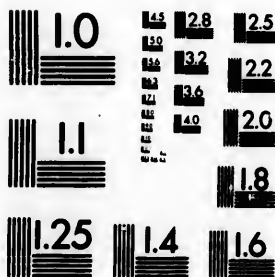
Den 4 dito namen heeden onse cours om de oost over eene kleijne vlakke die ons langzaamderhand op een stijle afgaande hoogte bragt, en alsoo wij die niet konden afklimmen veranderde wy van cours gingen eerst Noordwest en daarna wederom Oost aan en quamen met veel moeite een stijle en klippige hoogte af aan welkers voet de reviere Toleni loopt die wij passeerden en ons aan de overzeijde ter needer stelde onse Caffer wegwijser wierd in den agtermiddag met een Hottentot vooruyt gesonden om aan de Tamboegiesen onse komst bekend te maaken alsoo men vreesde dat sy anders sulke train gewaar werdende mogte vlugten er haar craalen verlaaten.

Het heeft heeden den gantschen dag knapjes gereegent onder 't labberen van een zuyd west windje.

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1.5 1.28
1.8 1.32
2.0 1.22
2.5

1.0
1.1
1.28
1.5

Breete 31 48 Lengte 46 41. Cours en verheijd N. O. t. N. 6 gra : Olijk $\frac{1}{2}$ mijl.

Den 5 dito verlieten de gemelde rivier om seeven uren onse cours om de Oost stellende pijlde de Spekberg dus door ons genaamt om de grote meenigte zeekeoijspek dat aldaar vonden in 't West Noord West van ons synde deese berg seer hoog en de kenbaarste van alle de geene die in het Tamboegis land leggen en na het passeeren van eenige beekjes quamen wij met verscheijde courssen aan een klijn riviertje uijt drie bysondere fontijnen ontspringende die wij niet sonder moeite overquaamen hier van daan gingen wij noord noord oost aan over een grote vlakte en arriveerden te twaalf uren bij een klijn riviertje van goed water, alwaar wij onse tenten opsloegen. In den agtermiddag reverteerden onse uijtgesondene Caffer en Hottentotten met sig meede brengende eenige Tamboegiese gehorende onder eenen capitein Angose dewelke ons uijt sijn naam versogte hier te willen blyven leggen alsoo gedagte Capitein van meeninge was morgen vee ter ruijling bij ons te brengen waar inne toegestemd sijnde deeden wy haar een presentie van eenige snuijtsen en lieten haar daar meede vertrekken.

Breete 31 44 Lengte 46 45 $\frac{1}{2}$ Cours en verheijd N. O. t. N. 7 gra : Olijk $1\frac{1}{2}$ mijl.

Den 6 dito bleeven hier leggen om te zien wat wy souden kunnen opdoen; teegens den middag quam Capitein Angose bij ons alleen met een koeij en een jaarig kalf die wij van denselven trocquerden wy die verwacht hadden vrij meerder te krijgen, vroegen hem hierop of dit alles was dat hy te verruijlen hadde met byvoeging dat dewijl desselfs afgesondene ons hier hadde doen vertoeven, hy ons daarom ook wat meerder vee soude moeten bijsetten, dog kreegen geen ander antwoord daarop dan dat dewijl hy een grote sterfte onder syn vee hadde gehad, hy oversulx nog kalf nog beest meerder konde missen maar dat hij ons eenige schaapen soude leveren, waar meede hy naar sijn kraal terugge keerde en gemerkt die schaapen meede weg bleeven gingen wij voort.

Den 7 dito met reegen ons cours Noord West stellende tot bij een spruijtje wanneer met verscheijde Noordoostelyke cursen in 't passeeren eeniger beekjes van seer goed water omtrend den middag ter houw quamen by een rivier Goea genaamt langs dewelke een bosch van grote geelhoute boomen stond in een derwelke aan een taak een mieren nest van koeijmist gemaakt was, van een aardig maaksel.

Breete 31 40. Lengte 46 46. Cours en verheijd Noorden 6 gra : Olk 1 mijl.

O. t. N. 6

Den 8 dito. Den Caffer die ons tot hier toe voor gitse verstrekt hadde in den voorleedenen nacht met een stille trom weggegaan synde, hadden wy dus niemand meer bij ons die in dit land bekend was, desniettemin setteden wy des smorgens by seeven uren onze reijse voort, onsen cours oost stellende over hooge ruggens waar uijt in 't zuyden eenige craale zagen leggen daar wy op afgingen en ons te neegen uren tusschen deselve by een klyn riviertje van goed drinkwater Sakolka genaamt ter needer setteden, hierop quamen eenige Tamboegiesen by ons, aan wien wy na haare capitein vroegen, waarop wy tot antwoord kreegen dat hy sig uijt vrees voor ons in haare craalen verborgen hielden wy verseekerden haar dat wy denselven geen quaad doen souden en om hun dit des te beeter te persuadeerden, sonden wy met haar een presentje voor die capitein terugge denwelke omtrend een uur daar na sig bij ons vervoegde wy vroegen hem om wat vee te ruijlen, by antwoordede ons dat hy een arm man was die niet te veel te missen hadde doordien kort bevoorens een groot sterfte onder syn beestiaal was geweest, dog 't contrarie bleek aan de meenigte van vee dat wij in de craalen sagen staan, om hem nu in een beeter luijm te brengen, wierd aan denselven door den vaandrig een granadiers muts met eenige snuijtsereien geschonken, dog dit werkte niets anders uyt dan dat dien capitein synde genaamt Selamande enkeld en alleen ons twee ossen verkogt.

O. t. N. 7

Ook wierd ons hier ter plaatse een ram toegesonden door voorwaarts geciteerden Angose, welken naam soo als wij vernamen soo veel als Capitein betijkend die ram was van gedaante als die welke aan de Caab lopen behalven dat deselve niet wollig maar haijrig als een bok was, desselfs vleesch was in het eeten seer smaakelijk.

Breete 31 39. Lengte 46 56. Cours en verheyd O. t. N. 2 gra: Nlijck $\frac{1}{2}$ mijl.

De generaale verbeeterde cours en verheijd van 't fort de Goede Hoop tot hier toe was O. t. N. 2. gra: 15 min: noordlijk 112 mijlen rechte distantie verbeeterde breete 32 17 en lengte van 46 52 min.

Den 9 dito Ter saake dat wy tot voort settinge onser reijse noodwendig meerder slagtheesten moesten hebben, en dat wij niet buijten hoop waaren, om die alhier te sullen kunnen magtig worden, als hebbende de capiteinen der rondsom ons leggende craalen laten versceken, eenig vee bij ons te koop te willen aanbrengen, bleven wij derhalven ter deesser plaatse leggen, dog niettegenstaande alle de aangewende moeijsen en dat wy alles wel ten duursten wilden be-

O. t. N. 6

ren onse
genaamt
't West
kenbaar-
n na het
coursen
pringende
ingen wij
te twaalf
se tenten
gesondene
Tamboe-
s uijt sijn-
e Capitein
ngen waar
van eenige

O. t. N. 7

en kunnen
ons alleen
ocqueerden
hem hierop
dat dewijl
ons daarom
egen geen
erfte onder
erder konde
waar meede
open meede

nde tot bij
coursen in 't
en middag
ewelke een
ke aan een
een aardig

Noorden 6

taalen, konden wij egter niet meerder als een koeij en twee kleijne kalveren krijgen de eerste van capitein Boesimba en de kalveren van capitein Selamande wij vroegen haar, waarom de andere capitein, aan wien wij onse komst en meeninge om vee te ruijlen insgelijx hadden laten weeten, meede bij ons niet gekomen waaren, hier op wierd ons rond uijt gesezt, dat sij niet wilden en ook niet souden komen ja dat se met al haar vee in het gebergte na de zee-kant gevlugt waaren, 'twelk wij aan verscheijde verlaatene craalen konden sien, ook soo te weesen.

Verders verstonden wy van deese Tamboegise, dat haar land nog ver langs 't strand tot aan eene natie Ambonas genaamt strekte en dat deselve ten eenemaal nakend liep en nog vee nog iets anders hadde, voorts dat ten noorden van haar te weeten van de Tamboegiesen, Bosjesmans Hottentotten woonden, die meede in de uijterste armoede en ellende leefden en ten laatste dat sij Tamboegiesen niet wisten of voorwaarts nog een groot revier was of niet, ja dat se van geen ander wisten dan van de meergemelde rivier Y hier uyt synde komen te blyken dat wij niet verder Oostwaarts souden kunnen opgaan sonder bloot gesteld te worden, om door hongre te sullen vergaan, liet den vaandrig hier op de leeden des raads bij een komen en stelde deselve voor, of men hierom de reijse hooger oostwaarts oplaande te steeken, thans in naacominge van het geordonneerde by instructie niet het land in soude trecken en de cours na de Coperberg stellen, waaromtrent in aanmerkinge genoomen synde, dat wij genoegsaam geen provisie of slagvee meerder bij ons hadden, dat wy tot het doen dier reijse volgens het seggen van den stuurman en landmeeter wel agt maanden sullende moeten doorbrengen, de trek beesten die wy by ons over hadden (verondersteld nog dat die onderweegen niet quamen te verrecken) als wy deselve quamen te slagten op syn best maar voor ses maanden soude kunnen toerijken boven en behalven dat wij hierdoor onse wagens en alle de bagagie souden moeten agterlaaten, wyders dat de voor en beseijden ons leggende bergen waardoor wij souden moeten trecken so hoog en afgrijselijk waaren dat het so het schynt genoegsaam ondoenlijk was om daardoor te kunnen komen ten minsten niet sonder bij ons te hebben menschen daar bekend die egter nog by de Caffers nog by de Tamboegiesen te vinden waaren als nooit daar omtrent of daarover gaande in voegen met het onderneemen van sulc een reijse daar men voor af geen doorkomst aansag, regt dollemans werk soude syn, te meer dewijl het volk door de bereijts geleedene swaare ongemakken en fatiguen niet alleen afgemat was maar ook

met verscheijde siekten en onder andere met dicke beenen gequelt te worden, heeft men dan om dit alles, en soo meede ter saake dat de regentyd hier te lande nu regt doorkomende men hierdoor dikwils door de opgeswollene rivieren in de marsch soude terugge gehouden worden en wy alle so wel als het beestiaal bovendien geexponeert blijven om door koude al quam het gebrek van voedsel daar niet by te sullen vergaan moeten besluyten van hier na het Caffersland terugge te keeren, en by den capitein Paro en passant aan te gaan om te sien of men bij denselven niet soo veel vee soude kunnen innuijlen als tot het doen der terugge reijse midden door het land nodig soude worden geoordeelt en soo niet dat men dan direct na de Caab soude terugge keeren.

Deese Tamboegiesen komen in haare kleedinge, levenswijse en inborst met de Caffers waar voor se ook kunnen passeeren overeen, alleen syn se wat besudiger en so onbeschaamt niet in haaren omgang, ook staan se alle onder een algemeen opperhoofd by haarluyden Tzeba genaamt.

Haaren rykdom bestaat meede alleen in grof vee en schaapen en alchoon se daarvan meede rykelyk syn voorsien kunnen se egter vermits se talrijk sijn, niet veel daarvan missen en behalven dat word soo wel by haar als by de Caffers niets gevonden, waarinne handel soude kunnen gedreeven worden.

Het land is seer bergagtig hierom wonen se langs het strand alwaar nog eenige pleeken goede gronden worden gevonden dog soo vrugbaar niet als 't land der Cafferen in teegendeel heeft men hier meerder wilt en soo meede eenige boschagien met wagen en timmerhout.

Den 10 dito. Ingevolge het bovengemelde naamen wy heeden de terugge reijse aan onse cours eerst West en daarna West Zuyd West stellende tot by de rivier Goea langs dewelke verscheijde geelhoute bomen van extra ordinare groote stonden, en na eenige kleijne courssen quamen wij in onse voorigen wagen weg die wy opvolgende arriveerden daar meede in onse campement van den 5 deeser een ogenblik hiernaar zag men het veld rondsom ons in brand dien wij veel werk hadden aan de kant waarby deselve door de wind gejaagt, ons quam te naderen uijt te blussen.

Hebben verders 't zeedert eenige daagen ruuw en koud weer gehad.

Den 11 dito bereijkten heeden onse rustplaats van den 3e deeser.

Den 12 dito van hier smorgens vroeg op breekende quamen wij omtrend de middag over de riviere Y op onse leeger plaatse van den 1 en 2 deeser alwaar wij

Den 13 dito hielden rustdag, so om't volk weeder van goede patronen in steede der nat gewordenen te voorsien, als om het vleesch van een zeekeoij die op gisteren is geschooten te laten haalen.

Den 14 dito quamen ter plaatse alwaar den 29 Junij passato halte hebben gehouden.

Den 15 dito gingen weeder op marsch, en na de plaats alwaar de riviere Quenoncha nyt de grond opborrelt te syn gepasseert, sloegen wy regts om uijt het pad dat wij op de uijtreyse hebben gebruikt, en gingen voorts Zuid Zuid West tot dat wij ter houw quamen by de groote craal waar van onder den 28 Junij passato mentie is gemaakt uijt deese en andere hier omtrend by de rivier Keram welkers water brak is leggende kraalen, quamen eenige Caffers by ons om ons een present te vragen voor den capitein Daleka het welk hun wierd geweiigert, onder belofte egter dat wanneer se rykelijk vee wilden aanbrenghen men hun hetselve wel soude betaalen, teegens den avond sond ons dien capitein Daleka tot present een jaarg kalf die wij nogtans vrij duur moesten betaalen, hij liet den Commandant daarbij versoeken om morgen alhier te blijven vertoeven en dat hij alsdan ons een redelyke quantiteid vee soude aanbrenghen.

Breete 32 6 Lengte 46 43 Cours en verheijd Z. t. O. 7 graden Olijk 2½ mijl.

Den 16 dito. Om de eevengemelde reeden heeden hier blijvende leggen quamen op den middag een meenigte Soldaaten van Capitein Daleka by ons van wien wij een os en twee jaarige kalveren inruijlden deselve seijden ons dat se geen meerder vee konde missen en voegden daarbij dat het hun leet was selfs met ons niet te kunnen spreken dewijl de tolken alles valsch vertolkden.

Den 17e dito. Van de morgen quamen twee Caffers haaren dienst presentereen om ons onder betaaling bij den groot Capitein Paro te brengen, hetwelk wij aannamen, en gingen met deselve op weg en met een zuid weste cours de rivier Messina neevens nog een ander klijn dito passeerende sagen wij langs de laatstgemelde een meenigte craalen leggen, waar uijt veel Caffers bij ons quamen die ons de weg siende verbeeteren sig niet genoeg daar over konden verwonderen, gingen hier na de rivier Donquanie die droog was over, en quamen vervolgens te campeeren by de rivier Goerescha, deesen marsch is seer fatiguant geweest, nademaal de weg tot gebruik der wagens over al moest bequaam gemaakt worden.

Breete 32 5 Lengte 46 39½ Cours en verheijd W. t. N. 5 gra: Olijk ¾ mijl.

Den 18 dito syn wy van hier op marsch gegaan smorgens by

an goede
et vleesch
alen.

ij passato

alwaar de
rt, sloegen
gebruikt,
quamen by
entie is ge-
am welkers
by ons om
t welk hun
rykelijk vee
en, tegens
jaarig kalf
n Comman-
vertoeven en
mbrengen.
O. 7 graden

ier blijvende
van Capitein
veren inruijl-
de missen en
et te kunnen

affers haaren
root Capitein
met deselve op
neevens nog
laatstgemelde
ij ons quamen
r over konden
die droog was
rier Goerescha,
de weg tot ge-
orden.

V. t. N. 5 gra :

n smorgens by

seven uren trokken al nog met verscheijde courssen over het gebergte, vervolgens door een wijd uijtgestrekte doornbosch quamen op den middag bij een kljn riviertje Anamo genaamt waar inne hier en daar in de kuijlen goed drinkwater wierd gevonden hier campeerden wij, onse Caffers vroegen ons om wat corallen, maar door dien men bedugt was dat sij ons mogten verlaaten, gaf men haar maar eenige strenges, daarvan onder belofte dat wanneer sij ons bij Paro soude bebragt hebben zyluijden rijkelijk daarvan souden worden voorsien, waarmede zij haar lieten vergenoegen.

Breete 32 5 Lengte 46 31½. Cours en verheijd Westen 1½ mijl.

Den 19 dito waaren in de nagt de twee voornoemde Caffers van ons gevlugt soodat men hier uijt zag dat dese natie maar zoekt onse togt naar Paro te stutten die wij soo wel als onse andere gid- sen niet weeten waar te vinden sal weesen, gingen van hier weederom smorgens vroeg op marsch trokken nog al met differente coursen tussen t gebergte door en na eenige maalen de rivier Anamo, mitsgaders een droog riviertje Danka, soo veel betejkende als Quaade rivier overgekomen te syn, quamen wij voor een hogen en stijlen berg, alwaar wij wagen voor wagen met groote moeyte naar boven moeste trekken, dit gedaan sijnde gingen wij die berg af en quamen op den middag bij een rivier Pabagaas genaamt, daar geen ander water in was als in kuijlen voor die rivier stelden wij ons ter needer het was tot ons geluk dat wij op een plaats gecampeert waaren, alwaar het veld rondsom afgebrand was nadien dat volk ons door alle middelen soekende te verdreijven of door het in brand steeken van het byhebbende buskruijt ons in de lugt te doen vlieggen alles wat omtrend ons vuur konde vatten weederom in de brand staaken.

Breete 32 5 Lengte 46 29. Cours en verheijd Westen 1½ mijl.

Den 20 dito hielden halte om het volk en de beesten die om de drie swaare marschen dewelke se agter den anderen hadden moeten doen, seer gefatigueert waaren, te laten rusten.

Den 21e dito smorgens vroeg onse marsch met een Weste cours stellende quamen wij voor de rivier Goenoebe waarvoor wy genoodsaakt waaren te blijven leggen so om de doordrift te laten verbeteren als om een passagie door een bosch op een berg leggende met het afkappen van 't geboomte te laten maaken, waarmede het overige van den dag wierd doorgebragt.

Breete 32 5½ Lengte 46 26½ Cours en verheijd W. t. Z. 6 gra : zuydk ½ mijl.

Den 22 dito maakten te half agt uren een begin met de reviere

te passeeren en quamen vervolgens met veel moeite door het op gisteren gemelde bosch aan de overkant van 't gebergte in een vlakte hier pijlden wij den Cafferlands berg Noord Noord West en de zee in 't Zuyd Zuyd Oost van ons stelde doen onse cours Westlyk tot dat wy op een hoogte quaamen van waar een meenigte craalen den een bij den anderen leggende zagen en na 't passeeren van de rivier Inconnimbo, hielden wij in 't midden der cralen halte alle dese cralen behooren aan den Capitein Macholla.

Breete 32 5½ Lengte 46 20 Cours en verheijd Westen 1¼ mijl.

Den 23e dito in verwagtinge van wat vee te sullen kunnen ruijlen bleeven wy den geheele dag hier leggen deese Kafferen liepen den gantschen dag af en aan om aan 't volk brood te verruijlen hier vermangelden wij soo van geseigde Capitein Macholla als van eene anderen genaamt Mero, synde een jong en minsaam man vijff ossen en twee jaarige kalveren.

Den 24e dito gingen weder op rijs smorgens te half seeven uren en stelde onse cours om de west passeerden een klijn lopend rivier Gonacha genaamt neevens de rivier Nagoerij en quaamen op den middag te campeeren bij de rivier Cammacha terwijl wij op marsch waaren, quamen onder Capitein Mero wel in de twee hondert Kaffers bij ons met eenig beestiaal om te verruijlen dog konden niet meer als een slagbeest en vier kalveren van deselve trocqueeren; een onser wagenrijders ruijld teegens een hond een half volwassen bul, men kan met haar voor honden beeter ruijlinge doen als met andere goederen.

Breete 32 8 Lengte 46 13½ Cours en verheijd W. Z. W. 3 graden zuydlk 1½ mijl.

Den 25e dito. Smorgens over ses uren gingen wy wederom op marsch stelde onse cours N. N. Wt. over eene vlakte met eenige heuvelen hier en daar behebt, passeerden de riviere Cammacha wanneer Noord West aangingen en na een klijn spruijtte mitsgaders de rivier Macala te syn gepasseert quamen wij te campeeren in een plaisant dal hetwelk door de rivier Saleni bevogt word wordende deese contreijs door de Caffers beneevens den berg daar de craal van Paro aanlegt Agrito genaamt, ook sag men op dit gebergte schoone bosschagie van grote bomen tot wagen en timmerhout bequaam.

Soals wij doende waaren om ons needer te slaan quamen bij ons eenige Caffers van Capitein Paro die ons berigten dat denselven Capitein sig wat verders op bevond, dierhalven wierd aanstonds een sergeant verselt van eenige manschap na hem toegesonden met een

granadiers muts en eenige snuiftserijen tot present dog by dies komst daar ter plaatse verstond men dat hij Paro sig van daar na een andere plaats hadde begeeven en dat denselven niet te spreken was, een sijner soonen genaamt Coposa die ons volk in syn craal hadde ingebragt nam het present aan, en na dat aan denselven de reeden van onse komste was bekend gemaakt te weeten om vee te ruijlen, keerde het commando in 't campement terugge.

In den agtermiddag quam voorseijde Coposa door een groot meenigte Cafferen omringt bij ons, hij vertoonde sig seer verheugd, dat wij als vrienden quam, en na sig te hebben geexcuseert weegens het ombrengen van voorwaarts geciteerde burger Hubner beloofde hij ons voorthaan de duytschers wel te sullen behandelen en de oliphants tanden die hy soude kunnen bekomen voor deselve te sullen bewaaren hetgeen wij aanneemende voor het geen het was, lieten wij egter niet na van ons op onse hoede te houden, hier ruijlden wy vijff ps kljne kalveren.

Hier ter plaats sagen wij op 't geboomte langs de rivier staande veele papagaaijen vliegen van couleur en gedaante als die dewelke op de Guineesche en andere eusten van Africa worden gevonden daar wierden er eenige van geschooten, ook sagen wij ter deeser plaatse aardige muijsen met een staart als die van een eekhoorentje.

Breete 22 4 Lengte 46 9½ Cours en verheijd N. W. t. N. 4 gra : Wlk 1½ mijl.

Den 26 dito. Rustdag. Teegens den middag quam Coposa weeder bij ons wij ruijlden soo van denselven Coposa als van andere Caffers heeden 22 kleijne en afgemelkte koeijen en kalveren door malkanderen niettegenstaande die Caffers so wel als de Tamboegiesen schoon vee in haar kraalen hadden konden wij egter niets daarvan krijgen, alsochon men het wel wilde betaalen sij gaven van deese haare weijgeringe geen andere reedenen voor, dan dat se veel van haar beestiaal door sterfte hadden verlooren, dog wy sagen wel dat dit maar een gesogte pretext was, dog de waare reeden van dien wat moeite wij daartoe deden, konden wij niet ontdecken het eenigste dat wij konde gissen was dat dewijl se haare vrouwen nergens meede verciereen se dienvolgens om onse craalen niet veel gaaven en dat sij ijsers in overvloed hebbende daarom ook niet benoodigt waaren, welk laatste des te meer bleek uyt dat se voor een enkeld streng corallen een haarer assagaaij gaven; en gemerkt wy nu van wat proviand weeder syn voorsien wierd op het voorstel van den Commandant geresolveert dat wij thans nog wat dieper in het

land souden trecken en de reijse met den eersten na de so genoemt klijn Chineesen voortsetten.

Den 27 dito passeerden heeden eerst met een zuid oost en daarna met een westelyke cours de rivieren Niacela en Kauka quamen vervolgens by een schoon rivier genaamt Kokewe ter houw alwaar wij bleeven leggen.

Wij namen hier twee Bosjesmans als gidsen en lieten de andere vertrecken.

Breete 32 8. Lengte 46 8 Cours en verheijd Z. t. W. 7 gra : Wijk 1 $\frac{1}{4}$ mijl.

Den 28 dito. Van hier smorgens te 8 uuren vertrekkende stelde wij onse cours om de west en na 't passeeren der reviere Ou Chamma, quamen wij smiddags aan een kleijn riviertje Navani genaamt voor dewelke wij ons ter needer stelde.

Breete 32 8 $\frac{1}{2}$ Lengte 46 3 Cours en verheijd Westen 5 gra : Zuydlk 1 $\frac{1}{4}$ mijl.

Den 29e dito. Gingen een cloof en de riviere Tewe dat is te seggen Brak revier over bij de oever dier revier sloegen wij onse tenten op.

Deese 2 daagen is 't vrij koud geweest en de wind woeij fel uijt 't Noord West.

Breete 32 8 $\frac{1}{2}$ Lengte 45 56. Cours en verheijd Westen 1 $\frac{1}{2}$ mijl.

Den 30 dito. De cours West stellende passeerden wij daar meede een doornbosch en na nog twee maalen over de bovengemelde rivier Tewe gekomen te sijn quamen wij halte te houden by de revier Chijs Chamma die volgens berigt soude ontspringen agter het gebergte waarby Capitein Paro sijn verblijf houd.

Breete 32 9 $\frac{1}{2}$ Lengte 45 51 $\frac{1}{2}$ Cours en verheijd W. t. Z. 3 gra : Zuydlk 1 mijl.

Den 31 dito bleeven alhier rusten.

Sijn heeden van ons afgegaan de burgers Arentsdorp en van Nimweegen met dewelke door den vaandrig Beutler de onderstaande missive aan den Edelen Heer Gouverneur wierd geschreven.

Cabo de Goede Hoop

Aan den WelEdele Gestrenge Heere Ryk Tulbagh
Gouverneur in loco etca. etca. etca.

WelEdele Gestrenge Heer.

Mijne laatste onderdanige is geweest onder den 12e der afge-weekene maand April waarin de eere gehad hebbe Uwe Wel Edele Gestrenge te berigten dat ik mijne vojagie gelukkig over de Atta-

quas cloof volbragt en tot aan de Saffraan revier of anders Muijse
 craal gevordert waare, vervolgens hebbe naar voor afgenoomene
 resolutie mijne reijse met soo veel spoed als doenelijk geweest is
 door de lange en Cromme riviers clooven voortgeset om het strand
 van die kant af tot in 't Cafferland in observatie te neemen, soo
 hebbe schoon ik altoos soo veel als mogelyk was mij strand langa
 gehouden niet meer als 2 plaatsen ontdekt alwaar 's Edele Compag-
 nies merk hebbe zetten laten, synde de eerste dier plaatsen aan het
 Cabeljousch rivier, alwaar op den 4e Maij passato gearriveert, ge-
 leegen op de breete van 34 graden 56 minuten, lengte van 43 gra-
 den 39 minuten, en de tweede by de mond van de Swarte Kops-
 rivier, alwaar de Fransche schuijt verongelukt is, sijnde meede
 geleegen op de breete van 34 graden 57 minuten en lengte van 44
 graden 17 minuten daar ik op den 13e der laatstgemelde maand
 Maij met de train gekomen ben, deese twee gemelde plaatsen schoon
 men die selfs niet voor rheen kan aanmerken, terwijl se voor alle
 zuydelyke winden bloot leggen, dog soude een schip in tijde van
 nood ofte wanneer in deese landen de noordlijke winden vallen, voor
 anker kunnen leggen van hier hebbe mijne cours sonder iets op te
 doen tot op den 7e Junij wanneer in 't Cafferland gekomen vervor-
 dert waardoor met veele fatigues in marsche soo weegens het strand
 als om het nodige vee op te doen hetgeen hier niet hebben kunnen
 verkrygen mijne verdere vojagie tot in 't Tamboegies land voort-
 geset, alwaar soo min als in 't Cafferland vee hebbe kunnen obti-
 neeren in welk land vijff daage rijsens gedaan hebbe, so dat wij ons
 tot op de breete van 33 graden 52 minuten en lengte van 47 graden
 4 minuten gevordert zagen en volgens de verbeeterde cours bevon-
 den wij ons van 't fort de Goede Hoop 112 mijlen regte distantie
 daarop hebbe de leeden van den raad beroepen hunlijden mijne
 instructie voor gesteld, so is, nadat men alles wel overwogen hadde
 als dat sig onder het volk reets al soo swaare als ligte coorssen
 zinkings verkoudheijd ongemakken aan beenen etca begonnen in te
 sluijpen dat onse beestiaal door de koude en lange nagten ook reets
 seer mager en verscheijde siek geworden waaren, dat sig het land so
 wel oost als noordwaarts bergagtiger vertoonde, beslooten onse cours
 rugwaarts weeder tot in 't Caffersland bij Paro te neemen, alwaar
 op den 25 Julij gekomen, hebbe hier wel eenig vee maar van geen
 belang opgedaan, en ben geresolveert mijne cours landwaarts in tot
 bij de sogenaamde kleijne Chineesen te neemen en verders te sien
 wat er binnen het land omgaat, ende gemerkt een zeer ongemakke-
 lyke en verdrietige weg in deese landen mij ten hoogsten heeft doen

retardeeren daar en boven de ongemakken voorsz so aan menschen en beesten mijne reijse hebbe doen ophouden soo dat ik mij nu eerst weeder nijt 't Cafferland bevinde en aan de overseijde der riviere Chijs Chamma gecampeert legge die een schijding tusschen de Hottentotten en Caffers maakt, dog Gode sij dank, bevind sig alles voor tegenwoordig weeder in een verheugelijke staad.

Ende nademaal den landbouwer Andries Arends dorp sig tot hier toe bij mij gehoude, sonder dat dien armen bloed het minste heeft kunnen opdoen en syn span beesten seer mager begonnen te werden aan mij versoeck gedaan heeft om sig van den train af te begeeven en in deese landen nog wat in 't rond kruijssen of hij iets mogte opdoen, dog daar bij sig offereert soo indien ik hem wijders van doen hadde, dat hij gewillig bij mij soude verblijven, ende terwijl wij verders van hem geen dienst meer konde hebben en in deese landen onkundig sijnde, hebbe ik hem sulx gewillig geconsenteert.

Deesen hier meede af breekende beveel ik Uwe Wel Edele Gestrenge in de protectie des Almogende en hebbe de eer mij in alle onderdanigheid te onderschrijven (onder stond) Wel Edele Gestrenge Heer Uwe Wel Edele Gestrenge ootmoedige en onderdaanige dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) Aan de Chijs Chamma revier op de breete van 34 graden 16 minuten en lengte van 45 graden 58 minuten den 31 Julij 1752.

Augustus.

Den 1 dito Stellen de cours om de W. t. Z. en quamen daar meede by een groot en waterryk rivier Gomma genaamt die sig ontlost in de Chijs Chamma rivier vervolgens West Noord West en Noord West voortgaande passeerden wij een reviertje genaamt Goeanger en arriveerden op den middag by de rivier Gosacha anders Tijger rivier alwaar wij ons ter needer stelde.

Hebbe deese twee daagen koude nagten rijp en ijs gehad.

Breete 32 9 Lengte 45 45 Cours en verheijd Westen 4 gr : Noordk 1½ mijlen.

Den 2e dito syn wy van hier vertrokken over ses uren cours Noord West stellende en na eenige omweegen en het passeeren van verscheijde revieren waarinne geen water wierd gevonden quamen wij bij de revier Godecha die reedelijk groot is en van daar met een West Zuyd Weste Cours bij een ander revier de Katterevier genaamt die in de Visch rivier uijtloopt, ter saake dat het land in deese contrij dor en als uytgedroogt wierd gevonden, vroegen wij aan onse gidsen na de reeden hier van, die ons daarop seijden sulx te sijn veroorzaakt doordien in deese noordelijke contreijen seedert

eenige maanden herwaarts in het geheel niet gereegent heeft, soals dit ook konde gesien worden aan de reviere die wij nu eenige daagen agter den anderen sijn gepasseert, waar inne geen water was, schoon deselve anders jaar in jaar uijt lopen, voegende die gidsen daar bij dat wij door dit land niet veel verder soude kunnen avanceeren ende sulx bij gebrek van water dat aldaar selfs in reegenagtige jaaren bij na niet wierd gevonden des lieten wij of het mogt gebeuren dat wij morgen geen water vonden alle de bij ons hebbende leege vaatjes met water vullen.

Breete 32 8½ Lengte 45 40½ Cours en verheijd Westen 10 gr : Noordlijk 1 mijl.

Den 3e dito. Met een Noord West en West Noord West coers passeerden wij van daag verscheijde rivieren en onder anderen de revier D'Arvaga in alle dewelke wij in der daat geen water vonden en quamen voorts omtrend den middag te campeeren bij een klijn revier Telloemoe genaamt waarinne een weijnig water wierd gevonden.

Breete 32 7 Lengte 45 34½ Cours en verheijd W. t. N. 4 gr : Noordk 1½ mijl.

Den 4e dito gingen wij smorgens te ses uren op marsch, stelde onse route eerst Noord West kort daarop Noord West ten West aan en quamen bij elf uren aan een groote lopende rivier Conna genaamt, alwaar wij campeerden sijn op dese marsch een klijn riviertje beneevens een grooter dito Kohakoeka ofte Ezels rivier genaamt en nog eenige andere beekjes alle droog overgekomen.

So als wij doende waaren om de drift der riviere Conna voor de daar voor leggende waagens passabel te maaken hoorden wij een geschreeuw van het volk veroorzaakt door dat de leeuw tusschen 2 wagens was doorgesprongen en sig teffens in de boschagie begeven hadde.

Breete 32 8 Lengte 45 29 Cours en verheijd Westen 9 gra : Zuidk 1½ mijlen.

Den 5e dito hielden rustdag.

Den 6e dito vervorderden wij onse reijse smorgens te half 7 uren onse cours Noord West stellende en na de op gisteren gemelde rivier Conna nog eens gepasseert te hebben quamen wij omtrend den middag weeder daar voor te campeeren.

Op deesen marsch sagen wij een beest daar wij jagt op maakte, maar wat men ook deed, konden wij hetselve niet onder schot krijgen, 't was ter grootte van een middelmatige os, swartagtig van coleur, met een hooge schoft, uyt het bovenste gedeelte van de

mond staaken 2 kromme tanden uijt, die hun van ver als hoorens vertoonden, de staart was wit als die van een wilde ezel, meer konden wij daar van niet bekennen, dewijl het beest te verre van ons af was, onse Hottentotten noemden het een grond renostre, waarvan 't vleesch goed en eetbaar soude weesen.

Breete 32 5 Lengte 45 25. Cours en verheijd N. W. t. W. 5 gr : Noordk $1\frac{1}{2}$ mijl.

Den 7n dito gingen wij met een N. W. t. N. en ook eenige Noordke courssen voort en quamen daarmede te elf uren by een rivier door de Bosjesmans Aga ofte Rietvelt genaamt, waarby wy ons terneder stelden.

Breete 32 4. Lengte 45 $18\frac{1}{2}$. Cours en verheijd W. t. N. 1 gr : Noordk $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 8n dito syn wy van hier vertrokken smorgens over ses uren namen onse cours N. t. W. over een groote vlakte alwaar de rivier Aga droogvoets passeerden, hier quamen 4 Bosjesmans bij ons, die wij voor gidsen huurden, dese vlakte door synde gingen wij met differente courssen langs hooge ruggens aan het gebergte, hetwelk wy al een lange tijd aan ons regterhand gehad hebben zagen wij nu regt voor ons uyt leggen en arriveerden voorts op den middag aan een groot rivier Gomee ofte Baviaansrevier genaamt alwaar wij campeerden.

Breete 31 : 59 $\frac{1}{2}$. Lengte 45 : 11. Cours en verheijd N. W. t. W. 2 gr : Noordk $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 9n dito smorgens te half seven uren verlieten wij deese plaats en gingen langs de voorn : rivier tot by een drooge spruijt, dewelke gepasseerd zijnde stelden wy onse cours W. N. W. aan, waarmede wij eene cloof op gingen en vervolgens in 't gebergte geraakten, van waar wij in een groot dal afquamen, alwaar wy onse tenten by een kleijn loopend riviertje Kavahe of het Vrolijke rivier gent: opsloegen, en nademaal wy thans van nieuwe gidsen sijn voorzien, betaalden wij heeden af die waarvan onder den 28 passato mentie is gemaakt en lieten deselve vertreeken.

Breete 31 53 $\frac{1}{2}$. Lengte 45 8 $\frac{1}{2}$. Cours en verheijd N. t. W. 8 gr : Wt $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 10 dito dewijl ons beestiaal in eenige dagen slegte en bijna geen wey gehad heeft bleeven wij om aan hetselve wat tijd tot verhaal te geeven heeden hier rusten. In den agter middag quam seeker Capitein Geyma genaamt met een party Bosjesmans by ons, en alsoo deselve de taal verstaan der by ons soogenaamde Kleijne Chineesen die de Hottentotten noemen d' Gauas en dat de Hotten-

totten die by ons waaren deselve taal onkundig sijn, huurden wy derhalven om ons als tolken te dienen eenige dier Bosjesmans.

Den 11n dito begaven wij ons weder op marsch onse cours om de Noord stellende, over vlak en klipagtig land, tot wy quamen by een berg tussehen welke en de Vischrivier naauwlycx sooveel passage was, dat men daardoor met de wagens konde doorkomen, hieruijt gemaekt synde namen wy onse rustplaats by deselve rivier.

Vermits het land dat de Bosjesmans bewonen hier komt te eijndigen, sullen wy nu alles wat wij van die natie hebben kunnen verneemen hier laten volgen en desen aangaande seggen, dat se syn klyne van gestalte, ruw en hard van vel, dat se haare lighaamen smeeren en carossen dragen als de Hottentotten doen, dog dat se nog veel armoediger sijn levende als deselve; ten aan sien sij in 't geheel geen vee hebbende, hun land daarenboven ontbloot is van wild en eetbaar aardgewassen, deese armoede en de geduurige hongersnood is oorsaak dat sij het vee der Cafferen en ook wel somtijds dat der Europeesen als se het kunnen doen rooven, twelk se ten eersten op eten, sonder op den aanteel van dien te denken. Wat haare wapenen betreft deselve syn die der Hottentotten gelyk en ook soo sterk vergiftigd.

Onder deselve worden ook mannen gevonden die twee à drie vrouwen houden, deese vrouwen koopen se gelyk de Caffers van haare ouders voor pylen, boogen, assagaaijen en iets diergelijx; hier en teegens syn er craalen daar een vrouw twee mannen heeft die met malkander in goede eendragt leven, als de een man op de jagt gaat, dan blyft den anderen thuijs, dit vreemde huwelyk geschied omdat bij haarl: soo weynig te eeten word gevonden dat er een man alleen te veel werk soude hebben om de cost voor een vrouw te zoeken, twelk voor beijde de mannen nog seer moeilijk valt.

Het eerste meijseje dat de vrouwen baaren houden se in 't leeven, alle de andere hangen sy se aan boomen en laaien se dus van honger vergaan, maar de jongetjes integendeel houden se alle in het leven en maaken veel werk daarvan.

Haar land soude voor sooveel men heeft kunnen verneemen het binnenwaarts van dat der hier bekende volkeren leggen, dat hetwelk aan deese zyde van het gebergte na de zeekant strekt, is schraal, droog en doorgans met ruijgte begroeijt, alhoewel op de kaale plaatsen nog tamelyk gras word gevonden, maar aan de overseijde van het gebergte binnenwaarts in, is het selve ten deele klipagtig en ten andere sanderig en overal met een ruygte van doornbosjes, die seer laag by de grond groeijen, bewassen, daar word ook aldaar

weynig ofte geene weij gevonden en het selve land heeft daarenboven gebrek aan water, waardoor en dat aldaar seer weinig reegent, de lugt in deese contry seer brandig is.

Breete 31 48. Lengte 45 $5\frac{1}{2}$ Cours en verheijd N. N. W. 2 gr : Wk $1\frac{3}{4}$ mijlen.

Den 12n dito komen heeden in het land der Dgauas en setteden onsen marsch met een N. O. cours langs het voorn : gebergte en de Vischrivier tot by een rivier Tarka of het Vrouwenrivier genaamt, van hier gingen wij N. t. W. aan en na de meergemelde Vischrivier nogmaals te syn gepasseerd hielden wij halte.

Breete 31 44 $\frac{1}{2}$. Lengte 45 $5\frac{1}{2}$. Cours en verheijd Noorden 1 mijl.

Den 13n dito syn heeden met verscheijde courssen deselve Vischrivier nogmaals over en weeder gepasseert, ter deeser plaatse vonden wij een weijnig gras voor 't vee, twelk seedert eenige daagen niet ontmoet hebben.

Breete 31 40. Lengte 45 $1\frac{1}{2}$. Cours en verheijd N. W. t. N. 4 gr : Wk $1\frac{3}{4}$ mijl.

Den 14n dito rustdag.

Gemerkt hier ter plaatse veel printen tegens de klippen geschildert worden gevonden, synde een werk der meergem : d' Gauas die daarom by ons landgangers Kleijne Chineesen worden genoemt, gingen wij na een plaats omtrend twee uren van ons campement gelegen om sulx te sien, daar sagen wy onder de krans van een cloof in een soort van spelonk, alwaar men voor reegen en winden konde schuijlen, portraits van wilde paerden, bavianen en van menschen in verscheyde postuuren, met roode, witte en swarte velen tegens de klippen geschildert, sommige waaren vrij wel afgeteekend en andere weer niet, welke laatste scheenen het werk van leerlingen te weesen ; het is verwonderings waardig iets diergelijx by sulke ruwe en onwetende natie te vinden.

Den 15 dito, terwijl nu nergens meer passagie is te vinden om met de waagens dieper in het land te kunnen trecken, dat ook hoe verder men daarinne soude kunnen komen, hoe schraal en dor het land soude mogen gevonden en overal ter oorsaake der langduurige droogte gebrek aan weij voor de beesten en soo meede aan water soude weesen, gelijk ons dit behalven 't geen dat wy daarvan sagen, eenpaarig wierd getuijgt door de bij ons hebbende Hottentotten en Bosjesmans, moesten wij derhalven hoe ongaarn resolveeren na onse legerplaats van gisteren teruggekeeren, aldaar een dag of twee te blijven leggen, om te sien of inmiddels door de Bosjesmans die

hiertoe expres soude worden uytgesonden, niet eenige andere bequame doortogten of eenige Hottentotten dies bewust synde, soude kunnen worden gevonden, welke Bosjesmans met eene wierden geordonneert, om indien het mogelijk was eenige van de voorm: d' Gauas bij ons te brengen, waaraan egter weynig apparentie was, nademaal dat volk soo schuw en vreesagtig is, dat hetselve op het sien van een Europees en selfs van een Hottentot die een hoed op het hoofd heeft, het aanstonds op de vlugt set, synde daarby soo gauw ter been dat se niet als met paarden kunnen ingehaalt worden.

Onse cours en verheijd tot hiertoe is geweest N. t. W. 6 gr : Wk : $\frac{1}{8}$ mijl, Breete 33 36. Lengte 45 22.

Synde 18 mijlen regte distantie van de drift die wij op den 3 Juny zijn gepasseert; voorts arriveerden wij te elf uren in ons verlaate campement, middelerwijl hadde zig Rondeganger met de Bosjesmans ten eynde als gem : sig op weg begeeven.

Breete 31 : 36. Lengte 44 59. Cours en verheijd N. N. W. 2 gr : Wk : $\frac{1}{8}$ mijl.

Den 16n en

17 dito volgens het aangeteekende op gisterigen datum bleeven wij hier leggen.

Bij de teruggekومت van onse uytgesondene verstonden wij tot ons leetweesen dat het gantsch ondoenelyk was om verder het land in te kunnen komen, dat men voor sig niet als woestijnen sonder lof of gras sag en dat 't aardrijk sig vertoonde als of het overal was afgebrand, ja dat er geen de minste droppel water wierd gesien, dat se voorts ook niemand hadden gevonden die daar ooit was geweest en dat men ook niet wist of aldaar inwoonders waaren ofte niet, en eyndelyk dat se geen d' Gauas hadden kunnen krijgen, dewelke op haare aannaderinge sig in het bergte hadden gesalveert.

Deese d' Gauas syn so als wij hier verstonden meede een soort van Hottentotten, dog klyn van postuur en van een seer vreesagtige naturel, in haare kleedinge en leevenswijse syn se met de Bosjesmans gelijk, dog veel behendiger als deselve en de verdere Hottentotten in 't behandelen der boogen en pijlen, sy leeven gelyk de Caffers en Taamboegiesen onder een algemeen opperhoofd die by hun Goechoe Moua word genaamt.

Dat se groote liefhebbers syn van de schilderkunst en overal op de klippen die se daartoe bequaam vinden het een of het ander afschilderen, en voorts dat elk man maar een vrouw heeft.

Het land selfs is het slegtste dat wij tot nog toe hebben gesien, hetselve is bergagtig, vol klippen en daarbij sandig, overal met

doornbossen en ruijgte begroijt, sonder weij of bequaame bouwlanden, waarom hier ook geen wild wordt gesien.

Bovendien is het climaat so hier als in het land der Bosjesmans seer ongesond, nadien het snagts soo koud is, dat alles vriest, en daarenteegens by dag so exorbitant heet dat alles verbrandt en de drooge bladeren hierom tot stof kunnen gevreven worden, selfs waaren de doornboomen die wij hier en daar sagen staan, tot aan de voet toe verdort, dit laatste was, soo als wij vernamen, veroorzaakt doordien in neegen maanden tijd alhier niet hadde gereegent.

Het gebergte dat hun land van dat der Bosjesmans scheidt, strekt eig uijt tot het Cafferlands gebergte.

Vonden de miswyzing van het compas op $18\frac{1}{2}$ gr: N. W.

Den 18 dito om het aangeteekende onder gisterigen datum ge-noodsaaft sijnde om van ons voorneemen om in het land verder te trecken af te sien, namen wy derhalven heeden de reijse na de Caab terugge en quamen te campeeren alwaar den 12n deeser de nagt hebben doorgebracht.

Sullende voorts tot vermeydinge van herhaalinge de breetens en lengtens niet meer aangeteekend worden, ten waare wy somtijds hier of daar op plaatse mogten komen alwaar wy op de uytreijse niet syn aangeweest.

Den 19, 20 en 21 dito, na een marsch van drie dagen arriveerden wij bij de Gornts rivier alwaar wy onse tenten op sloegen en

Den 22n dito rusteden.

Den 23 dito hebben heeden onse nagtrust gehouden by een rivier Cava genaamt welkers water so wit als melk was.

Den 24 dito vervolgden onse reijse en quamen

Den 25 dito ter houw by een droog riviertje.

Den 26 dito sijn van daag gekomen aan de Vischrivier, het land siet hier naar uit.

Den 27 dito hielden rustdag om 't beestiaal wat te doen verquicken, onse gitsen gaan na ontfangene betaaling terugge en wij neemen andere aan.

Den 28 dito passeeren een cloof, wij de Bosjesmans cloof noemden en na den Cafferlands berg in het N. O. van ons voor de laatste-maal te hebben gepeijld, quamen wy te campeeren by de Bosjesmansrivier.

Den 29 dito nog al voortgaande quamen wij na

Den 30 dito de geseigde Bosjesmansrivier te sijn overgekomen en

Den 31 dito rustdag te hebben gehouden

September.

Den 1 dito halte te houden by de Sprinkbocke fontijn alwaar den 19n Majj passato ook hebben gecampeert.

Teegens den avont quamen eenige Hottentotten uyt de Craal van eenen Capitein Danhan by ons die wij met tabacq en dacha beschonken, men verstond van deselve dat het de geheele quaade mousson hier niet gereegent hadde.

Den 2 en 3 dito geduurig voortgaande arriveerden wij

Den 4 dito aan de Sondaagsrivier.

Den 5 dito sijn wij getrokken tot aan onse rustplaats van den 13 Majj jongstl; namentl; de Swartekopsrivier.

Den 6 dito van hier smorgens te half ses uren vertrekkende stelden wij onse cours wat beseijden af W. Z. W. door een kleijn boschagie, die met verscheijde courssen gepasseert sijnde, gingen vervolgens W. aan over een klijne vlakke en na 't passeeren eeniger drooge riviertjes quamen wij in een gebergte, daar wy de eene hoogte op de andere weder aftrokken, tot dat wij arriveerden op een vlakke veld, kreegen doen 't Gamtousch gebergte weder in 't gesigt, hier sloegen wij onse tenten op by een fontijn van schoon waater.

Breete 33 15½. Lengte 44 19½. Cours en Verheijd Z. W. t. W. 2½ mijl.

Den 7n dito braken van hier op met reegen smorgens te 6 uren, onse cours W. t. Z. en Z. W. t. Wt. stellende nog al door de op gisteren vermelde vlakke tot dat wij arriveerden in onse oude wagenweg, die wij opvolgden en quamen wij te campeeren aan de van Stadensrivier.

Den 8 dito bleeven hier rusten om de noodige reparatien aan de wagens te doen.

Eenig van ons volk die aan strand in eene daarby geleegen valley waaren gaan visschen bragten by haare terugkomst meede eenige Hottentotten, die by sig hadden een slaaf van den landbouwer Willem Landman denwelke ons berigtete dat hy met nog twee andere slaaven van syn lyfheer weggelooopen synde met voorneemen om na de Caffers te gaan, deese syne twee makkers hem op een ogtent terwijl hy sloop hadden verlaaten en dat hij sig seedert by de Damasquas Hottentotten hadde opgehouden, dewelke hem hadden gebruikt om kost voor haar langs het strand te soeken.

Den 9 dito en

10 dito setteden de terugreijssse voort en arriveerden

Den 11 dito aan de Gamtouscherivier. het waater daarinne was veel lager als doen wy deselve op de uytreijse passeerden.

Den 12n dito was rustdag.

Wierden heeden alhier besogt door een Hottentots Capitein genaamt Hoenjaro die ons beloofde het pad van hier na het Essenbosch dat door de togtgangers word gebruikt, te sullen laten wijsen, en gelijk die weg nader is als die waarover wij gekomen syn, naamen wij sulx gewillig aan.

Den 13 dito wierden door onse wegwijzers met een Wt. cours geleijd tot aan de rivier Donque, en daarna tot den oorspronk van de Cabeljauwsche rivier, alwaar op seekere plaats in het Hottentots Keij genaamt halte hielden.

Den 14 dito passeerden wij een hoog gebergte en na de Keijka of Witterivier te syn gepasseert quamen wij by de Leenwerivier in het Hottentot Chammagogent: ter houw.

Den 15 dito met een W. t. N. cours voortgaande ontmoeteden wij onderweegens de rivier Ou Chamma dat te seggen is Vetwater en nog een andere Soma genaamt, waaruijt de eerste rivier vermeld onder den 30n April passato voort vloeijdt, daarna passeerden wij het voorwaards gem: Essenbosch, komende vervolgens in de gewoone wagenweg en quamen daarover by de Crommerivier, alwaar wy campeerden.

Breete 33 19½. Lengte 43 15. Cours en Verheijd W. t. Z. 5 gr: Zk: 2½ mijl.

Den 16, 17, 18 en 19 dito al geduurig voortgaande door deselfde weg als onder gisterigen datum staat vermeld quamen wij

Den 20 dito ter nagtrust op de plaats alwaar den 20 April laatstleeden meede hebben gecampeert, hier quamen by ons ses Hottentotten met haaren Capitain Faitje, van wien men verstond, dat vijff van de scheepelingen van de verongelukte Franse schuijt haaren weg door het Houteniquas land en de overige hier door haaren weg na de Caab hadden voortgeset, hetwelk wy presumeeren te sullen syn geschied om het land so wel binnen in als langs het strand te ontdekken.

Den 21 dito setteden wy de reijse voort, dog

Den 22 dito hielden wy rustdag.

Hebben van den 20 ruuw en koud weer gehad met regen en hagel vermengt.

Den 23 en 24 dito is ons niets sonderlings ontmoet.

Den 25 dito sloegen wy ons needer by de Matjes rivier, wierden ter deeser plaatse weder besogt door den Capitein Wittebooi, bij sig hebbende nog drie Hottentotten van de Dauneij natie die aan de Oliphantsrivier woonen. Van de selve verstond men dat gedagte

rivier haaren oorspronk heeft niet ver van de plaats alwaar de Gamtousch rivier meede ontspringt, en dat eerst gen : rivier na eer groot deel lands doorgelopen te hebben sig eyndelijk ontleast in de Gouritsrivier.

Den 26 dito syn wy gemarscheert tot naar de Rietvalley op onse rustplaats van den 13n April en

Den 27 dito quamen wij te campeeren by de Klipbanksrivier.

Den 28 dito sijn in onse terugreijse heeden geavanceert tot voor de Hattaquas cloof en sloegen onse tenten aldaar by de Saffraan eraal op ; van hier wierd door den Commandant de volgende missive aan den Edelen Heer Gouverneur geschreven.

Cabo de Goede Hoop

Aan den Wel. Edele Gestr : Heere

Rijk Tulbagh,

Gouverneur in loco etc. etc. etc.

WelEdele Gestrenghe Heer,

Voor mijn vertrek van de Chijs Chamma rivier hebbe ik de eere gehad per den landbouwer Andries Arendsdorp aan Uwe Wel Edele Gestrenghe onder den 31 July passato voor 't laatste maal te schrijven, dog terwijl ik niet denke dat gem : Arendsdorp sig vroeger Caabwaarts sal gewend hebben, gaat by deese copia daarvan over, aan welk schrijven de vrijheid neeme mij te gedraagen, des sal deese wederom dienen om Uwe Wel Edele Gestrenghe in alle submissie te adviseeren dat ik van gem : Chijs Chamma rivier op den 1n daaraanvolgende maand Augustus vertrokken en mynen cours noordwaarts naar de in die missive vermelde Kleyne Chineesjes genomen, dog hebbe geen derselver kunnen opdoen en overal daar wij getrokken sijn, hebben sy sig met de vlugt in 't gebergte begeeven, waar wij se niet hebben kunnen agterhaalen, Gem : natie syn weinig verschillende met de Bosjesmans, wierden door soo evengem : d' Gauas genaamt, als dat deselve onder een generaal opperhoofd Goechoemaua geheeten, gelyk de Caffers en Tamboegies sorteeren, van hunne schilderyen hebben wij op de klippen gevonden, hetgeen voor die natie terwijl sy geen onderwijs daar van gehad, ook de noodige dingen manqueeren al veel is, egter soodanig niet als wel daarvan gesproken wierd.

In 't gem : D Gauasland syn wy gevordert tot op de breete van 33 gr : 36 min : lengte van 45 gr : 22 min : ende gemerkt in dat land geen weijde voor ons beestiaal vonden en onse beesten vry mager wierden, ook nu en dan 't een na het ander verrekte, daar by de koude nagten die bij continuatie duurden, sulx alleen een koude

toevallige regen ons in een armoedige getal van trekbeesten sou gesteld hebben en geen hoope was verder in dit land eenige weij te vinden, terwyl de Bosjesmans eenparig verseekerden hoe verder in, hoe minder weij men soude ontmoeten, doordien het land doorgaans met ruijgte begroeijt en daar nog al eenig gras in andere tyden gestond en was sulx verbrand, ende gelyk sy ons beteykend hadden het daar te lande in 9 maanden lang niet gereegent, sulx bleek genoegsaam, terwyl wij selfs de grootste doornboomen langs de riviere als elders verdroogt gevonden, derhalven ben ik genoodsaakt geweest op den 18 der gem : maand Augustus dat land te verlaaten, om hoe eerder hoe liever beeter weij op te zoeken, sulx ik mijne weg weder Caabwaarts gewend en op heeden aan de Saffraan craal gearriveert, denkende op morgen de Attaquas cloof te beklimmen of op den 30n deeser maand de Hagelcraal te halen, welke plaats aan de andere zijde deeser clooff gelegen is. Betreffende laatstelijk de sig onder mij sorteerende manschappen sijn deselve, Gode sij dank, voor tegenwoordig nog, alle in eene wenschelijke gezondheid sig bevindende. Hiermeede deesen afbreekende onder gunstige verwagtinge dat deese mijne gedaane reisje door Uwe Wel Edele Gestrenge mag werden geapprobeerd, so neeme de vrijheid mij in alle submissie te onderschryven. (onderstond) Wel Edele Gestrenge Heer Uwe Wel Eds. ootmoedige en onderdanige dienaar. (was geteekend) A. F. Beutler. (in margine) Op de Saffraancraal aan de Attaquas cloof den 28 September 1752.

Den 29 dito syn heeden de bovengem : Hattaquas cloof overgekomen en bereikten een moerassig rivier, het heeft in deese twee daagen sterk gereegent en tusschen beyde gehagelt, en ook sneeuw gevallen, het was regt vinnig koud.

Den 30 dito hebben de reisje voortgeset tot aan de Hagelcraal alwaar

October.

Den 1 dito rustdag hielden.

Den 2, 3 en 4 dito voortgaande bereikten wij

Den 5 dito de Soetemelksrivier, hier ter plaatse ontving den vaandrig de onderstaande missive.

Mynheer en Veel Geagte Vrind,

UEd : gedateerde letteren van den 28 September nopende UEds : terugkomst herwaarts heb ik heeden door den daarin vermelden Hottentot ontfangen, waarover ik met veel blydschap ben aangedaan, om dat so wel UEd : als de onderhebbende nog in goeden welstand syn ; maar vermits UEd : komste mij buijten verwagtinge

komt, geloof ik dat UEd. deese wat ongemakkelyk sal voorkomen, egter ben ik daarnevens in dat vertrouwen, dat het evenwel niet onmogelyk sal syn aan de intentie van den Wel Edele Heer Gouverneur te voldoen. En ter saake overgaande, soo is het dat ik de eere hebbe gehad, dat het den WelEdelen Heer Gouverneur geliefde met mij te spreken over ende ter saake van seekere baaij omtrent 30 mijlen beoosten de Mosselbaaij strekkende in 't Oude Niquasland, bij onse inwoonderen genoemd word de Twee Valleijen, ter oorsake dat twee swaare rivieren van 't gebergte en uijt het bosch in een ruym vlakke eerst twee valley uytmakende sig in zee uijtgieten, van welke baaij by deese inwoonderen veel word gesegt en ook de vaste praesumptie is dat dien Franssen Luijtenant met syn laatste sloep in die baaij aan de wal is gebleeven, waarby wel-opgem: Wel Edele Heer Gouverneur mij teffens ordonneerde by UEds. arrivement ditwaarts hetselve aan UEd: te bedeele, om wel meede ten principaale deese voorengenoemde baaij door den stuurman en landmeter naauwkeurig te laten besigtigen wat daarvan syn mogte. Ende UEds: verders een goede rijs toewenschen- de verblyve met veel agtinge. (onderstond) Mynheer en Veel Geagte Vrind, UEd: dw: dienaar. (was geteekend) J. A. Horak. (in margine) Swellendam den 4n October 1752.

Naar lecture van dien brief wierd alles tot de uytvoeringe der geeerde ordre van den Edelen Heer Gouverneur klaar gemaakt en also den gantschen train hiertoe niet noodig wierd geoordeelt, wierd hierom best gedacht een gedeelte van dien onder commando van een sergeant vooraf met de volgende brief Caabwaards te senden.

Cabo de Goede Hoop.

Aan den Wel Edele Gestr:
Heere Rijk Tulbagh,
Gouverneur in loco etc. etc.

Wel Edele Gestreng Heer,

Tseedert het afsenden van mijne laatste onderdanige van den 28 September passato, waarin de eer gehad hebbe Uwe Wel Edele Gestreng in alle submissie myn arrivement voor de Attaquas cloof te bedeele, soo neeme thans de vrijheid verder te communicereen dat ik mijne reijse Caabwaards vervordert en op heeden op de plaats de Soetemelksrivier gent: toebehoorende den oud burgerraad Hendrik Emanuel Blankenberg gearriveert ben.

Bij mijne aankomst alhier ontving ik een missive van den Landdros tot Swellendam gedateerd den 4n deeser loopende maand, waarin vermeld word als dat sig in 't Outeniquasland omtrend 30 mijlen beoosten de Mosselbaaij een soort van baaij soude bevinden.

Ende nademaal men in die tijd toen den Franssen officier sig by ons bevond geen verdere narigt omtrend de aan Uwe Wel Edele Gestrenge geadviseerde baaij heeft kunnen trekken, ben ik van gedagte dat dit deselve weesen sal, derhalven om sooveel mogelijk aan de intentie van Uwe Wel Edele Gestrenge te voldoen, hebbe ik de leden laten vergaderen, hun die missive voorgesteld, soo is beslooten den train te verdeelen, terwijl wy deese inwoonders niet tot laste kunnen leggen blijven, sullende ik ondergeteekende, den adistend, sergeant, stuurman en land meeter met 11 soldaaten, mitsgaders 2 wagens, mij naar derwaarts vervoegen, en die baaij sooveel mogelyk, schoon onse schuijt sig onbequaam daartoe bevind, te doen pijlen, de overige train onder het gesag van een sergeant de terugreijse naar de Caab laten vorderen. Deesen dan voor tegenwoordig niets meer wetende by te voegen, als alleen dat sig alle de onder mij berustende manschap, behalven een die gisteren is komen in te vallen, Gode sij dank, in gewenschte gezondheid nog komen te bevinden, sal ik denselven hiermeede fineeren, na Uwe Wel Edele Gestr: in de protextie Godes bevolen te hebben, neemde ik de eere my in alle submissie te onderschryven. (onderstond). Wel Edele Gestrenge Heer Uwe Wel Edele Gestr: seer ootmoedige en onderdaanige dienaar. (was geteekend) A. F. Beutler. (in margine) Soetemelksrivier den 5n October 1752.

Den 6n dito soo als den sergeant met 46 mannen en eenige wagens sig op reijse na de Caab begeeven hadde, ging den commandant met het overig volk ten getalle van 25 coppen meede op reijse, de cours wederom oost stellende en quamen daarmede ter houw by de plaats van den burger Rentsburg.

Breete 33 50½. Lengte 40 23½. Cours en Verheijd O. 3 gr: Nk 1½ mijl.

Den 7 dito Gouritsche rivier overgetogen synde namen wij onse rustplaats by de Honingklip.

Breete 33 41½. Lengte 40 43. Cours en Verheid N. O. t. N. 8 gr: Ok: 3¼ mijl.

Den 8-dito trokken wy naar Ignatius Ferreire en quamen

Den 9 dito op Hartenbosch aan de Mosselbaaij geleegen.

Den 10 dito marcheerden heeden onder het vallen van een regentje tot aan de Reebokkenfontijn, alwaar wij campeerden, sijn op deese marsch de Kleyne Brakkerivier, nevens nog een ander die daar instroomt Conna genaamt gepasseert.

In den agtermiddag quam op ons versoek by ons den landbouwer Jacobus Botha om ons de weg na gem: twee valleijen door een onderweegen staande groot bosch te weijzen.

Breete 33 36. Lengte 40 51. Cours en Verheijd O. N. O. 8 gr: Nk 1 mijl.

Den 11 dito na de groote Brakke en Klippen driften revieren te syn gepasseert hielden wy halte by de Gourasrivier.

Breete 33 33. Lengte 41 2. Cours en verheijd O. t. N. 6 gr. Nk 2½ mijl.

Den 12 dito bereikten heeden seekere plaats de Keerom by de landbouwers genaamt, omdat men met wagens onmogelijk daardoor komen kan.

Breete 33 32½. Lengte 41 11½. Cours en Verheijd Oost 4 gr: Nk 1½ mijl.

Den 13 dito na het benodigde op eenige paarden gelaaden te hebben, gingen wy met agterlaatinge der wagens de voormelde Keerom over en na de rivieren Kocakamka en Gouringa te sijn gepasseert, troeken wy vervolgens door het bosch onder den 10 deeser vermeld, en quamen daarna by de gemelde valleijen, alwaar wy ons campement opsloegen, het overige van deesen dag, mitsgaders

Den 14 dito doorgebracht synde om alles ter deeser plaatse en soo meede langs het strand behoorlyk op te neemen en te besigtigen, bevonden men dat deese Twee Vallyen, die omtrent anderhalf uur reijdens van malkanderen leggen, en na gissing ieder wel vyf uren in dies omtrek groot sijn, worden geformeert door drie bysondere waterrijke rivieren, de welke van het gebergte afkomen en sig daar inne ontlasten, sonder dat er egter uytwateringe daarvan ergens of na het strand word gesien, waarom en ook ter oorsake dat het water dier valleijen brak en soutagtig is, dog de eene meer als de andere, men moet vast stellen dat deselve valleijen door eenige onderaardsche canaalen communicatie met de daarby leggende zee hebben, synde die dewelke naast aan de Mosselbaaij legt langwerpig en de andere rond, mitsgaders beyde na de zijde van 't gebergte seer diep, dog aan de zee kant doorwaadbaar.

Het strand langs die valleijen is doorgaans met klippen en swaare rotsen behebt, gaande de rollingen der zee aldaar daarenboven seer hoog, soodat geen aankomen ter dier plaatse voor schuyten of boot te vinden is.

Den 16 dito neemen heeden wederom de terugreijse na de Caab en quamen na een marsch van vyff daagen

Den 22 dito voor de Duyvenhoxrivier, waarvoor wij, vermits het water hoog op geswollen was moesten blyven leggen tot

Den 24 dito daaraan, wanneer 't water gevallen synde, wy die rivier overgingen.

Den 25 dito vervorderden wij onse reijse over de Buffelsjagtrivier tot aan de rietvalleij en quamen

Den 26 dito op Swellendam.

Den 27 dito syn wy van daag de breede rivier met de schuijt van den landbouwer Philip Cortje overgevaren.

Den 28, 29 en 30 dito, de reijse was binnen deese drie dagen door de Hessaquas cloof en de Tijgerhoek tot op 's Compagnies post het Siekenhuijs.

Den 31 dito quamen heeden te campeeren aan de Steenbokke-rivier op de plaats van Wessel Wesselsz.

November.

Den 1, 2 en 3 dito marcheerden wij over de Swarte Both en Palmietrivieren en na de Hottentots Hollands cloof afgekomen te zijn, sloegen wij onse tenten op by de plaats genaamt Onverwagt.

Den 4 en 5 dito van hier trocken wy over de eerste rivier, Saxemburg en de Tygervalleij en arriveerden na agt maanden en seeven dagen uijtgeweest te syn

Den 6 dito daaraan in het Casteel de Goede Hoop alle in redelijke gezondheid, waarvoor en soo meede voor de verdere aan ons op sulc een lange en gevaarlijke reijse beweesene weldaden wy den Almagtigen hertgrondig moeten bedanken.

(was geteekend) A. F. Beutler.

C. A. Hoofd, adsistend.

(onderstond)

Accordeert.

(geteekend) A. Bergh, E. gezw: clerq.

Accordeert letterlijk.

GEO. M. THEAL,

Kaapstad, 4 September, 1896.

ffelsjagt-

huilt van

rie dagen
mpagnies

eenbokke-

Both en
ekomen te
verwagt.
r, Saxem-
en seeven

e in rede-
re aan ons
en wy den

l.

lercq.

stad.

REIS NAAR INHAMBANE IN 1770.

Extract uit een brief van den Gouverneur en de Raad van de Kaap Kolonie aan de Vergadering van Zeventien, gedateerd 20 Junij 1772.

Aan uwe wel Edele hoog Agtb. bij onse onderdanig. Letteren, de datis 19 Decbr. 1770 en 1 Maart 1771 pligtschuldig kennisse gegeven sijnde, dat den hier permanenten Hoeker de Snelheid, zonder Rio de La Goa, werwaarts als doen was afgezonden, te hebben kunnen bestevenen, en na op die voijagie veel teegenspoed te hebben gehad, ter deeser rheede was gereverteerd, vinden wij ons verplicht Uwe Wel Edele Hoog Agtb. thans te berigten, dat van de aan het gem. vaartuijg bejegende rampen, ook geene van de minste is geweest, dat het zelve met agterlating van Twee Stuurlieden, een quartiermeester en Elf Mattroosen, die ter verkenning van't Land omtrent voorgem: Baaij van Rio de la Goa, waren afgezonden, den Steven dit heen heeft moeten wenden, welke beide Stuurlieden neevens Twee der Mattroosen, egter na het uijtstaan van veel Elende en gevaar, eerst te Inhambanij, vervolgens te Mosambique, van daar te Diu Souratta, en Eijndelijk te Ceijlon zijn te houw gekomen, van welke laatstgem. plaats deselve met 't Retourschip Borsselen, alhier zijn aangeland, gelijk Uwe wel Edele Hoog Agtb. dit alles bij gelieste omstandig zullen kunnen beoogen, uijt het relaas dat door bovengem. personen verleend zijnde, deesen Copieeljk is bijgevoegd, en waar aan ons dierhalven op't Eerbiedigst refereeren.

Relaas gegeven ter requisitie van den E. Agtb. Heer Mr. Joachim van Plettenberg, Gesaghebber deeses Caabse Gouvernements, nevens den E. Agtb. raad van Politie, door de Onderstuijrlieden Pieter Matthijs Aastrop en Jan Feijks, mitsgs. de mattroosen Jan Reijntjes en Willem de Bruijn, alle in opgem. qualiteijten beschijden geweest op den hier Permanenten hoeker de Snelheid, zijnde van de navolgende inhoud.

Dat zij relatanten op den 18 Junij 1770 's namiddags met bovengem. hoeker de Snelheid, ter opspeuring der alhier niet opgedraagde Bengaalse Retourscheepen Vaillant en Enchuijsen,

van deese Caabse rheede, t' zeil gezaan zijnde, direct Cours hadden gesteld, naar de Baaij St. Augustijn op het Eijland Madagascar, in hoope deselve aldaar aan te treffen, alwaar op den 20 Julij gearriveerd zijnde, dog voorm. Scheepen niet gevonden hebbende, de reijse (volgens de aan de overheeden van voorm. hoeker ter hand gestelde ordre) den 27 dito daaran, weeder van daar was voortgeset, met voorneemen om de baaij van Rio de la Goa te besteevenen; dog dat zijl. op de breedte dier baaij gekomen zijnde, wanneer sij even het land in 't gesigt hadden gekreegen, dermaten van een Swaren Storm uijt den Z. en Z. Z. W. waren belopen geworden, dat sij zig genoodsaakt hadden gevonden om in de bogt dier baaij ten anker te gaan, alwaar gedurende een etmaal waren blijven leggen, tot dat de Storm aan 't bedaaren was geraakt; Dat zij vervolgens het anker weeder geligt en getragt hadden, om uijt de bogt alwaar zij lagen te geraken, dog door Subiet opgekomen Stille en daar op gevolgte Contrarie winden uijt den Z. sulx niet hadden konnen verrigten, maar ten eenemaal te rug gedreeven zijnde, vervolgens op den 31 Aug. daaraan bij donker en mistig weer, gepaard met dood stille, een sodanige Swaare rolling in Zee, omtrent hunnen bodem, gewaar wierden, dat sij noodwendig moesten presumeeren seer naar de Wal te weesen, alwaar om dan ter saake men weegens de toenemende mist niet van sig af konde sien, geresolveerd wierd, de Schuijt uijt te Setten, ten einde den hoeker daar meede met den Steeven op zee te houden, om dus niet te veel af te drijven.

Dat den eersten relatant daar op van den Gesaghebber ordre gekregen hebbende, sig in de schuijt te begeeven, sulx gedaan, en voorts getragt had den hoeker op zee te houden; dog wegens de swaare rolling in 't water, (die hem belette voor het Vaartuijg te blijven) sulx niet hebbende konnen werkstellig maken, geresolveerd had, den hoeker weeder op sijde te loopen, ten einde daar van verslag te doen, als wanneer hem door den Gesaghebber andermaal gelast wierd, vooruijt te roeijen, om te looden, en het land te ontdekken, mitsgs: daar van kennis te neemen, also men niet seker wist waar men was:

Dat hij Eerste relatant, na sig van een lood en loodlijn, mitsgs: mast en zeijlen, neevens een Compas voorsien te hebben, met de Schuijt vooruijt geroeijt en Suijdwaards van den hoeker afgestoken was, hebbende als doen wanneer sij een mijl verre van't ged: Vaartuijg afwaaren, door de ophelderende mistbank het land gesien; dog hier op momentlijk een Schoot van den hoeker hoorende doen, en de Vlag en Sjouw van denselven siende waaijen, waren sij na

ours hadden
 dagascar, in
 gearriveerd
 e, de reijse
 and gestelde
 tgeset, met
 en; dog dat
 zij eeven het
 varen Storm
 zig genood-
 ker te gaan,
 tot dat de
 s het anker
 zij lagen te
 op gevolde
 n verrigten,
 s op den 31
 dood stilte,
 lem, gewaar
 naar de Wal
 toenemende
 Schuijt uijt
 eeven op zee

ebber ordre
 gedaan, en
 wegens de
 Waartuijg te
 geresolveerd
 van verslag
 rmaal gelast
 e ontdekken,
 er wist waar
 ijn, mitsgs:
 ben, met de
 r afgestoken
 ged: Vaar-
 and gesien;
 orende doen,
 waren sij na

denselven weeder te rug gekeerd, als wanneer hun den Tweeden relatant met Vier mattruosen in de Jol was te gemoed gekomen, van welke sij verstonden, dat sij meede last hadden, om het land te gaan verkennen, aan dewelke sij, op hun versoek, een riem hebben bijgeset.—

Dat den Tweeden relatant des morgens tussehen 6 en 7 uren met de Jol van boord gevaaren en volgens zijn ontfangen last N : Ot: opgestoken zijnde, ten eijnde den hoek der Baaij, besuijden welke den hoeker thans lag, te boven te komen, gestadig in Voorsz: Cours, soo na aan land als mogelijk was, voortgeseijld zijnde, des middags ten Elf uren reets den hoeker niet meer had kunnen zien, sonder tot dus verre het land dat sij sagen, te kunnen verkennen, waarom dan geresolveerd had, maar gestadig de wal langs te houden, om dus de Baaij van Rio de la Goa te ontdekken, dog hier in, mits de opkomende wind uijt den Z: Wten: verhinderd zijnde, was hij genoodsaakt geworden, des namiddags Circa de twee Uuren om de Z: W: over stag de wenden, ten eijnde den hoeker weder in't gesigt te lopen, dog intussehen een lek in de Jol gekreegen hebbende, die hand over hand sodanig toenam, dat deselve door Twee mannen niet konde werden lens gehouden, maar in teegendeel half vol water liep, hadden zij het niet langer op zee durven houden, maar moesten tegens drie Uuren, de Cours regt Nd: dwars in de Wal houden, om deselve te genaken, komende daar op te vier Uuren op strand, als wanneer bevonden 8 à 10 mijlen benoorden Rio de la Goa te zijn, welke land zij opdeed eeven als de Baaij van Rio de la Goa selve, bestaande het strand in hoog opgaande Sand duijnen, agter dewelke sig landwaarts in, hoog gebergte ver- toonde, lopende tussehen dat gebergte en de voorm: duijnen een Rivier, die sig uijt Zee als een Baaij vertoonde, zijnde het Strand alomme met Rotsen beset:—Dat den Tweeden relatant, na, als voren is gemeld, geland, en met de jol op een kleine Sand bank tussehen de klippen aangekomen te zijn, terstond twee der bij zig hebbende mattruosen landwaards in gesonden had, om kondschap van deselve en dies inwoonders te bekoomen, en inmiddels met de Twee andere mattruosen bij de jol was blijven wagt houden, ten einde aldaar de uijtgesondene Persoonen weeder af te wagtten, die sij na dat deselve omtrent een Canon Schoot verre waren gegaan, weeder sagen komen aanloopen, vervolgd werdende door drie met assagaaijen gewapende Swarten, tot een halve musquet Schoot verre van de jol; welke Swarten sig als doen neder setteden, en hun door teekenen te kennen gaaven dat bij hun moesten koomen,

het welk zij te samen met hun Vijven deden, werdende van deselve minlijk gehandeld en gevraagd, van waar quamen, en of zij met hun na haare hutten landwaards in wilden gaan, 't welk geweijsd dog teffens versogt hebbende, voor hun wat Vuur aantelleggen, hadden die Swarten sulx gedaan, en haarl: daarop wederom verlaten.—

Dat den Tweeden relatant met sijne mackers daar op bij het gem: Vuur zijnde blijven sitten, tegens den avond tusschen 6 en 7 uren een Vaartuijg uijt zee voor de wind hadden sien opkoomen, die sij presumeerden den hoeker te zijn; gelijk sij den selven dan ook vervolgens tusschen 8 à 9 uren een halve mijl van de Wal verplaatse daar sij zig bevonden sagen ten Anker gaan, werdende een Uur daarna en dus Circa 10 Uuren door omtrent 100 Swarten, alle als de vorige gewapend, omcingeld, die hun immidiaat het roer en de geus der Jol, het Compas, het lood en de loodlijnen ontnamen, en den gantschen nagt over bij hun bleeven sitten; geevende hunl: telkens door teekenen te verstaan, dat sij hun den hals zouden afsnijden:

Dat zijl: in deeze bekommring den dageraad blijvende afwagten, met het aanbreeken derselve, de Swarten vroegen of sij hun wilden helpen, ten einde de Jol van 't strand in zee te brengen, 't geen door dezelve geweijsd zijnde, hadden zij die van den hoeker toegeroepen, en daar op de schuijt van deselve sien aankoomen.—

Dat den Eersten relatant (na dat die van den hoeker het roepen der geene die aan land waaren gehoord, en hunne omstandigheid genoegsaam gesien hadden, van den Gezaghebber ordre ontfangen hebbende, deselve met de Schuijt te hulp te gaan) sig immidiaat met Een Quartiermeester en 6 mattsroosen in deselve begeeven had, en naar de Wal voortgeroeijd was, die hij egter, mits de sware brandingen en hoog gaande Zeën niet durfde nog konde aandoen, als hebbende reets de Schuijt half vol water gekreegen; het geen eene der aan land zijnde Mattsroosen, in name Willem de Bruijn, gesien hebbende, was denselven t' zeewaards gegaan en naar den Eersten relatant komen toeswemmen, die hem de facheuse omstandigheid der overige aan land zijnde menschen te kennen gaf.—

Dat den Eersten relatant, na dit alles verstaan te hebben, geresolveerd had weder naar den hoeker te roeijen, niet alleen om den Gezaghebber daar van verslag te doen, maar ook om sig en de bij sig hebbende Manschap van genoegsame wapenen tot hunne defensie, als meede van een werp anker, tros en paardelijng te voorsien, om daar meede de Schuijt op zee te kunnen houden en voor het stranden

te beveijligen, als wel kans siende om sonder dit alles aan land, dog egter onmogelijk weder in Zee te geraken :

Dat sij : na van al 't bovengemelde voorsien te zijn geworden, weder naar de Wal geroeid zijnde, en voor de brandings tragende te ankeren, even voor dat sulx konden verrigten, door een aanrollende Zee, de Schuijt vol water kreegen ; dan des niettegenstaande het werp anker uijtgeworpen hebbende, wierd kort hierop na dat sij nog een rolling over hadden gekreegen, de schuijt omgeslagen, waardoor een matroos in name Andries was komen te verdrinken, zijnde de andere alle met de riemen naar land gedreeven, dog den Eersten relatant die zig boven op de Schuijt hadde soeken te redden, met deselve aan de Wal geslagen, werdende ten Eersten door de Swarten omsingeld en van al wat zij aan het Lighaam hadden ten eenemaal beroofd, die hun vervolgens bij den Tweeden relatant en de andere bij hun zijnde Persoonen bragten, welke als doen door hun meede inselvervoegen beroofd wierden ; gaande de swarten daar op met hun alle, wel ten getale van 3,000 na de Schuijt en Jol, die sij in stukken sloegen en het daaraan vindende ijser onder sig verleeiden, waarna sij meede de paardelijn die aan het werp anker vast, dog welke sij meenden dat aan den hoeker gehegd was, met alle man aangreepen, en het gedagte anker op 't strand haalden, nakkende de voorm : lijn in klijne enden van een span lang, 't geen sij dus onder zig verdeelden :

Dat sij relatanten, met hunne overige mackers inmiddels het Lighaam van hunnen verdrinkenen medgesel siende komen aandrijven en door de zee op strand werpen, de Swarten vroegen om denselven te mogen begraven, hetgeen hun toegestaan zijnde, haalden zij sulx, na denselven ontkleed te hebben, behoorlijk gedaan ; biedende daar op de kleederen de Swarten aan, dog sij die niet willende aanneemen, maar in togendeel van deselve met vertooning van afgrijssen weg gelopen sijnde, hadden zijl : die kleederen daarop selve onder hun allen zodanig verdeeld, dat een ijder van hun een stuk ter bedekking zijner naaktheid had gekreegen : dat zijl : in deesen ellendigen toestand door de swarten gestadig bewaakt en gevangin gehouden werdende, vervolgens een Cannon Schoot van den hoeker hebbende horen doen, en de Vlag en Sjouw siende waaijen, denselven eenigen tijd daar na en wel in den voormiddag teegens 9 uren tot hun allergevoeligste smerte sagen het anker ligten en onder zeijl gaan, des sijl : als geen middel tot hul : redding en uijtkomst, maar in teegendeel de dood telkens voor oogen siende, elkander vertroosten, en sig in gebedden en smeekingen den Heere aanbevalen ; werdende

hier op door de Swarten over de Sand duijnen langs de daar agter lopende rivier landwaards in naar hunne Negerij gevoerd, welke sij bevonden te bestaan in niet verre van elkander opgeregte hutten, of ronde van riet gevloktene korven, gedekt met matten van stroo, sodanig gemaakt, dat se konden verplaatst werden na goed dunken; werdende ijder dier hutten door een man en wijf bewoond, als geen meerder ruijmtte hebbende, sijnde de ingang derselve sodanig eng en laag dat maar even, en sulx kruijpende er door konde :

Dat zijl : tegens het vallen van den avond in de voorm : negerij aangebragt zijnde, terstond aan den voornaamsten van dit gehugt wierden vertoond, die hun allen vervolgens onder een daar omtrent staanden grooten en bladerrijken boom, (welk een vrugt als Vaderlandse peul Erweten drog), deed plaats en den gantschen nacht over van alle zijden bewaken, in welke omstandigheid sonder eenig voedsel of drank te hebben genoten, den nacht doorgebragt hebbende, sagen sij sig dus 's morgens vroeg door alle de mans en wijven uijt de Negerij omringen, die hun vervolgens een halven dag reijssende verre in een boschagie voerden, en aldaar verlieten, latende egter een der swarten bij hun :—

Dat sijl : de Swarten siende van hun afgaan, ten Eersten de vlugt genomen, en Noordwaards weder naar het strand voortgelopen waren, alwaar met den laten avond gekomen sijnde, waren sij vervolgens drie dagen lang al Noordwaards het strand langs gegaan, komende den Vierden dag daaraan voor de mond van eene hun onbekende rivier, welke sij egter naderhand van de Portugeesen vernamen Rio de Oro te weesen, alwaar sij een Swarten (die eeven als die geene welke sijl : ontvlugt waren gewapend en gekleed was) sagen welken egter ten Eersten op hun gesigt landwaarts in liep.—

Dat sijl : het land aldaar hadden bevonden te bestaan in vlak en soo het scheen vrugthaar veld, doorsneden door d' opgem : rivier d' Oro, welke rivier in zee uijtwaterende, aan de mond derselve wel een quart mijl, dog landwaards op maar een Cabels lengte breed, dog seer diep is, leggende in de mond derselve een sand bank die sig met laag water klaar vertoonde : a'waar sijl : verscheijde wrakken en andere teekens van verongelukte scheepen hadden sien drijven, sonder te hebben kunnen onderschijden of sulx overblijfselen van eenige scheepen der E : Comp : quamen te zijn.—

Dat sijl : de gem : rivier 'd Oro aldaar tragtende te doorwaden, ten eijnde aan de oversijde derselve te komen, daarin niet alleen door desselfs diepte maar ook door een ongemeen groote seekoe teegen gehouden zijnde, inmiddels een groote trouw gewapende

Swarten hadden sien aankomen, wel ten getale van 800, die hun omeingelden en van de rivier af te rug naar een daar omtrent leggende hooge sand duijn voerden, met voorneemen om hun vervolgens verder meede te neemen, dog de opgem : Neegers hier op een ander en veel grooter trouw gewapende Swarten van d' andere zijde der Rivier siende aankomen namen deselve de vlugt en lieten hun ter plaatse daar sij waaren, van waar sijl : inmiddels een Vaartuijg in zee sagen, dewelke sij presumeerden den hoeker te zijn :—

Dat de voorm : negers als doen van de oversijde der rivier bij hun gekomen zijnde, hadden sij lieden bevonden deselve niet tot de vorige gevlugte te behooren, maar van eene andere Natie te zijn, also deselve wel even als de vorige gewapend, dog egter verschillend gekleed waren, dragende in plaats van een Vierkant lap, een gantsch kleedje om 't lijf geslagen neederwaards tot aan de kniën ; welke kleedjes gemaakt werden van de bast van een boom, ten eenemaal in blad gelijkende na een Europese walnooten boom, dewelke sij ten dien eijnde gansch dun uijtkloppen :—

Dat de eevengem : Swarten hun ten Eersten de rivier d' Oro, vier uren gaans, langs een moderigen weg opgevoerd, en doen met een Cano waar in maar twee sitten konnen, man voor man overgevoerd hebbende, vervolgens te rug gekeerd en het land der Neegers aan dees sijde der rivier ingegaan waren, soo het seheen om deselve te beoorlogen ; als wanneer sijl : de rivier langs weder strandwaarts te rug gegaan waren, komende na een uur gaans omtrent drie uren des namiddags aan een negerij, waarin niet dan Vrouwen waaren, die alle, sodra hun gewaar wierden, weg liepen, komende hun alleen een oude Neger uijt die negerij te gemoed, aan welken sij door teekenen te kennen gaven dat sij hongerig waren, als hebbende in alle de tijd hunner omswerving niets anders dan wilde Vrugten en kruijden die het aardrijk opgaf genuttigd ; welken neeger hun daarop, drie uren gaans een hoogen berg op, strandwaards ter linkerhand der rivier, naar een agter denselven leggenden negerij bragt, alwaar sij door denselven aan den voornaamsten dier negerij vertoond, en door de andere neegers vervolgens met een drank bestaande in Water gemengd met fijn gestampt zaad (na Vogel of Mostard Saad gelijkende) wierden verquikt ; die hen daarna weder verder Strandwaarts bragten, en doen van hun af te rug gingen :

Dat den Eersten relatant daarop door de reeds geledene honger en ongemaken, waardoor sijne beenen en voeten ten eenemaal geswollen en opgeborsten waren, kragteloos geworden zijnde, door

twee hunner mackers onder de armen voortgeleijd geworden was, tot aan het voor hun leggende seestrand, alwaar een uur of vijf geduurende de nagt getoefd en gerust hebbende; waren sij vervolgens weederom een Etmaal lang, Noordwaarts voortgegaan, komende als doen aan eene op een Sandduijn staande boscagie, alwaar zij door de geledene fatigues en uijtgestane honger, genoodsaakt waren den nagt, niet sonder vrees van door het rondsom swervende wild gedierde verslonden te werden, weeder door te brengen; gaande vervolgens met het aanbreeken des dageraads, ter linkerhand van hun, het strand af en N: Oostwaards het land op, ten einde eene Negerij op te zoeken, om ware 't mogelijk dus wat eeten te kunnen bekomen:

Dat zijl: in voormelde Cours een mijl wegs gegaan zijnde, agter de Sand duijnen langs de grond een soort van wilde boonen, gelijkende na Thuijn boonen en grauwtig van Verwe gevonden, en van deselve gegeeten hebbende, daar op alle sodanig dorstig en magteloos wierden, dat met veel moeite voortkonden, dan des niet teegenstaande met alle ingespanne kragt weder voortgegaan zijnde, tot aan een voor hun leggend bosch, vonden sij aldaar drie gewapende Swarten, die ten Eersten de Vlugt namen, dog door hun tot aan derselver negerij, niet verre van daar gelegen, gevolgd wierden; aldaar gekomen en door een jongen neeger die het hoofd dier Neegerij sheen te weesen, met water gelaafd zijnde, wierden zij alle, zo haast gedronken hadden, dermaten van de loop aangetast, dat zij genoodsaakt waren aldaar in eene der hutten te blijven vernagten, en sig met het gewone Voedsel der negers, in 't reeds gem: saad bestaande, te voeden, hetwelk hun egter dermaten verquikte, dat zij sig des morgens weder in staat bevonden, om verder te konnen gaan, werdende dan ook door den voorm: Jongen Neeger selve 4 à 5 mijlen verder, bij een andere negerij gebragt, en aan den voornaamsten aldaar vertoond, die hun vervolgens door desselfs zoon en 24 gewapende mannen, Vijf dagen en nagten liet begeleijden, naar een andere negerij, welkers Opperhoofd hun eenigen tijl in een beesten Craal gevangen hield, dog daar na onder geleijde van een ouden grijsen Neeger in een bosch brengen liet; welken neeger hun doen te kennen gaf dat sijl: hunnes weegs gaan konden:

Dat sijl: in deese Situatie niet weetende waarheen te gaan, dog sig door het genuttigde Voedsel bij de Neegers eenigsints kragtiger bevonden hebbende, derhalven gesolveerd hadden sig in Twee parthijen te verdeelen; gaande den Eersten relatant met Vier

mannen Strandwaarts en den Tweeden relatant met ses mannen landwaarts, een voor uijt leggende bosch in, in dewelke beide parthijen verdwaalden, en niet voor des anderen daags avonds, dus na Twee Etmalen gaans, weder bij eene Negerij bij den anderen quamen, hebbende intusschen geen het minste voedsel genuttigd, waardoor dan ook den Quartiermeester en een mattroos Jan Piet genaamt, ten eenemaal siek wierden, en sij sig dus genoodsaakt vonden aldaar alle te moeten vernagten, werdende door de Swarten als voren gespijsigd, dog met het aanbreken des dageraads genoodsaakt, om met agterlating hunner twee sieken van daar te vertrecken.

Dat zijl: gelijk soo eevengezegd, des morgens met agterlating hunner twee mackers vertroocken, en gedurende 8 à 9 dagen de wildernissen doorgegaan zijnde, na het uijtstaan van veel honger en ongemak, eijndelijk waren gekomen bij een andere soort van Neegers, die met klijne kleedjes van wit grof Linnen om het onderlijf bekleed waaren, welke hun niet alleen minsaam bejeegende; maar ook van de eene Negerij na de andere, door een gids lieten begeleiden tot aan een Portugees Comptoir genaamd Jhambanij of Jambanij, leggende op 23 gr: 30 min: Z: Bte: aan een rivier Vijf mijlen landwaards in van't Eiland Maforonho, alwaar den Eersten relatant in eene dicht bijleggende Negerij siek bleef leggen:

Dat den Tweeden relatant daarop met de andere naar 't gem: Comptoir Jambanij voortgegaan zijnde, aldaar aan de Factorij aangekomen, en door het Portugeese Opperhoofd minlijk ontfangen, mitsgs: na dat hij hunne ongevallen verstaan had, met Eeten, drinken en kleederen voorsien, en verdeeld onder de inwoonders, gehuijsvest geworden waaren; zijnde inmiddels den Eersten relatant drie dagen daar aan, meede aldaar in een aller ellendigsten toestand gearriveerd, werdende insgelijx als de voorige ontfangen, en van kleederen voorzien; terwijl voorts gedurende hun verblijf alhier twee hunner mackers namentlijk, de mattroosen Anthonij Helberg en Pieter Andriessen door de geledene ongemacken zijnde komen te overlijden, te weeten, den Eersten op den 18 Octbr: 1770 en den anderen den 28 Febr: 1771, voorts nog aldaar als soldaaten in dienst getreden, en van de protestante tot de Roomse religie overgegaan waaren, de Mattroosen Fredrik Lindrood en Jan Morne, den eerst genoemden een Sweed en den anderen een Engelsman van geboorte, zijnde den mattroos Jan Anthonij van Barcelona, bij 't Opperhoofd aldaar als knecht gebleven:

Dat sijl: (doen niet meer dan vijf in getal uijtmakende) te

samen op den 27 Junij sig met verlof van 't Opperhoofd begeeven hebbende aan boord van een aldaar van Mosambique aangekomen Snaauw scheepje (welkers naam sijl: vergeeten hebben) ten eijnde naar het eevengem: Portugees hoofd Comptoir over te vaaren, dienstelven dag onder zeil gegaan, dog door Contrarie winden genoodsaakt geworden waren, in de mond der rivier van Jhambanij aan 't Eijland Maforongo tot den 28 Julij te vertoeven; van waar als doen vertrocken zijnde, waren zijlieden op den 13 Aug: daar aan op Mosambique aangeland; adresseerende sig ten Eersten bij den Generaal, versoekende denselven Logies en vervolgens Transport met een hunner Scheepen of Vaartuijgen, naar een hollands Comptoir; het geen denselven hun geweigerd dog teffens te kennen gegeeven hebbende, dat so wanneer zij voor Comps: Reecq: en verantwoording's Konings weegen provisiën neemen, en passagie geld betalen wilden, hij hun als dan met het reets zeijlrhee leggend en naar Suratte gedestineerde Vaartuijg derwaards soude doen overvoeren, het geen geweijgerd, dog zijl: vervolgens verstaan hebbende dat het gem: Vaartuijg behoorde aan een Portugees Coopman genaamd Jeronimo Ripro, waren als doen bij denselven gegaan, en hadden met hem geaccordeerd, om voor den overvaart met 't ged: Vaartuijg, en voor de Cost, als mattruosen op denselven dienst te doen; het geen dan gedaan zijnde, hadden zij sig ten Eersten t' sloop begeeven, blijvende aldaar egter nog toeven tot den 27 der voorm: maand Augs: zijnde intusschen 's daags bevoorens een hunner mackers aan boord van 't ged: vaartuijg dermaten siek geworden, dat sij genoodsaakt waren denselven aldaar in 't Hospitaal te laten, waarvoor alvorens door Voormelden Portugeesen Coopman Ripro, aan den oudsten geestelijken betaald geworden is eene somma van een honderd vijftig ropias.

Dat zij relatanten op voorsz: 27 Augs: des voorl: Jaars 1771 van Mosambique t' zeijl gegaan en den 25 Septb: daaraan het Portugees Comptoir Diu aangedaan hebbende, vervolgens den 3 Novbr: te Souratte waren aangekomen, werdende door de Portugeesen bij de Engelse factorij afgeset, van waar ten Eersten na de hollandse werf gegaan, en sig bij den Equipagiemeester geadresseert; mitsgs: door denselven bij den Heer directeur Bosman gebragt sijnde, waren zijl: vervolgens, ter ordre van gem: Heer directeur, geplaatst geworden op 't naar Punto Gale gedestineerde Schip Alkemade, waar meede op den 24 Jan: deeses Jaars 1772 aldaar gearriveert, en op hun versoeck op 't seijlrhee leggend retour schip Borsselen verplaatst zijnde, waren zijl: met gedagten kiel den 3

Febr: daaraan vertrocken, en zijn den 11 dezer maand April met denselven naar een Rampspoedige togt van circa 22 maanden, en 't uijstaan van onbeschrijflijk veel Elende, eijndelijk weederom behouden ter dezer plaatse aangeland.—

Relateerende voorts ten opsigte van het voorwaards aangehaalde Comptoir Jhambanij, dat het selve, als vooren gesegd, is leggende op de Z: Bte: van 23 gr: 30 min: aan eene rivier van deselve naam; bestaande de Portugeese besetting aldaar in een Opperhoofd en 36 soldaten, neevens 8 à 10 particuliere persoonen, alle banditen, dewelke aldaar wegens begane misdrijven van Mosambique (onder welk hoofd Comptoir 't selve gehoord) voor sekeren tijd van jaaren of leevens lang gebannen zijn; dewelke uijtgesonderd het Opperhoofd alle in hutten, wijinig beeter dan die der neegers wonen, erneerende zig alle met den handel, bestaande in booter, Olij, rijst, en honing die 't land aldaar opgeeft, mitsgs: Elephants- en Zeekoestanden, neevens renosceros hoorns, welke zij van de Swarten voor Coralen en andere bagatellen in ruilen, en met een jaarlijx aldaar van Mosambique aankomend Vaartuijg derwaards oversenden.

Aldus gerelateerd in 't Casteel de Goede Hoop den 30 April 1772, ten overstaan van de Boekhouders Johannes Knockers en Daniel van Rijnveld.

Als getuijgen.—

Johannes Knockers

D. van Rijnveld

P: Matheijse

Johan Fachs

Johann Reinches

Dit merk x is door

Willem de Bruijn

eijgenhandig gesteld.

Mij present

O. M. Bergh

Rt: en Secret:

Accordeert letterlijk.

GEO. M. THEAL.

Kaapstad, 7 September, 1896.

